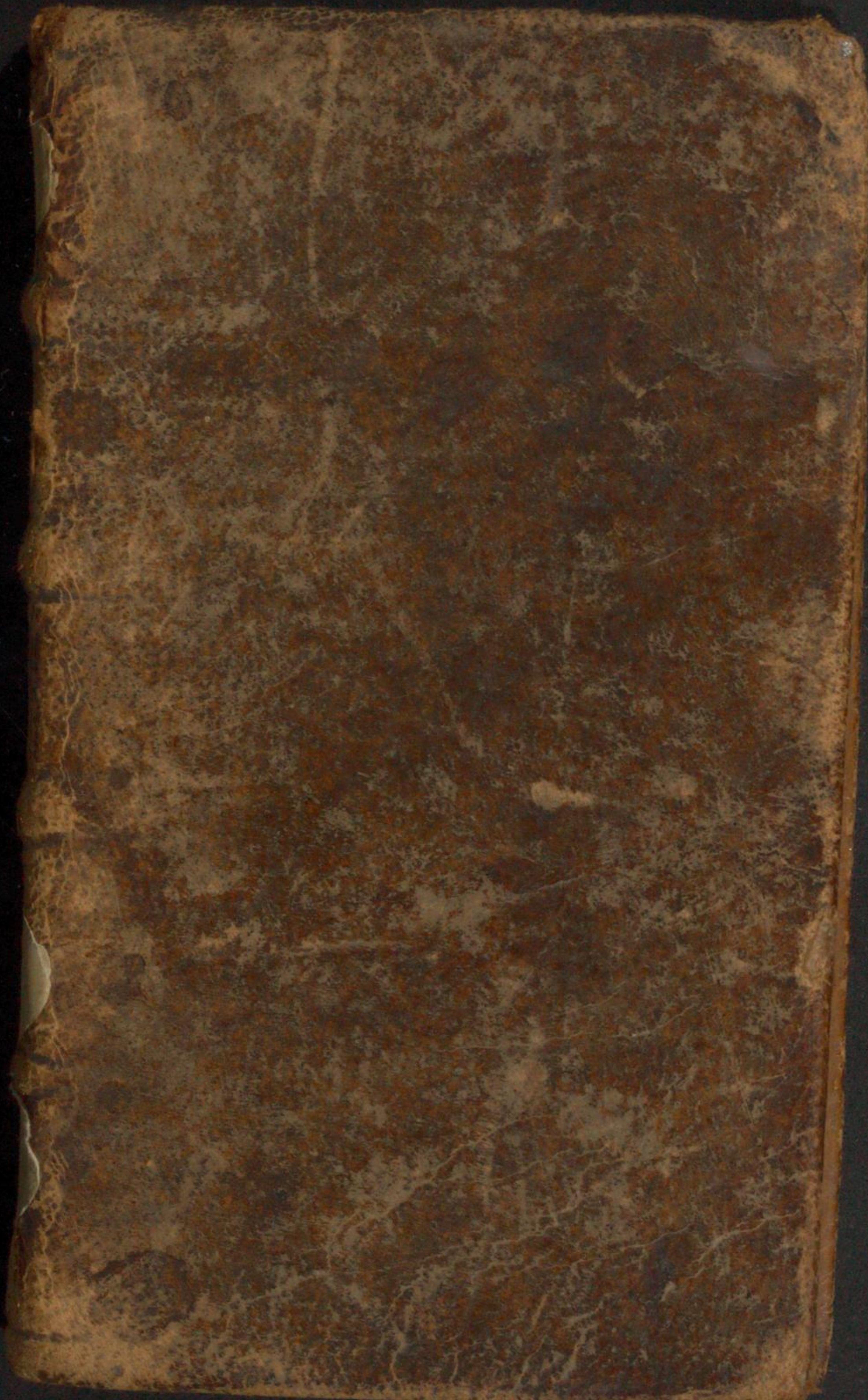

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Nadruk

KN
235
E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

JUSTI LIPSI
DE
CONSTANTIA
LIBRI DUO,

Qui alloquium præcipuè continent in Publicis malis.

Editio ultima, & optimè correcta.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

AMSTELODAMI.
Typis LUDOVICI ELZEVIRII
1652.
Veneunt Lovanii apud *Æ. DENIQUE.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

AD LECTOREM PRO CONSTANTIA MEA

Præſcriptio.

QUOD in iterata hac editione, iterum te alloquor, Lector, præter votum meum accidit, etſi non præter opinionem. Iudicia enim iſta prævidi ante, imo prædixi. Negant ſatis piè hoc argumentum à me tractatum: negant locis aliquod ſatis vere. Parum pie ideo: quia Philoſophum egiſſe tantum videor, inquiunt, nec inſperſiſſe quæ potui & debui è libris ſacris. Quæ admonitio valde mihi grata: velim & illis ſimplex meum & ſine fuco reſponſum. Nam quod apertam pietatem ante omnia requirunt, amo: hoc tantum moneo, ut oculos prius ſerio intendant in finem meum & ſcopum. Si mihi Theologum agere propoſitum, aberravi: ſi Philoſophum, cur culpant? Haurimus enim è lacunis, inquiunt, quæ liceat è puriſſimo divinarum literarum fonte. Hucne me vocant? At ego ex animo teſtor & reſpondeo, non aliam me viam ſalutis noſſe, quam hanc quæ per unum illum & directum limitem ducat: ad quem tamen percurrendum, humanas etiam litteras laxamenti ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

quid afferre cenſeam, imo adjumenti. Auguſtini conſilium eſſe ſcio, quæ à Philoſophis ſcripta ſunt colligere, & in uſum noſtrum vindicare, poſſeſſoribus illis injuſtis erepta. *Hoc ſequi volui: & peccavi? Peccaſſem, fateor, ſi purum hunc & myſticum religionis noſtræ liquorem corrupiſſem veteri aliqua & olenti fæce. At contra inſtiti: & ſordentem per ſe, parumque mundam doctrinam, depurgare atque illuſtrare aggreſſus ſum novo iſto Sole. Cui bono autem id non bonum? In pugna, equitum aut ſtatarii militis præcipuam operam eſſe ſcimus: ſpernis ideo ſagittarios & funditores? in domo exſtruenda architecti maximam laudem & uſum: tolleſne operas igitur & adminiſtros? Idem hic cenſe, divinæ illæ litteræ veri roboris, veræ virtutis & conſtantiæ ſolidæ effectrices: nec tamen humanam prorſus Sapientiam ſperne: eam dico quæ non ſe effert, ſed ſervit placide & ancillatur. Lapides, cæmenta, calcem, ex veteri & diu lapſo ædificio illo Philoſophiæ comportamus: ne invide lucellum hoc architecto, & patiare materiam hanc ſubſterni ſaltem in fundamentis. At enim ſacra illa meliora, nec verbis iis abſtinendum fuit. Meliora fateor: ſed adde etiam graviora. Lacertos meos expendo, & artus arteſque libro: cur onus mihi imponi patiar, cui non ſim ferendo? Theologis, id eſt, magnis altiſque viris (& eximios multos hæc ætas tulit) magna iſta & alta relinquo: mea cymba leget litus. Philo-*

ſophum

ſophum ego agam: ſed Chriſtianum. Nam de verbis, quid turbant? Non quo ſtilo ea ſcripta ſint, ſed quo ſenſu videant: nec an uſitate, ſed an vere. Si enim recti ſenſus: quid refert in re tam ardua, quo velo aut veſte (modo non indecora) eos texerim? Si vani: convincant. Nempe hoc ipſum volumus, ajunt: & quædam à te ſcripta non ex fide. De recta Ratione erras, quam cum priſcis illis exaggeras nimis & attollis. Egone? Verbis fortaſſe illorum: ſenſu numquam meo. Nam ne ipſe erres, uno verbo hoc teſtor: nullam me rectam puramque Rationem intelligere, niſi à Deo directam, niſi à fide illuſtratam. Sed quæ, malum, illegitima iſta captio eſt, cum genere toto ſententia bona ſit, quærere in verbi unius aut alterius latebra calumniæ anſam? Ratio ipſa, & ſuis viribus, non ducet nos ad Deum, non ad verum: ſed tamen ut in aqua aut pelvi defectum Solis intuemur, idque per Solis ipſius radios oblique & quodam flexu; ſic in iſta, res divinas. ſed cave cenſeas aliter, quam per Deum ipſum. Iam de fato aut fatalibus, de impiis ob bonum punitis, ſi quid nimis exacui, aut ab aliis acutum arripui: itemque dolorem aut affectus ſi arcte nimis coërcui: velim ab æquo lectore æquiter legi & intellegi. Quam ad rem præivimus nunc aliquot ad oram Notis. Mihi quidem mens ubique bona: & ſi alibi humana hæc lingua aut calamus titubavit, ne aſpere quæſo nimis luam. Sum enim ex iis, quibus Pietas in corde magis,

quàm in ore; quique factis exerceri eam acriter malim, quam verbis. Nec ſæculum hoc ſatis mihi placet, (audebo dicere) quo nullum umquam feracius religionum fuit, ſterilius pietatis. Quæ contentiones ubique? quæ rixæ? Et cum omnia fecerint, cum cœlum & terram ſubtilis ingenii ala pervolarint; quid aliud, quam, cum Ariſtophaneo Socrate, Per aërem incedunt? Habes, mi Lector, brevem præſcriptionem noſtram: quæ tamen æquo tibi nimia, ſatis vel iniquo. Te cum cura moneo hortorque, ne avocent & avertant animum à germano Philoſophiæ ſtudio novi Domitiani iſti: qui non eam ſolum (facultas modo & vires ſint) ſed in exilium pellant omnes bonas artes. Priſcos illos potius Patres vide, Græcos Latinoſque. Denſo agmine à nobis omnes ſtant, & modeſtum Philoſophiæ ſtudium non ferunt in Chriſtiano ſolum, ſed inculcant & ſuadent. Quorum auctoritatis ſcuto, ſatis me putem ſine alia ulla ratione contra gigantes iſtos tectum. Nam Philoſophiam cur uberius verbis laudem? Fruſtra. quia ut montium altitudo procul non apparet, ſed cum acceſſeris: non item hujus ſplendor, niſi cum pernoris. Pernoſci autem ſine Chriſtiana veraque religione non poteſt, quam prælucentem ſi tollis: fateor ecce & clamo, ludibrium illa, vanitas, delirium eſt. Bene Tertullianus: Cui veritas cognita, ſine deo? Cui Deus ſine Chriſto? *In qua ſententia fixio, & ſerio conquieſco Velim tu mecum.*

Nobili-

Nobilibus & Magnificis

CONSULIBUS
ET
SENATUI
POPULOQUE
ANTVERPIENSI

JUSTUS LIPSIUS
dedico conſecroque.

LIBROS iſtos quos de Conſtantia in mediis patriæ meæ turbis conſtanter ſcripſi & perſcripſi: eos vobis dare dedicare mihi viſum, urbis magnæ magni Senatores. Splendor veſter me impulit, prudentia, virtus: humanitas etiam illa, quam coram ſum expertus, propria vobis in bonos & eruditos. Nec, arbitror, pro ingrato erit munus. quod per ſe haud magnum, pondus ab animo meo accipiet: quia dedi quod, hoc quidem tempore, optimum maximumque habui in omni meo litterario cenſu. De-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

nique novitas etiam forſan aliqua illud commendaverit : quoniam niſi fallor, interclusſam diu & ſpinis obſitam hanc Sapientiæ viam, ſternere & munire aggredimur primi. quæ illa profecto eſt, quæ cum divinis litteris conjuncta, poſſit ducere ad Tranquillitatem & Quietem. Mihi certe animus gratificandi vobis, juvandi alios, non defuit. ſi vires: tam æquum eſt æquos vos adverſum me eſſe, quam ego adverſus magnum illum Deum ſum: quem ſcio non uni omnia dediſſe. Valete.

AD

AD LECTOREM
DE
CONSILIO MEO
SCRIPTIONIS
& fine.

NIHIL *me fugit, Lector, in novo hoc ſcribendi genere, nova mihi judicia parata & cenſuras; ſive illorum, quos percutiet inopinata hæc ſapientiæ profeſſio ab eo, quem amœnioribus tantum litteris cenſebant operatum: ſive aliorum quibus vileſcet & pro levi erit; quidquid in hoc ſtudio aut ſtadio ſudabitur poſt antiquos. Quibus utriſque ut breviter reſpondeam, mea intereſt, imo etiam tua. Ac primi quidem illi duabus diverſiſſimis rebus peccare mihi videntur. Incuria & cura. Hac, quod in aliena ſtudia actioneſque ultro inquirendum ſibi cenſeant: illa, quod inquirant tamen parum intente aut diligenter. Vt enim ipſe iis me indicem; numquam ita colles illi fonteſque Muſarum totum me ceperunt, ut non oculos idemtidem mentemque reflexerim ad ſeveriorem iſtam Divam, Philoſophiam dico. cujus ſtudia jam tum à puero ita mihi placuere, ut peccare juvenili quodam ardore viderer, & fræno atque inhibitione fuerim coërcendus. Sciunt præceptores mei, qui in Vbiis excuſſos mihi velut per vim li-*

bros eos omnes è manibus, & ſcripta etiam Commentarioſque ereptos, quos laborioſe confeceram ex omni interpretum claſſe. Nec mutavi ſana poſtea. & in omni hoc ſtudiorum curſu, ſi non recto rigore & linea, tamen flexu tetendiſſe me ſcio ad illam Sapientiæ metam. Nec id ea via, qua hic philoſophantium vulgus. qui in ſpinis argutiarum aut laqueis quæſtionum male dediti, non aliud quam ſubtili quodam diſceptationum filo texunt eas & retexunt. Hærent in verbis, aut captiunculis: & ætatem totam in aditu Philoſophiæ *verſantur, adyta ejus numquam vident. Habent eam ut oblectamentum, non ut remedium: & inſtrumentum vitæ maxime ſerium, vertunt in ludum quemdam nugarum. Quis eorum mihi de moribus quærit? Quis adfectus temperat? Quis timori, quis ſpei metam ponit aut modum? Quin adeo ad Sapientiam ſpectare hæc non arbitrantur: ut aliud aut nihil agere eos cenſeant, qui id agunt. Itaque vitam eorum ſive judicia, ſi vides: nihil vel in ipſo vulgo reperias, quod ad illam attinet ſpurcius; ſtultius, quod ad iſta Scilicet ut vinum, quo nil ſalubrius, quibuſdam in venenum eſt: ſic iſtis Philoſophia, qua abutuntur. At mihi alia mens. qui navim ſemper avertens ab illis argutiarum ſalebris, velificationem omnem direxi ad unum tranquillæ mentis portum. Cujus ſtudii mei primum nec fallax ſpecimen eſſe volui hos libros. Sed enim, inquiunt alteri,*

me-

melius & uberius iſta veteres. Quædam ex iſtis, fateor: abnego, quod univerſa. Si de moribus aliquid adfectibuſque carptim poſt Senecam, & divinum illum Epictetum, ſcribam: me quoque judice, parum cordis habeam aut frontis. At ſi ea quæ ne attigerunt quidem illi, aut quiſquam (fidenter enim ea adfirmem) ex antiquis: quid faſtidiunt aut carpunt? Solatia malis publicis quæſivi, quis ante me? Rem ſive ordinem videant: mihi ea debere fatebuntur, & de verbis ipſis (fas dicere) non ea nobis inopia, ut cuiquam ſupplicemus. Denique hoc ſciant: alia pluria aliis mihi ſcripta; hunc librum præcipuè mihi: illa famæ; at hæc ſaluti. Quod olim alte & acute quiſpiam, id hic vera voce proclamo: Satis mihi pauci lectores, ſatis eſt unus, ſatis eſt nullus. *Id tantum peto, ut quicumque hæc tangent, agnoſcendi animum adferant, & ſimul ignoſcendi. Vt ſicubi forte lapſus ſim præſertim cum locos illos altiores conatus ſcandere de Providentia, Iuſtitia, Fato condonent. quia nuſquam certe malitia aut pertinacia eſt, ſed humana ſaltem imbecillitas & caligo. Denique ab iis docear: faxo: ut nemo tam promptus ad monendum ſit, quam ego ad mutandum. Cætera vitia naturæ meæ non demo: aut minuo pertinaciam & contentionum ſtudium ſerio deprecor ab ea & deteſtor. Salve mi Lector. quod utinam per hunc librum in parte tibi ſit!*

JUSTI LIPSI
DE
CONSTANTIA
LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Præfatio, & introductio. Querela item aliqua de Belgarum turbis.

ANTE annos aliquot cum Viennam Auſtriæ iter haberem, fugiens patriæ meæ turbas; deflexi, non ſine deo duce, ad * Eburonum urbem, quæ nec longe à via; & in qua amici quos Salutare more ſuadebar & amore. Inter eos Carolus Langius, vir (ſine fraude aut ambitione dicam) optimus doctiſſimuſque Belgarum. Qui cum me hoſpitio excepiſſet, non omni ſolum comitate & benevolentia id temperavit, ſed genere ſermonum qui utiles imo ſalutares mihi in omne ævum eſſent. Ille enim fuit ille vir, qui oculos mihi aperiret, deterſa vulgarium aliquot opinionum nube: ille, qui viam oſtenderet, qua ſine ambage pervenirem, ut cum Lucretio loquar, ad illa.

Edita doctrina ſapientum templa ſerena.

Nam cum poſt meridiem fervido ſole (præceps enim jam menſis Junius erat) domi ejus

ejus in atrio inambularemus: quæſivit, ut fit, blandius de itinere meo & ejus cauſſis. Cui cum ego de turbis Belgarum, de inſolentia Præfectorum & militum, libere & vere multa dixiſſem: addidi poſtremo, prætexi à me aliam, ſed hanc intimam eſſe diſceſſus mei cauſſam. Quis enim Langi, inquam, tam firmo & tam ferreo pectore, qui diutius ferendis iis malis ſit? Jactamur jam tot annos, ut vides, bellorum civilium æſtu: &, ut in undoſo mari, non uno vento agitamur turbarum ſeditionumque. Otium mihi cordi & quies? Tubæ interpellant, & ſtrepitus armorum. Horti & rura? Miles & ſicarius compellit in urbem. Itaque certum mihi Langi, relicta hac infeſta & infauſta Belgica (ignoſcat mihi Genius patriæ) *Terram terra commutare*, ut ille ait; & quovis terrarum fugere ---- *ubi nec Pelopidarum facta neque nomen audiam*. Langius admirans & velut excitatus, Itane tu Lipſi, inquit, abeas à nobis? A vobis, inquam, aut certe ab hac vita. Quod enim malorum iſtorum effugium, niſi in fuga? Nam ut videam iſta cottidie & feram, non poſſum Langi: nec chalybs aliquis mihi circa pectus. Suſpiravit ad hunc ſermonem Langius, &, Infirme adoleſcens, inquit, quæ hæc mollities eſt? aut quæ tua mens ſalutem quærentis in fuga? Turbat & æſtuat patria tua, fateor: ſed quæ non hodie pars Europæ?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Ut vere illud Ariſtophanæum poſſis augurari:

--- *Supera infera reddet Iupiter altitonans.*

Itaque non patria fugienda, Lipſi: ſed Adfectus ſunt? & firmandus ita formandusque hic animus, ut quies nobis in turbis ſit, & pax inter media arma. Ego ſatis juveniliter, Imo deſerenda illa Langi, inquam: certè enim audita mala levius ad animum accident, quam viſa: & ſimul ponemur ipſi extra tela, quod dicitur, & pulverem hujus agonis. Homerum non audis callide monentem,

Extra tela, Ne quis vulneri vulnus addat.

CAP. II.

Peregrinationem non facere ad internos morbos. Indicinam eam eſſe, non medicinam. Niſi ſi forte in levi quodam & primo adfectuum motu.

LANGIUS moto leviter capite, Audio, inquit: mallem tu Sapientiæ vocem & Rationis. Nam hæ, Lipſi, quæ te involvunt, nebulæ & nubeculæ ſunt à fumo Opinionum. Itaque, ut cum Diogene dicam *Ratione* tibi hic opus *non laqueo* radio inquam illo, qui caliginem tui capitis illuſtret. Patriam ecce deſertum is, ſed dic ſerio, illam cum fugies te quoque effugies? Vide ne contra ſit, & tecum atque in pectore iſto circumferas fontem fomitemque tui mali.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

mali. Ut ii qui febriunt, jactant ſe inquiete & verſant, & lectum ſubinde mutant vana ſpe levamenti: in eadem cauſſa nos, qui terram terra fruſtra mutamus, ægri ſcilicet mentis. Aperire enim hoc eſt morbum, non tollere: fateri internum hunc calorem, & non mederi Eleganter Romanus ſapiens: * *Proprium eſt ægri nihil diu pati, & mutationibus ut remediis uti. Inde peregrinationes ſuſcipiuntur vagæ, & littora pererrantur; & modo mari ſe, modo terra experitur præſentibus ſemper infeſta levitas.* Itaque fugitis magis turbas quam vitatis. Ut cerva illa apud Virgilium,

Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor Agens telis:
-----illa fuga ſilvas ſaltuſque paragras
Dictæos.-----

fruſtra: quia, ut idem poëta addit,

-----hæret lateri letalis arundo: ita vos, qui telo hoc adfectuum penitus percuſſi, non id excutitis, ſed migratione transfertis Qui crus ſibi aut brachium fregit, non currum aut equum poſcit, ut opinor, ſed chirurgum: tua quæ vanitas, qui internam hanc plagam motu ſanare te poſtulas & diſcurſu? Animus enim certe eſt, qui ægrotat: & omnis hæc exterior imbecillitas, deſperatio, languor, orta ab uno fonte, quod jacet ille & languet. Sceptrum abjecit prin-

ceps

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ceps divinaque pars: & eò vilitatis lapſa eſt, ut ſponte ſerviat ſuis ſervis. Dic locus hic quid faciet aut motus? Niſi forte regio aliqua eſt, quæ metus temperet, quæ ſpes refrænet, quæ malam hanc ſaniem educat, quam alte imbibimus, vitiorum. Atqui nulla eſt, nec in inſulis ipſis beatorum aut ſi eſt; oſtende, & omnes illuc agmine facto imus. Sed motio ipſa & mutatio, inquis, habet eam vim: & recreat attollitque jacentem animum cottidiana illa conſpecta novitas morum, hominum, locorum. Lipſi erras. Nam, ut quod res eſt ſerio dicam, peregrinationem non uſque eo deprimo, ut nihil ei in hominem & in adfectus dem juris. Imo habeat. Sed hactenus, ut levia tædia quædam animorum & velut nauſeas tollat: non tollat morbos, qui altius penetrarunt, quàm ut externa ulla medicina huc pertingat. Cantus, vinum, ſomnus, * commotiunculas illas primas non raro ſanarunt iræ, doloris, amoris: at nunquam ægritudinem, quæ radices egit & fixit pedem. Idem hic eſt: & peregrinatio fortaſſe leves quoſdam languores ſanabit, non ſanabit veros. Hærent enim primi illi motus, orti à corpore, quodammodo adhuc in corpore, aut certe in ſumma, ut ſic dicam, animorum cute: ideoque non mirum, ſi quamvis levi ſpongia abſtergeantur. non ita inveterati illi adfectus, quibus ſedes imo regnum in ipſa animi mente.

Cum

Cum diu multumque erraveris, cum terram omnem & mare circulatus fueris: nullo eos mari elues, obrues nulla terra. Sequentur te: & poſt peditem *equitemque ſedebit*, ut cum poëta loquar, *atra cura.* Socrates interroganti cuidam, *quid ita peregrinatio ſibi non profuiſſet*? ſcite reſpondit, *Non enim te deſeruiſti*: ſimile hic dixerim. & quocunque fugies, corruptum corruptoremque animum tecum habebis, comitem non bonum. Atque utinam comitem! ſed vereor ut ducem: quia non ſequentur te adfectus tui, ſed trahent.

CAP. III.

At veros animi morbos non tolli eâ, non minui: imo per eam recrudeſcere. Animum eſſe qui in nobis ægrotet: eique remedium à Sapientia & Conſtantia petendum.

NOn avocat igitur, inquis, etiam à veris malis peregrinatio? non campi illi conſpecti, & flumina, & montes, ponunt te extra doloris tui ſenſum? Avocant fortaſſe interdum & ponunt, ſed nec in longum, nec in bonum. Ut pictura, quamvis egregia, oculi non diu delectantur: ſic omnis iſta hominum locorumque varietas novitate nos capit, ſed ad breve tempus. Aberratio hæc aliqua à malis eſt, non fuga: nec ſolvit peregrinatio doloris hanc cathenam, ſed laxat.

Quid

Quid autem iſtud me juvat, ſi lucem pauliſper video, in arctiorem mox carcerem compingendus? Ita profecto eſt. Inſidiantur animo externæ hæ omnes voluptates, & ſpecie juvandi magis lædunt. Ut medicamenta minus valida non extrahunt humorem noxium, ſed movent: ſic vana hæc delectatio irritat in nobis fluctum illum cupidinum & adauget. Non diu enim à ſe aberrat animus: ſed vel invitus domum mox compellitur, & in vetus contubernium malorum. Illa ipſa opida conſpecta & montes, reducent te cogitatione in tuam patriam: & inter media gaudia videbis aliquid ſive audies, quod ſenſum refricet tui doloris. Aut ſi pauliſper quieſces: brevis ille velut ſomnus erit: & mox experecto tibi eadem aut major febris: Creſcunt enim interpellatæ quædam cupidines, & vires capiunt ex intervallo. Mitte igitur, Lipſi vana hæc, imo noxia: nec remedia, ſed venena: vera illa potius admitte & ſevera. Solem ſolumque mutas? Imo animum, quem male Adfectibus mancipaſti, ſubtractum legitimæ dominæ Rationi. Ab illo corrupto hæc deſperatio eſt, ab illo vitiato hic languor. Illum mutes oportet, non locum: & efficere non ut alibi ſis, ſed ut alius. Tu fertilem illam Pannoniam videre nunc ardes, & fidam fortemque Viennam, & regem fluviorum Danubium, & tot mira & nova, quæ

ſuſ-

ſuſpenſa aure bibant audientes: ſed quanto melius, ſi idem hic tibi ad Sapientiam impetus & cupido? Si penetres in feraces illius campos? Si fontes humanarum perturbationum inquiras? Si valla & arces exſtruas, quibus arceas & defendas cupidinum inſultus? Hæc enim vera morbi tui remedia: cætera omnia, panni & fomenta. Nihil te abitio iſta juvabit: nihil

---- evaſiſſe tot urbes
Argolicas, medioſque fugam tenuiſſe per hoſtes:

hoſtem reperies apud te, & in iſto (pectus mihi concutiebat) penetrali. Quid refert, ad quam pacata loca veneris? bellum trahis tecum. Ad quam quieta? turbæ circum te, imo in te ſunt. Pugnat enim pugnabitque ſecum ſemper diſcors hic animus, appetendo, fugiendo ſperando, deſperando. Atque ut ii qui per timorem terga vertunt, magis exponunt ſe periculo intectos & averſos: ſic errones & tirones iſti, quibus cum affectibus nunquam pugna fuit, ſed tantùm fuga. At tu, adoleſcens, ſi me audies, ſtabis: & gradum firmabis contra hunc doloris hoſtem. Constantia enim tibi ante omnia opus: & victor aliquis pugnando evaſit, nemo fugiendo.

Cap.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. IV.

Definitiones Conſtantiæ, Patientiæ, Rectæ rationis, Opinionis. Item Pervicacia quid à Conſtantia differat & abeat: & à Patientia, Abjectio.

SERMONIBUS iis Langii erectior aliqua parte ego, Alta & præclara hæc tua monita, inquam: & jam ſtare conor & adſurgere, ſed, ut ii fere qui in ſomnis laborant, vano niſu. Revolvor enim Langi, nequid mentiar, idemtidem ad meam terram: & hærent fixæ animo publicæ privatæque curæ. Tu, ſi potes, pelle malas aves quæ me lancinant: & vincula ſolicitudinum deme, quibus in hoc Caucaſo lente ligor. Langius vultu alacri, Ego vero demam, inquit: & novus Hercules ſolvam hunc Prometheum. Attende tantum, & intende. Ad Conſtantiam te vocavi, Lipſi, & in ea ſpem & præſidium poſui tuæ ſalutis. Ea igitur ante omnia nobis cognoſcenda eſt. CONSTANTIAM hic appello, RECTUM ET IMMOTUM ANIMI ROBUR, NON ELATI EXTERNIS AUT FORTUITIS, NON DEPRESSI. Robur dixi; & intellego firmitudinem inſitam animo non ab Opinione, ſed à judicio & recta Ratione. Excluſam enim ante omnia volo Pervicaciam (ſive ea * melius Pertinacia dicitur:)

quæ

quæ & ipſa obſtinati animi robur eſt, ſed à ſuperbiæ aut gloriæ vento: & robur etiam duntaxat in una parte. Deprimi enim haud facile tumidi iſti & pervicaces poſſunt, facillime attolli: non aliter quam culleus, qui vento inflatus ægre mergitur, ſupereminet autem & exſilit ſua ſponte. Talis enim iſtorum ventoſa hæc durities eſt: cui origo à Superbia, ut dixi, & nimio pretio ſui. Igitur ab Opinione. At Conſtantiæ vera mater, Patientia & demiſſio animi eſt. quam definio Rerum quæcunque homini aliunde accidunt aut incidunt voluntariam et sine querela perpessionem. Quæ recta ratione ſuſcepta, una illa radix eſt, qua altitudo pulcherrimi hujus roboris nixa. Cave enim & hic Opinio tibi imponat: quæ Patientiæ loco Abjectionem ſæpe & torporem quemdam animi marcentis ſuggerit: vere vitium, & cui origo à Vilitate ſui. Virtus autem media via ingreditur; & caute cavet, nequid in actionibus ſuis defiat, aut excedat. Dirigit enim ſe ad unius Rationis trutinam: & illam habet examinis ſui velut normam & obruſſam. Eſt autem recta Ratio non aliud, quam De rebus humanis divinisque (quatenus tamen eæ ad nos ſpectant) verum iudicium ac sensus. Opinio huic

huic contraria, DE IISDEM FUTILE IUDICIUM AC FALLAX.

CAP. V.

Ratio & Opinio unde originem habeant. Vtriuſque vires & effectus. Alteram ad Conſtantiam ducere, alteram ad Levitatem.

SED quoniam è duplici hoc velut capite (Opinionis ſentio & Rationis) non robur ſolum aut infirmitas animi oritur, ſed omnes in hac vita laudes aut culpæ: pro bono utilique facturus mihi videor, ſi de utriuſque origine & natura uberius paullo dicam. Ut enim lana priuſquam ultimum illum & optimum colorem combibat, ſuccis quibuſdam aliis præparanda & imbuenda eſt: ſic prædictionibus iſtis tuus Lipſi animus, priuſquam eum hac Conſtantiæ purpura ſerio tingam. Quod igitur te non fugit, duæ in homine partes; Anima & Corpus. Illa nobilior, quæ ſpiritum ignemque refert: hæc vilior, quæ terram. Juncta iſta inter ſe, ſed concordia quadam diſcordi: nec facile inter eas convenit, utique cum de imperio agitur aut ſervitute. Regere enim utraque vult, & magis illa quæ non debet. Terra attollere ſe ſupra ignem ſuum conatur, & cœnum hoc ſupra cœlum. Hinc in homine diſſidia, turbæ, & veluti adſidua quædam velitantium inter-

ter ſe partium pugna. Cui duces & tanquam imperatores, Ratio & Opinio. Illa pro anima, & in anima: hæc pro corpore & in eo pugnat. Rationi origo à cœlo, imo à deo eſt: & magnifice eam Seneca celebravit, *Partem in homine * divini ſpiritus merſam.* Eſt enim hæc eximia illa intelligendi judicandique vis: quæ, ut anima perſectio hominis, ſic ipſa anima eſt. Græci eam *noun* dixêre, Latini Mentem, aut etiam junctim Animi mentem. Non enim tota anima, ne aberres, recta ratio eſt: ſed quod in ea uniforme, ſimplex, immixtum, ſecretum ab omni fæce & lentore: quodque, ut verbo dicam, ſidereum in ea & cœleſte. Nam ipſa anima, quamquam labe corporis & contage ſenſuum graviter corrupta & infecta ſit: tamen veſtigia quædam ortus ſui alte retinet, & clare in ea ſcintillantes reliquiæ primi illius purique ignis. Hinc iſti etiam in malis projectiſque hominibus conſcientiæ ſtimuli: hinc flagella interna & morſus: hinc approbatio melioris vitæ extorta invitis. Premi ſcilicet ſanior illa ſanctiorque pars poteſt, non poteſt opprimi; & tegi urens illa flamma, non extingui. Emicant enim ſemper ſubſiliuntque illi igniculi, qui in his tenebris illuſtrant, in his ſordibus depurgant, in his ambagibus dirigunt, & ad Conſtantiam ducunt & Virtutem. Atque ut heliotropium, & flores qui-

quidam, ingenio ſuo ſemper ad ſolem: ſic Ratio ad deum obverſa eſt, & originem ſui. Firma in bono & immota: unum idemque ſentiens: unum idemque appetens aut fugiens: recti conſilii, recti judicii fons & ſcaturigo. Cui parere, imperare eſt: & ſubjici, præeſſe rebus omnibus humanis. Domuit enim cupidines & exuberantes animi motus, quiſquis hanc audiit: & in omnibus vitæ labyrinthis tutus ab errore, qui hanc ſequitur ut Theſeium filum. Deus ipſe per hanc ſui imaginem ad nos venit, imo quod propius eſt, in nos: & recte ille quicunque dixit. *Bona mens ſine deo nulla eſt.* At ſequens illa & non ſana pars (Opinionem dico) originem ſuam Corpori, id eſt terræ debet: eoque nil niſi eam ſapit. Corpus enim etſi per ſe immobile & exſenſum, tamen vitam motumque ab anima ſumit: & viciſſim animæ imagines rerum ſubjicit, per ſenſuum feneſtras. Ita velut communio quædam & ſocietas coita inter animam & corpus: ſed communio, ſi exitum attendis, animæ non bona. Abducitur enim paullatim per eam è ſuo faſtigio: addicitur miſceturque ſenſibus: & ex impuro hoc cœtu Opinio in nobis naſcitur, quæ non aliud quam Rationis vana imago & umbra. Cujus vera ſedes Senſus: origo, Terra. Ideoque abjecta & vilis, non erigitur, non attollitur, nec altum aliquid aut æthereum

ſpectat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ſpectat. Vana eadem, incerta, fallax, male conſulens, male judicans, Conſtantia imprimis animum ſpoliat & veritate. Hoc cupit hodie, cras ſpernit: hoc probat, hoc damnat: nihil judicio, ſed corpori ſenſibuſque gratificans omnia & indulgens. Atque ut oculus, qui per nebulam aut aquam inſpicit, res metitur falſo modo: ſic animus, qui per opinionis nubem. Hæc homini, ſi conſideras, malorum mater: hæc auctor in nobis confuſæ & perturbatæ vitæ. Quod curæ nos exerceant, ab hac eſt: quod adfectus diſtrahant, ab hac: quod vitia nobis imperent, ab iſta. Itaque ut ii qui Tyrannidem ſublatam è civitate volunt, tollunt ante omnia evertuntque arcem: ſic nobis, ſi ſerio ad Bonam mentem pergimus, dejiciendum caſtellum hoc opinionum. Fluctuabimur enim cum iis ſemper ſuſpenſi, queruli, turbidi, non Deo non hominibus ſatis æqui. Ut navis vacua & inanis circumagitur in mari omni vento: ſic in nobis vaga illa mens, quam pondus & tanquam ſaburra Rationis non ſtabilivit.

CAP. VI.

Conſtantiæ laus, & ſeria ad eam exhortatio.

OPINIONIS igitur comes, Lipſi, levitas eſt, ut vides: propriumque ejus, mutare ſemper & pœnitere. at Rationis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Conſtantia: ad quam induendam animo, ſerio te horror. Quid abis ad vana aut externa? Hæc eſt ſola illa Helena, quæ verum iſtud legitimumque Nepenthes propinet, in quo oblivio curarum & dolorum. Quod ſi ſemel demiſiſti & imbibiſti; altus contra omnem caſum & erectus, uno tenore æquabilis, nec ut in lance propendens aut dependens, magnum illud Deoque proximum tibi vindicabis, Non moveri. Vidiſtin' in ſcitis & ſcutis quorumdam hodie regum ſublime & invidendum illud, *Nec ſpe nec metu?* In te conveniet: qui vere rex, vere liber, ſoli Deo ſubjiciere, immunis à iugo Adfectuum & Fortunæ. Ut fluvii quidam per media maria tranſire dicuntur, & ſervare ſuam undam: ſic tu per tumultus circumfuſos, ut ſalſedinem nullam trahas ex hoc pelago mœrorum. Jacebis? Conſtantia te attollet. Vacillabis? Suſtinebit. Ad lacum properabis vel ad laqueum? Solabitur & reducet à limine mortis Tu eripe tantum & erige te, & navim flecte ad hunc portum: ubi ſecuritas, ubi pax habitat in quo perfugium aſylumque è turbis & à curis. Quem ſi bona fide ſemel tenueris; non turbet ſolum patria tua ſed ruat, ſtabis ipſe inconcuſſus. Nimbi circum te cadant, & fulmina & tempeſtas: clamabis vera magnaque voce,

— medijs tranquillus in undis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP VII.

Quid ſit & quotuplex quod conſtantiam turbet. Bona & Mala externa eſſe. Mala autem duplicia, Publica & Privata. Ex iis gravia & periculoſa maxime videri Publica.

HÆc cum dixiſſet Langius voce & vultu acrior quàm ſolebat, me quoque ſcintilla corripuit boni ignis. &, Mi pater, inquam, (vere non blande ſic te appellem) duc me quo voles & doce, corrige & dirige. Habes ægrum paratum ad omnem medicinam, ſive tu ferrum cogitas ſive ignem. Imo utrumque pariter, ait Langius. Quia & alibi ſtipulæ exurendæ inanium opinionum ſunt, & alibi ſtirpes adfectuum excidendæ ab radice. Sed ambulamuſne etiam? An potior commodiorque nunc ſeſſio? Inquam: ego. æſtuare enim jam incipio non ab una cauſſa. Cumque ſellas Langius ferri & poni in eodem atrio juſſiſſet, & juxtim eum aſſediſſem: ille paullum ad me obverſus, iterum ſic cœpit. Jeci hactenus velut fundamenta Lipſi, quibus commode & tute inædificaretur futurus ſermo: nunc, ſi placet accedam propius, & cauſſas doloris tui inquiram, & manu, quod ajunt, tangam tuum ulcus. Duo ſunt, quæ arcem hanc in nobis Conſtantiæ oppugnant, Falſa bona, Falſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

mala. Utraque ſic appello, QUÆ NON IN NOBIS SED CIRCA NOS, QUÆQUE INTERIOREM HUNC HOMINEM, ID EST ANIMUM, PROPRIE NON IUVANT AUT LÆDUNT. Itaque Bona aut mala ea, re & ratione non dicam: fatebor opinione eſſe, & communi quodam vulgi ſenſu. In priori claſſe numerant, Opes, Honores, Potentiam, Sanitatem, Longævitatem. In poſteriore, Inopiam, Infamiam, Impotentiam, Morbos, Mortes: & ut verbo uno complectar, quidquid aliud fortuitum aut externum. Ab duplici iſto ſtirpe quattuor illi capitales in nobis Adfectus orti, qui continent & conterunt vitam omnem humanam, Cupiditas, & Gaudium; Metus, & Dolor. E quibus, priores duo bonum aliquod opinabile reſpiciunt, exque eo nati: poſteriores, malum. Lædunt omnes turbantque animum, & niſi provides, dejiciunt de ſuo ſtatu: ſed non uno tamen modo. Nam cum quies ejus & Conſtantia tanquam in æquabili quadam trutina ſit: depellunt eum ab hoc libramento, illi attollendo; hi deprimendo. Sed falſa Bona & elationem nunc omitto (non enim is tuus morbus) ad falſa mala venio, quorum agmen iterum duplex. Sunt enim Publica, ſunt Privata. Publica deſigno & definio, QUORUM SENSUS UNO EODEMQUE TEMPORE AD PLURES PERTINET.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Privata, QUORUM AD SINGULOS. Inter illa cenſeo, Bellum, Peſtem, Famem, Tyrannidem, Cædem: & quæ alia foras & in commune ſpectant. Inter iſta, Dolorem, Inopiam, Infamiam, Mortem: & ſi quid velut domo clauſum, in uno ſinguloque homine conſideramus. Cauſſa mihi ita diſtinguendi non vana. Quia revera aliter is luget & alio quodam ſenſu, qui cladem patriæ, qui exſilium exitiumque multorum: quam qui unius ſuum. Adde quod ex utriſque alii atque alii morbi. Sed niſi fallor, graviores ex primis: certe pertinaciores. Publicis enim malis obnoxii plerique noſtrum: ſive quia impetu & turba ingruunt, ac conferta velut acie obruunt reſiſtentem: ſive magis, quod ambitione quadam blandiuntur, & ægritudinem ex iis innaſci animis non agnoſcimus ſæpe, non ſentimus. Ecce privato dolori quiſquis ſuccubuit, fateatur vitium & imbecillitatem neceſſum eſt, etiam ſi non emendet, (quæ enim defenſio?) At qui huic, adeo de labe aut lapſu ſæpe non fatetur, ut ſit qui jactet etiam & cenſeat pro laude: Pietas enim & Miſeratio dicitur: & quantulum abeſt, ut inter virtutes imo numina conſecretur publica, hæc Febris? Poëtæ & Oratores paſſim dilaudant & inculcant fervidum amorem patriæ: nec prorſus exculco ego, ſed temperandum eum moderandumque eſſe cenſeo & ſciſco. Revera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

vera enim vitium eſt, intemperies eſt & animi à gradu dejectio ac lapſus. Sed & gravis morbus parte alia, quia non unus in eâ dolor, ſed confuſe Tuus & alienus. Atque Alienus item duplex, cauſſa Hominum, cauſſa Patriæ. Ut id quod ſubtilius dici & dividi à me videtur, capias ſub exemplo: ecce Belgica tua nunc premitur non una clade, & circumplexa eam undique civilis hujus belli flamma. Vides paſſim agros vaſtari, diripi: opida incendi, everti; homines capi, cædi; matronas pollui, virgines imminui; & quæ alia comitari amant bello. Nonne hic tibi dolor? Dolor. Sed varius & diviſus, ſi inſpicis: quia ſimul & te luges, & cives, & patriam ipſam In te, damna; in civibus, varium caſum & occaſum; in patria converſionem everſionemque ſtatus. Alibi habes quod clames, *Me miſerum!* Alibi,

------ tot cives mei

Mandatam hoſtili peſtem oppetiiſtis manu

alibi denique, *O pater, ô patria!* Ut qui his non moveatur, & in quem cuneus ac cumulus nihil poſſit ingruentium tot malorum, aut valde ſiccum & ſapientem eum eſſe oporteat, aut valde durum.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. VIII.

Mala publica oppugnata, ſed ante omnia tres adfectus coërciti exque iis hoc Capite ambitioſa quædam Simulatio: qua homines Mala propria ut Publica lugent.

QUID eſt Lipſi? ſatin ut prævaricari Conſtantiæ meæ videor. & cauſſam adhuc agere tui doloris? Sed feci quod animoſi & fidentes Imperatores: elicui in campum & in aciem omnes tuas copias, cum quibus ſtrenue nunc confligam ſed velitatione quadam prius, deinde aperto Marte & velut collatis ſignis. Inter velitandum autem, tres mihi Adfectus primo pedato (ut cum antiquis loquar) proterendi ſunt Conſtantiæ noſtræ valde adverſi: Simulatio, Pietas, Miſeratio. Atque ille quidem prius. Negas te ferre mala publica, ea dolori tibi eſſe, imo morti. Satin' ſerio adfirmas? an fraus hic aliqua & fucus? Ego commotior, imo ſerio tu hoc rogas? inquam; an rides & irritas? Ego ſerio, inquit. Non enim pauci ex hoc valetudinario veſtro imponunt medicis, & dolorem publicum ſimulant, qui re-vera eſt privatus. Quæro igitur, ſatiſne acceptum habeas, curam iſtam.

Quæ te nunc coquit & verſat ſub pectore fixa,

patriæ ipſius cauſſa ſuſceptam eſſe, an tua? etiamne

Etiamne ambigis? inquam ego, patriæ unius cauſſa mihi hic luctus, Langi, patriæ. Ille abnuens, Adoleſcens vide etiam atque etiam, inquit. Nam in te ſi eximia hæc & ſincera pietas, mirabor: certe in paucis: Querimur homines ſæpe de malis publicis, fateor: nec alius tam communis dolor, & ut ſic dixerim, magis in frontem incurrens, ſed ſi propius examinas, reperies plerumque diſcidium aliquod linguæ & cordis eſſe. Ambitioſa illa verba ſunt, *Movet me clades patriæ*, non vera: in labris nata, non in fibris. Quod de Polo hiſtrione nobili traditum eſt, cum Athenis fabulam actitaret in qua dolor repræſentandus, eum filii ſui defuncti oſſa & urnam clam intuliſſe, & theatrum totum vero gemitu luctuque compleſſe: idem hic dixerim de pleriſque veſtrum. Comœdiam ô boni luditis, & velati perſona patriæ, privata veſtra damna veris & ſpirantibus lacrymis lugetis. *Mundus univerſus excercet hiſtrioniam*, ait Arbiter: certe hic. Bellum hoc civile nos cruciat, inquiunt, & fuſus innocentum cruor, & interitio libertatis & legum. Itane? dolorem ſane veſtrum video: quæro & cunctor de cauſſa. Quian', publica male habent? hiſtrio pone perſonam; imo quia tua. Vidimus agreſtes ſæpe trepidare & concurrere, & vota facere, cum calamitas ſubita ingruit aut tempeſtas: ſed tu, cum deſævit,

eoſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

eoſdem ſevoca & examina, reperies unumquemque timuiſſe duntaxat ſegeti & agellulo ſuo. Ad incendium in hac urbe clametur: claudi pæne dicam & cœci concurrent ad reſtinguendum. Quid cenſes: utrum amore patriæ? imo pete ab ipſis: quia damnum illud ad ſingulos pertinet, aut certe ejus metus. Simile hic eſt: & movent vulgo turbantque homines mala publica, non quia plurium id damnum, ſed quia inter plures eos ipſi.

CAP. IX.

Simulatio ea clarius retecta, & ab exemplis Obiter de vera Patria dictum. Item malitia hominum gaudentium malis alienis, cum ipſi extra ea.

ITAQUE coram te judice hæc cauſa agatur, & in tuo tribunali: ſed, quod olim, levato velo. Nempe bellum hoc times. Times cur? quia peſtis & pernicies conjuncta bello. Peſtis illa ad quos? nunc ad alios quidem, ſed pertingere etiam ad te poteſt. En caput tui doloris (ſi verum fateri ſine eculeo ullo vis) en frontem! Ut enim cum fulmen in unum aliquem cecidit, etiam ii qui in proximo ſtabant, tremuerunt: ſic in magnis iſtis communibuſque cladibus, damnum ad paucos pervenit, metus ad omnes. Quem ſi tollis, tollis una hunc dolorem. Ecce bellum ſi apud Æthiopas aut Indos gera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

geratur nihil moveare (extra diſcrimen enim tu ſis:) ſi apud Belgas: plores, clames, frontem percutias & femur. Atqui mala publica propter ipſa ſi luges, quid intereſt? Non enim illa patria mihi · inquies. Stulte. An non & illi homines eadem ſtirpe tecum & ſatu? ſub eodem cœli fornice? in eadem terræ pila? Exiguum hoc quod hi montes coërcent, hi fluvii cingunt, patriam eſſe cenſes? Erras. Univerſus orbis eſt quacumque homines ſunt cœleſti illo ſemine oriundi. Egregie olim Socrates interroganti, *cujatem ſe ferret*? *Mundanum*, reſpondit. Magnus enim erectuſque animus non includit ſe iſtis ab opinione terminis: ſed cogitatione & ſenſu totum hoc Univerſum complectitur, ut ſuum. Vidimus ſtultos & riſimus, quos cuſtos aut magiſter alligabat ſtraminis vel exigui fili nodo: atque illi ſtabant quaſi ferro aut vera compede devincti. Similis noſtra hæc amentia, qui futili opinionis vinculo aſtringimur ad certam terræ partem. Sed ut firmiora hæc omittam (vereor enim ut poſſis concoquere: addo amplius. ſi quis Deus ſponſor tibi per hoc ipſum bellum ſit, agellos tuos intactos fore, domum pecuniamque ſalvam, teipſum in monte aliquo conſtituat velatum Homerica nube: etiamne dolebis? de te quidem hoc non auſim dicere, ſed erit non nemo, qui gaudebit etiam, & oculos

ſuos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ſuos avide paſcet in confuſa illa morientium ſtrage. Quid abnuis, aut miraris? Ita inſita neſcio quæ malitia humani ingenii fert, *Lætans*, ut poëta vetus loquitur, *malo alieno*. Atque ut poma quædam guſtu ſuaviter acerba ſunt: ſic alienæ curæ; ſecuris nobis. Pone mihi aliquem in Oceani illo littore, qui naufragium ſpectet. Adficietur ſane, ſed non injucundo quodam animi morſu: quia aliena pericula videt, ſine ſuo. At repone eundem in jactata illa navi: dolebit ſcilicet alium dolorem. Idem cum omnia fecimus, diximus, hic eſt: & noſtra mala vere atque ex animo lugemus publica dicis moriſque cauſſa. Egregie Pindarus; *Nam proprium infortunium premit quemque pariter at ſtatim doloris expers cor ob luctum alienum.* Quamobrem aulæum hoc ſcænicum tandem remove, Lipſi, & ſiparium complica: & miſſa omni ſimulatione, oſtende te nobis vero doloris tui vultu:

CAP. X.

Querela mea de increpatione Langii tam libera; ſed additum, Philoſophi id munus eſſe. Conatus item refutandi ſuperiora: & obligatio amorque, qui in patriam.

ACRIS mihi viſa prima hæc velitatio, quam interpellans, Quæ iſta ſermonum libertas, imo acerbitas eſt? inquam, Sic

vellicas. Sic pungis? Iure cum Euripide te compellem,

Ægro ne ægritudinem
addas. Satis ſuperque cladibus premor.

Langius arridens, Ergone tu cruſtulum, inquit, à me aut mulſum exſpectas? atqui ferrum paullo ante poſcebas & ignem. Et recte. Philoſophum enim audis, Lipſi, non tibicinem. Cui docere propoſitum, non ducere: prodeſſe, non placere. Ut pudeas & ut rubeas malo, quam ut rideas: ut pœniteas, quam ut exſultes. *Officina medici, ô viri, Philoſophi ſchola eſt*, clamabat olim Rufus: quo ſanitatis cauſſa concurritur, non voluptatis. Nihil palpat ille medicus, nihil blanditur: ſed penetrat, pungit, radit, & acri quodam ſermonem ſale ſordes abſterget animorum. Itaque ne in poſterum quidem, Lipſi roſas cogita, ſeſamum, aut papaver: ſed ſpinas, ſicas, abſynthium & acetum. Ego iterum, Sed enim Langi, ſi fas dicere, agis mecum male & maligne: nec, ut bonus pugil, legitimo nexu dejicis me, ſed per argutias ſupplantas. Simulate, ais, lugemus patriam, nec propter ipſam. Egone? falſum. Nam ut hoc tibi dem (agam enim ingenue) reſpectum in eo aliquem mei eſſe; at non ſolius. Lugeo enim, Langi, patriam imprimis, lugeo, lugeboque, etiam ſi nullum mihi in ejus diſcrimine diſcrimen. Iure bono. Illa ſiquidem eſt, quæ me excepit, fovit, aluit:

com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

communi gentium ſenſu, ſanctiſſima & antiquiſſima parens. At enim orbem univerſum patriam mihi das. Quis renuit? ſed tu quoque fatere, præter hanc grandem & communem, aliam mihi eſſe magis definitam & peculiarem patriam: cui arcano quodam naturæ vinculo propius obſtringor. Niſi cenſes vim nullam eſſe laciendi & attrahendi in natali illo ſolo. Quod primum corpore iſto preſſimus, pedibus inſtitimus: cujus aërem hauſimus: in quo infantia noſtra vagiit, pueritia luſit, juventus exercita & educata eſt. Ubi familiare oculis cœlum, flumina, agri: ubi longa ſerie cognati, amici, ſodales: & tot gaudii illecebræ, quas fruſtra terrarum alibi quæram. Nec Opinionis hic ut videri vis, filum tenue, ſed firmi compedes Naturæ. Ad animalia abi. Feræ ecce cubilia ſua amant & agnoſcunt; aves, nidos. Piſces ipſi in magno illo & interminato Oceano, frui gaudent certa ejus parte. Nam homines quid dicam? qui culti ſive Barbari; ita adfixi genitali huic glebæ, ut quiſquis vir eſt, nihil ambigat mori pro ea, & in ea. Itaque, Langi, novam hanc & rigidam tuam ſapientiam nec ſequor adhuc, nec adſequor: Euripidem magis, vere adfirmantem:

Imperat neceſſitas amare patriam cunctos.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XI.

Refutatus ſecundus adfectus nimii amoris in patriam. quem Pietatem falſo vocant. idque oſtenſum Item unde origo illi Adfectui & quid Patria proprie ac vere.

AD hunc ſermonem renidens Langius, Adoleſcens, inquit, mira tua pietas: & jam periclitatur, opinor, de cognomine ſuo M. Antonini frater. Sed tamen, hoc commode, quod ultro offert ſe hic Adfectus & procurrit ante ſigna, quem jam ante aggredi mihi decretum, & ſternere levi haſta. Detraho autem illi ante omnia velut ſpolium pulcherrimæ veſtis, qua male ſe exornat. Amor enim hic in patriam: Pietas vulgo dicitur: nec capiente me, fateor, nec ferente. Unde enim Pietas? quam eximiam virtutem eſſe ſcio: nec proprie aliud, quam LEGITIMUM DEBITUMQUE HONOREM ET AMOREM IN DEUM AC PARENTES. Qua fronte autem Patria mediam his ſe inſerit? Quia, inquiunt, etiam illa ſanctiſſima & antiquiſſima parens. O inepti: nec jam in Rationem injurii, ſed in Naturam ipſam! Illane parens? cur, aut quomodo? Nihil enim hic video: & tu ſi acutior Lipſi, tenebras meas illuſtra. Quiane excepit? id enim viſus ante dicere. atqui etiam hoſpes aliquis ſæpe aut caupo. Fovit? haud paullo mollius olim

gerula aut nutrix. Aluit? hoc pecudes, hoc arbores, hoc ſegetes cottidie: & inter magna corpora, quibuſque nihil imputet Terra, Cœlum, Aër, Aqua. Denique transfer te, & hoc idem faciet quævis alia tellus. Madida hæc & natantia verba ſunt: quibus nihil expreſſeris præter plebejum & inutilem quemdam Opinionis ſuccum. Parentes quidem ii ſoli, qui genuerunt, formarunt, geſtarunt: quorum nos ſemen de ſemine, ſanguis de ſanguine, caro de carne. Quorum ſiquid in patriam vel comparatione conveniêt; nil recuſo, quin Pietatem hanc oppugnem irrito telo. At enim viri docti, viri magni, ſic effati paſſim. Fateor. ſed ad famam non ad verum. quod ſi ſequeris, ſacrum illud & auguſtum nomen Deo remittes, &, ſi placet, parentibus: hunc quidem adfectum, etiam cum emendatus eſt, contentum eſſe jubebis honeſto titulo Charitatis. Sed de nomine tantum eſt: rem potius videamus, quam equidem non totam tollo, ſed tempero, & velut ſcalpello circumcido rectæ Rationis. Ut enim vitis, niſi amputes, latiſſime ſe ſparg t: ſic iſti præſertim Adfectus, quibus aura aliqua velificatur popularitatis. Ac fateor libens, Lipſi, (non enim ita hominem exui aut civem) inclinationem aliquam & amorem cuique noſtrum in minorem hanc patriam eſſe: ſed cujus cauſſæ, ut video parum liquido tibi cognitæ, aut origo. A natura

tura enim eſſe vis: revera autem eſt amore quodam & inſtituto. Poſtquam enim homines, ex rudi illa & ſolivaga vita ab agris in opida compulſi ſunt, & domos ac mœnia ſtruere cœperunt, & cœtus facere, & populariter Vim inferre vel arcere: ecce communio quædam neceſſario inter eos exorta, & ſocietas variarum rerum. Terram & fines quoſdam conjunctim habuerunt: templa in promiſcuo, fora, æraria, tribunalia: & quod præcipuum vinclum, cerimonias, jura, leges. Quas tamen ipſas res ita amare & curare avaritia noſtra occœpit (nec erravit prorſus) ut ſuas. Vere enim ſingulis civibus in ea jus: nec differunt à privatis poſſeſſionibus, niſi quod non unius. At conſortio iſta velut formam, & faciem quandam expreſſit novi ſtatus. Quam Rempublicam & eandem proprie patriam appellamus. In qua cum intelligerent homines quantum momenti eſſet ad ſalutem ſingulorum: latæ etiam leges de ea juvanda & propugnanda: aut certe traditus à majoribus mos, qui inſtar legum. Hinc factum, ut commodis ejus gaudeamus, doleamus incommodis: quia reipſa privatæ noſtræ opes ſalvæ, illa ſalva; & mortuæ, moriente. Hinc caritas in eam ſive amor. Quem boni publici cauſſa (illuc autem occulta quædam dei Providentia nos trahit) auxêre majores, factis dictiſque omnibus ma-

jeſta-

eſtatem patriæ adſtruentes. Ab inſtituto hic adfectus igitur, me quidem judice. Quod ſi à natura, ut tu pertendebas; quid ta non pariter in omnes, & eadem menſura, diffuſus? cur nobiles diviteſque patriam magis amant, curant? Minus plebeji aut inopes, quos plerumque curarum ſuarum videas, publica omiſſa. Quod tamen aliter evenire certum eſt, in omni adfectu, qui à violento juſſu naturæ promanat. Denique quid cauſſæ adferes, quod tam levis cauſſa ſæpe eum minuit aut tollit? Ecce alium ira, alium amor, quoſdam ambitio patria elicuit: & hodie quam multos Lucrius ille Deus? Quod Itali, relicta regina regionum Italia, in Galliam, Germaniam, imo Sarmatiam ſedes tranſtulerunt & fixerunt, quæſtus tantum cauſſa? Hiſpanorum quot millia quotannis in ſepoſitas, & ſub alio ſole terras, avaritia aut ambitio trahit? Magno hercules & valido argumento, externum & opinabile totum hoc vinclum eſſe, quod una aliqua cupiditas tam temere ſolvit aut rumpit. At erras etiam largiter, Lipſi, in circumſcribenda patria ipſa. Adſtringes enim eam ad natale illud ſolum, quod inſtitimus, quod preſſimus: & quæ alia mihi tinuis inani ſonitu verborum. Petere enim illinc fruſtra vis inſitas amoris hujus cauſſas. Nam ſi genitalis ſolius ſoli id nomen: patria mihi quidem Bruxella tantum

erit

erit, tibi Iſſcanum, alteri cuipiam tugurium aut magar. Imo multis nec tugurium quidem, ſed ſilva & nudus ager. Amor ergo meus & cura intra iſtos anguſtos limites concluſa? Villam illam tantum aut domum, ut patriam, amplectar & defendam? Vides ineptias. & quam beati, te definienre, ſilvani illi aut agreſtes, quorum natalis terra florens ſemper, & pæne extra omne cladis aut interitus diſcrimen. Sed non illud profecto Patria eſt, non: ſed UNUS ALIQUIS STATUS, ut dixi, ET COMMUNIS VELUT NAVIS, SUB UNO REGE AUT SUB UNA LEGE. Quam ſi jure amari à civibus vis; fatebor. defendi; agnoſcam. mortem pro ea ſuſcipi? permittam. non illud, ut etiam doleat quis, jaceat, lamentetur:

Dulce & decorum eſt pro patria mori,

magno adſenſu caveæ dixit poëta Venuſinus: ſed mori dixit, non flere. Ita enim eſſe boni cives debemus, ut etiam boni viri ſimus Quos exuimus, cum in luctum & lamenta tranſimus puerorum aut mulierum. Poſtremo, Lipſi, altum illud & arcanum tibi inſtillo: ſi hominem totum aſpicis, vanas falſaſque eſſe has omnes patrias. Et corpori qu dem fortaſſe aliquam hic poſſe tribui, nullam animo: qui è ſupero illo domicilio delapſus, velut carcerem & cuſtodiam habet omnem hanc terram. At cœlum

vera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

era illi germanaque patria eſt. Ad quam adſpiremus, ut cum Anaxagora ex animo poſſimus dicere fatuo huic vulgo quærenti, *Nihil tibi curæ patria eſt? Mihi vero illa patria.* Et digitum mentemque in æthera intendamus.

Cap. XII.

Tertius Adfectus temperatus, qui Miſeratio. Eam in vitio eſſe. Diſcriminata, lucis cauſſa, à Miſericordia quomodo, & quatenus ea utendum.

Nubem aliquam mihi ab animo diſpuliſſe hoc ſermone viſus Langius, & ad illum, Juvas largiter mi ſenex qua monendo qua docendo. & jam adfectum illum, qui erga ſolum aut ſtatum eſt, videor temperare poſſe: nondum illum, qui in homines ipſos. Quomodo enim non tangant & angant me damna patriæ, propter cives & populares meos: qui jactantur in hoc calamitatum pelago, aut pereunt, varia & miſera ſorte? Langius excipiens, At iſtic, Lipſi inquit, non dolor proprie, ſed Miſeratio eſt: quæ ipſa tamen ſpernenda à ſapiente & conſtante. Nihil enim illi magis convenit, quam firmitas animi & robur: quæ eſſe non poſſunt, ſi dejicit contrahitque eum non ſuus ſolum luctus, ſed alienus. Interrupi hic ego, &, Quæ iſtæ Stoïcorum ſpinæ ſunt? inquam.

Miſe-

Miſerari me vetas? at virtus ea apud bonos eſt, certe apud nos qui vera religione imbuti & pietate. Langius adfirmate, Ego vero veto, inquit: & ægritudinem hanc ſi ab animis tollo, ægrè non feret quiſquam ſerio bonus. Vere enim ægritudo: nec longe à miſeria eſt, quiſquis miſeratur. Ut imbecilli malique oculi nota eſt, lippire ad conſpectum lippientis: ſic animi, dolere viſo dolente. Definitur ea recte, VITIUM PUSILLI MINUTIQUE ANIMI, AD SPECIEM ALIENI MALI COLLABENTIS. Quid ergo? tam duri & ferrei nos, qui flecti in alieno dolore quemquam nolimus aut inclinari? Imo flecti non diſplicet: ſed ad juvandum, non ad dolendum. Miſecordiam tibi permitto, non miſerationem. Diſtinguere enim ea nunc placet, & recedere pauliſper à noſtra porticu, docendi cauſſa. Miſericordiam appello, INCLINATIONEM ANIMI, AD ALIENAM INOPIAM AUT LUCTUM SUBLEVANDUM. Hæc virtus illa, Lipſi, quam velut per nebulam vides & pro qua Miſeratio tibi ſubrepit & imponit. At enim humanum eſt, adfici, & miſerari. Eſto. Sed non rectum. An tu virtutem ullam in mollitie & abjectione animi eſſe cenſes? ut ne ingemiſcas? ut ſuſpires? ut verba fracta & tertiata cum lugente miſceas? Erras. Alioqui dare tibi avatas aliquot anus & deparcos Eucliones poſſum; è quorum

ocu-

oculis mille lacrymas citius expreſſeris, quam unam è bulga nummum. At noſter verus ille miſericors, non miſerabitur quidem, ſed tamen eadem omnia aut majora faciet miſeranti. Adſpiciet aliena mala humanis oculis, ſed tamen rectis: adducto quodam vultu adfabitur, ſed non lugubri aut dejecto. Solabitur fortiter, juvabit liberaliter: & faciet benignius, quam dicet: & manum potius egeno aut lapſo porriget, quam verba. Atque hæc omnia caute & circumſpecte præſtabit. Ne, ut in mala contagione, alienus morbus in illum tranſeat: neve, quod de gladiatoribus dicitur, per alterius latus ipſe feriatur. Quid hic rigidum, ſodes, aut durum? & talis omnis Sapientia eſt: quæ procul intuentibus ſevera & tetrica apparet; cum propius ſucceſſeris, lenis, clemens reperitur & qua non mitior aut amicior ipſa Amorum dea. Sed ſatis de tribus his Adfectibus. Quos ſi in parte tibi deterſi, magnum mihi ad reliquam pugnam momentum.

Cap. XIII.

Remotis obſtaculis, ventum ſerio ad elevanda aut tollenda ipſa Publica mala. quattuor ea præcipuis argumentis oppugnanda à me & expugnanda. Ac primo hic de Providentia dictum: eaque probata ineſſe & præeſſe rebus humanis.

Venio enim tandem à velitatione ad veram ſeriamque pugnam; & omiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

omiſſis levibus iſtis telis & luſoriis, ad decretoria arma. Milites copiaſque meas omnes ordine & ſub ſignis inducam: quarum quadruplex mihi agmen. Primo pugnabo, A Deo immitti & circummitti hæc publica mala: ſecundo. Neceſſaria ea eſſe & à Fato: tertio, Utilia nobis: poſtremo, Nec gravia nimis, nec nova. Quæ copiæ ſi locis ſuis apte pugnant & repugnant: etiamne reſiſtere mihi ultra aut os obvertere audebit exercitus tui doloris? non audebit. Vici. Et cum hoc omine, ſigna canant. Cum omnes igitur adfectus, Lipſi, qui vitam humanam varie incurrunt & turbant, à dementi mente ſint: tum, meo animo, dolor præſertim, qui de republica ſumptus. Nam cum ceteri finem aliquem habeant & tanquam ſcopum (ut amator, potiri; iratus, ulciſci; avarus, acquirere, itemque in ceteris:) ſoli huic nihil propoſitum reperies, præter ipſum. Ne vaga & libera nimis oratio mea ſit, ſed adductis habenis maneam in hoc gyro: nempe tu patriam nunc luges, ut ais, corruentem. Sed qua fini. Cedo? aut quid ſperas in eo aut ſpectas? Utrumne ut rem lapſam corrigas? labentem firmes? an ut dolendo imminentem patriæ peſtem perniciemque depellas? Nihil horum. Tantum ut tritum illud poſſis dicere, Doleo; & cetera vanus irrituſque hic omnis luctus. Rei enim præteritæ is eſt: quam reprendere & infectam reddere, ne diis

qui-

ꝑidem voluerunt eſſe in manu. Et vanus
ꝑtum? imo fortaſſe impius, ſi rem pendes
ꝑua judicii lance. Quod enim te non fugit,
ꝑerna quædam mens eſt, quam Deum ap-
ꝑllamus: quæ cœlorum perennes orbes quæ
ꝑerum inæquales curſus quæ elementorum
ꝑernas vices, quæ denique omnes res ſupe-
ꝑs, inferas, temperat, moderatur, guber-
ꝑt. Caſum tu aliquem Fortunamve domi-
ꝑri in hoc pulcherrimo mundi corpore cen-
ꝑ? temerario aut cœco impetu ferri miſce-
ꝑque res humanas? ſcio, non cenſes: nec
ꝑiſquam à te alius, qui aliquid non dicam
ꝑpientiæ habeat, ſed ſanitatis. Naturæ enim
ꝑturæ iſta vox eſt: & quocumque oculos
ꝑimumque convertas; mortalia, immorta-
ꝑa; ſublimia; & terrena animata & inanima,
ꝑamant clare & loquuntur, quiddam ſuper
ꝑs eſſe, quod hæc tam mira, tam magna,
ꝑm multa crearit, fecerit: & creata, facta,
ꝑiamnunc dirigat & conſervet. Id autem eſt
ꝑeus. cujus ſummæ & perfectiſſimæ naturæ
ꝑhil magis convenit, quam ut curam tute-
ꝑmque operis ſui gerere & velit, & poſſit.
ꝑuidni autem velit? optimus eſt. Quidni
ꝑoſſit? maximus eſt. Adeoque vires nullæ
ꝑpra ipſum, aut nullæ niſi ab ipſo. Nec di-
ꝑringit eum aut diſtinet magnitudo hæc re-
ꝑm, aut varietas. Spargit enim æterna illa
ꝑx quoque verſum ſuos radios: & uno eo-
ꝑemque, ut ita dicam, ictu ſive nictu ſinus
omnes

omnes & abyſſos penetrat cœli, terræ, maris. Nec præeſt ſolum divinitas hæc rebus omnibus, ſed intereſt, imo ineſt. Quid miramur? Sol ille quantam mundi partem ſimul luſtrat & illuſtrat! noſtra mens quantam congeriem rerum una cogitatione complectitur & ſenſu? & ô fatui, non cenſemus plura inſpici & concipi ab eo poſſe, qui hunc ipſum Solem, hanc ipſam Mentem creavit & fecit? Egregie vel divine potius, is qui non multa de rebus divinis, * Ariſtoteles *Quod in navi gubernator, in curru auriga, in choro præcentor, in urbe lex in exercitu imperator: id in orbe eſt Deus. Hoc tantum diſcrimine, quod illis quidem laborioſum ſuum regimen, anxium, & exercitum eſt: deo autem ſine dolore aut labore, ſe junctumque ab omni corporis niſu.* Eſt igitur in deo, Lipſi, fuit, erit, PERVIGIL ILLA ET PERPES CURA (ſed cura tamen ſecura) QUA RES OMNES INSPICIT, ADIT, COGNOSCIT: ET COGNITAS IMMOTA QUADAM ET IGNOTA NOBIS SERIE DIRIGIT AC GUBERNAT. Id autem eſt quod providentiam hic voco. De qua queri non nemo per imbecillitatem poſſit, nemo quærere, niſi qui obſurduit & obbrutuit contra Naturæ vocem omnem & ſenſum.

CAP. XIV.

Nihil hic geri, niſi Providentiæ ejus nutu. Ab ea clades in populos aut urbes immitti. Ideo parum pie ſuper iis queri nos aut flere. Denique adhortatio ad parendum Deo. cum quo temere & fruſtra pugnatur.

QUOD ſi bene imbibiſti, ſi gubernatorem illam vim inſerere ſe atque inſinuare, &, ut cum poëta loquar,

> *. . . . ire per omnes*
> *Terraſque tractuſque maris,*

ſerio & ex animo credis: non video, quis locus ultra eſſe poſſit dolori tuo aut querelæ. Illa enim ipſa provida mens, quæ cœlum hoc cottidie volvit revolvit, ſolem ducit reducit, fruges promit recondit: caſus iſtos & viciſſitudines omnes rerum peperit, quas miraris aut indignaris. Grata tu tantum, & nobis commoda, ſubmitti cœlitus putas? imo triſtia etiam, & incommoda: nec quicquam omnino in hac grandi machina geritur, turbatur, miſcetur (peccatum excipio) cujus non cauſſa & origo à prima illa cauſſa. *Omnium* enim *rerum diſpenſatores & adminiſtri in cœlo*, ait, recte Pindarus: & aurea quædam veluti cathena demiſſa ſuperne eſt (ut per fabulam Homerus velat) ad quam omnia hæc inferna alligata. Quod ibi labes terræ opida aliquot abſorpſit, à Pro-

à Providentia eſt: quod alibi peſtis multa millia hominum demeſſuit, ab iſta: quod cædes & bellum apud Belgas ab eadem iſta. Divinitus, Lipſi, divinitus immiſſæ omnes iſtæ clades: ideoque bene & ſapienter Euripidi *Cædes a Deo invecta* dictæ. Fluxus, inquam, omnis & refluxus hic rerum humanarum, ab illa Luna dependet ortus regnorum & occaſus, ab illo Sole. Itaque tu nunc cum fræna dolori tuo laxas, & indignaris patriam tuam converti aut everti: ne illud quidem cogitas; quis, & in quem indignere? Quis homo, umbra, pulvis, in quem? formido dicere in deum. Vetuſtas gigantes quoſdam fabulata eſt, qui divos deturbare aggreſſi de ſua arce. mittamus fabulas: vos queruli, ii eſtis. Si enim hæc omnia non permiſſa ſolum à deo, ſed immiſſa: vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quam ſceptrum illi (quod in vobis eſt) eripitis, & in arbitrium regnandi? Cœca mortalitas! Sol, Luna, ſidera, elementa, & omnia hæc ſecla animantum, parent non invita & obaudiunt ſupremæ illi legi: nobiliſſimum rerum homo, ſolus in conditorem ſuum calces jacit & reſiſtit. Atqui ſi vela ventis dediſſes, ſequerere non quo voluntas impelleret, ſed quo illi: & in hoc vitæ Oceano ſpiritum illum ſequi temperatorem Univerſi: Et recuſas tamen fruſtra. Quia aut ſequere, aut trahere: & cœleſtia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

cœleſtia illa decreta vim ſuam ordinemque ſervabunt, ſive in volentem ſive in rebellem. Rideamus, ſi is qui cymbam ad rupem alligavit & funem identidem trahat, rupem ad ſe accedere cenſeat, cum ipſe ad illam: & non major noſtra ſtultitia eſt, qui ad rupem illam æternæ Providentiæ nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obſequi, non nos ipſi? Mittamus aliquando hæc vana: & , ſi ſapimus, ſequamur ab alto attrahentem illam vim, & æquum cenſeamus ut homini placeat, quidquid placuit Deo. Miles in caſtris, audito viæ ſigno, vaſa colligit; audito pugnæ, deponit; animo, oculis, auribus, paratus ad omne imperium & intentus. Idem nobis ſit, & in hac militia ſequamur alacres & pleno gradu quocumque vocantem Imperatorem. *Ad hoc ſacramentum adacti ſumus* ait Seneca, *ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitari noſtræ poteſtatis non eſt. In regno nati ſumus:* DEO PARERE, LIBERTAS EST.

CAP. XV.

Ad ſecundum pro Conſtantia argumentum tranſitum, quod à Neceſſitate. Vis ejus & impetus. Dupliciter ea Neceſſitas conſiderata: & primo in rebus ipſis.

HOc firmum, Lipſi, & Vulcanium plane ſcutum contra omnia externa; hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

aurea illa arma, quibus tecto, Plato pugnare nos juſſit in caſum & Fortunam: Deo ſubjici; Deum cogitare: & in omni eventu, mentem hanc flectere ad magnam illam mundi mentem. Providentiam dico. Cujus pias & felices copias quoniam ſatis explicui: producam & inducam agmen alterum quod ſub Neceſſitatis vexillo. Agmen forte, durum, ferreum: & quam non vane legionem dixerim Fulminatricem. Rigida enim & infracta iſta vis, quæ omnia domat, ſuperat: & cui mirabor, Lipſi, ſi reſiſtes. Thales interrogatus olim, *Quid fortiſſimum?* recte reſpondit, *Neceſſitas. Omnia enim vincit*, & ſermo de eadem vetus etſi parum cautus, *Ne Deos quidem cogere poſſe Neceſſitatem.* Hanc providentiæ nunc adtexo; quia cognata illi, vel, ut verius dicam, ex ea nata. A Deo enim ejuſque decretis Neceſſitas. Nec aliud hæc *Neceſſitas*, ut Græcus Philoſopus definivit, quam FIRMA *ſanctio, & immutabilis Providentiæ poteſtas.* Eam Malis publicis intervenire, dupliciter evincam, A rebus, & à Fato: A rebus ipſis: quoniam ingenitum hoc omnibus creatis, ut inſita quadam vi ad mutationem ferantur & caſum. Ut ferro conſumens quædam rubigo per naturam agnata eſt: ligno, exedens caries aut teredo: ſic animalibus, opidis, regnis, internæ & ſuæ cauſſæ pereundi. Supera, infera reſpice; grandia, parva; manufacta, aut

mente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

mente: ab omni ævo corruunt, & corruent in omne ævum. Atque ut flumina ad mare feruntur, perpeti & prono curſu: ſic res omnes humanæ, per hunc (ut ſic dicam) cladium canalem labuntur ad ſuam metam. Meta ea, mors & interitus. Quibus Peſtis, Bella, Cædes, adminiſtri & inſtrumenta. Ita ſi mors iis neceſſaria: neceſſariæ hoc reſpectu & clades. Quod ut clarius videas ſub exemplis, non diffugiam mente & animo pauliſper tecum peregrinari per magnum hoc Univerſum.

CAP. XVI.

Exempla neceſſariæ mutationis aut mortis in toto Orbe. Cœlum & elementa converti, aliquando interitura, idem in opidis ſpectari, in provinciis, & regnis. Denique gyrare hic omnia, nec quidquam ſtabile aut firmum.

ÆTERNA lex à principio dicta omni huic Mundo, naſci, denaſci, oriri, aboriri: nec quidquam ſtabile aut firmum arbiter ille rerum eſſe voluit, præter ipſum.

Vni Deo nunquam ſenectus contra nec mors
imminet: Sed alia miſces domitor
ætas omnia:

exclamat Tragicus vates. Omnia iſta quæ ſuſpicis, quæ miraris, vicibus ſuis aut pereunt, aut certe mutantur. Solem illum vi-

des? deficit. Lunam? laborat & tabeſcit. Sidera! labuntur & cadunt. Et ut velet aut excuſet hæc ingenium humanum: evenere tamen in cœleſti illo corpore & evenient, quæ Mathematicis legem omnem frangant & mentem. Cometas omitto, varia forma, vario ſitu, & motu: quos omnes ab aëre & in illo eſſe, haud facile imponat mihi Lycæum: ſed ecce nuper negotium Aſtrologis fecere novi quidam motus deprehenſi, & novæ ſtellæ. * Sidus exortum hoc ipſo anno; cujus incrementa & decrementa clare obſervata. Vidimuſque (difficulter creditum) in cœlo ipſo naſci aliquid poſſe, & mori. Quin Varro ecce apud Auguſtinum clamat & adſerit, *ſtellam Veneris quam Plautus Veſperuginem*, Homerus, *appellat, colorem mutaſſe, magnitudinem, figuram, curſum.* Proximum cœlo aërem inſpice. Mutatur cottidie: & in ventos abit, nubes & imbres. Tranſi ad aquas. Flumina illa, quæ perennia dicimus, & fontes, alias periiſſe videbis; alias alveum mutaſſe & curſum. Ipſe ille Oceanus, magna & arcana Naturæ pars, modo tempeſtatibus attollitur aut dejicitur: & ut eæ non ſint, ſuos habet aquarum acceſſus & receſſus. Atque ut interire eum totum poſſe cenſeas, creſcit minuiturque cottidie per partes. Jam ſi Terram intueris quam unam immobilem voluerunt, & * vi ſua ſtare: ecce illic labat,
&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

t tremore atque occulto ſpiritu concutiur: alibi aqua corrumpitur, aut igne. Punant enim & hæc inter ſe, neu bella inter omines tantum eſſe indignere, ſunt inter lementa ipſa Diluvies maris ſubita, inunlatioque, quot terras imminuit, aut abſorpit! olim magnam illam Atlantidem inſuam (nec enim meo animo fabula eſt) poſta Helicen, Buren: & ne ad vetera aut renota eamus, apud nos Belgas, patrum ævo, luas * Inſulas cum opidis viriſque. Quin am nunc cum maxime cærulus ille Divus novos ſibi ſinus aperit, lambens cottidie & abrodens in fidum marginem, Friſiorum, Canunefatum, Cauchorum. Nec terra ipſa muliebri ignavia ceſſat: ſed interdum ſe vindicat, & in medio mari inſulas ſibi facit: mirante & indignante cano illo patre. Quod ſi ad interitum mutationemque magna illa corpora, & noſtro ſenſu æterna, deſtinata ſunt: quid cenſes opida, reſpublicas, regna? quæ tam mortalia eſſe neceſſum eſt, quam eos qui fecerunt. Ut hominibus ſingulis adoleſcentia ſua, robur, ſenecta, mors: ſic iſtis. Incipiunt, creſcunt, ſtant, florent: & omnia ideo, ut cadant. Unus ſub Tiberio terræmotus, duodecim celebres Aſiæ urbes evertit. Totidem Campaniæ opida alius, ſub Conſtantino. Et unum aliquod Attilæ bellum, plus centenas. Veteres Ægypti Thebas vix fama retinet: centum

tum Cretæ urbes, vix fides. Et ut ad certiora veniam, cadavera Carthaginis, Numantiæ, Corinthi, priſci viderunt & mirati ſunt: nos Athenarum, Spartæ, & tot illuſtrium urbium ignobiles ruinas. Illa ipſa rerum gentiumque * domina & falſo Æterna urbs, ubi eſt? Obruta, diruta, incenſa, inundata; periit non uno leto, & ambitioſe hodie quæritur nec invenitur in ſuo ſolo. Byzantium illud vides, quod ſibi placet duplicis imperii ſede? Venetias iſtas, quæ ſuperbiunt mille annorum firmitate? veniet illis ſua dies: & tu noſtra Antverpia, ocelle urbium, aliquando non eris. Diruit videlicet conſtruitque, & (ſi fas dicere) ludit in rebus humanis magnus ille architectus: & velut plaſtes, varias ſibi formas & imagines fingit ac defingit ex hac argilla. Opida adhuc loquor & urbes: ſed regna etiam & provinciæ trahuntur in hanc labem. Olim Oriens floruit, & Aſſyria, Ægyptus, Judæa valuêre armis ingeniiſque: ſors ea in Europam tranſiit, quæ tamen ipſa, ut corpora inſtante morbo, vibrari mihi nunc videtur, & præſentiſcere magnum ſuum caſum. Quod amplius & numquam ſatis miremur, hic à quinque annorum millibus & quingentis habitatus orbis ſeneſcit: & ut Anaxarchi exploſæ olim fabulæ iterum applaudamus, ſurgunt alibi ſuccreſcuntque novi homines & novus Orbis.

bis. O mira & numquam comprehenſa Neceſſitatis lex! abeunt omnia in hunc naſcendi pereundique fatalem gyrum: & longævum aliquid in hac machina eſt, nihil æternum. Attolle & circumfer mecum oculos (non enim me piget premere hunc locum) & vide rerum humanarum alternas vices &, ut in Oceano, æſtus. Tu ſurge, tu cade. Tu impera, tu ſervi. Tu occultare, tu emerge. Et eat hic rerum in ſe remeantium orbis, quamdiu erit ipſe Orbis. Germani feri olim fuiſtis? Nunc miteſcite ante pleroſque populos Europæ. Britanni inculti & inopes? Deliciis ac divitiis Ægyptios provocate & Sybaritas. Græcia olim floruit? Nunc jaceat. Italia ſceptrum tenuit? Nunc ſerviat. Vos Gothi, vos Vandali, vos fex Barbarorum prodite è latebris, & gentibus imperate per vices. Adeſte etiam pelliti vos * Scythæ, & potenti manu pauliſper habenas temperate Aſiæ atque Europæ. Sed iſtiipſi mox diſcedite, & ſceptrum relinquite illi ad Oceanum genti. Fallor enim? An Solem neſcio quem novi imperii ſurgentem video ab Occidente?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XVII.

Ventum ad Neceſſitatem qua à Fato Fatum ipſum primo adſertum. Vulgi in eo & ſapientum univerſum quendam conſenſum fuiſſe, ſed in partibus diſſenſum. Quotuplex priſcis Fatum.

DIXERAT Langius: & lacrimas mihi pæne expreſſerat hic ſermo. Ita viſus mihi in clara luce cernere ludibria rerum humanarum. Et exclamans, Heu, quid aut ipſi ſumus, inquam, aut omnia hæc in queis ſudamus? *Quid eſt aliquis? Quid nullus? Vmbra ſomnium homo.* Ut vere nimis olim Lyricus vates. Langius ad me, At tu adoleſcens, inquit, non aſpice: & Conſtantiam animo imprime, ex hac inconſtanti & deſultoria levitate omnium rerum. Inconſtantem dico, à mente & ſenſu noſtro. quia Deum providentiamque ſi adſpicis, rato omnia & immobili ordine decurrunt. Jam enim omiſſis gladiis, ad machinas venio: nec telis dolorem tuum oppugnabo, ſed tormentis. Fati arietem intorquebo, firmum, validum: & quem nulla unquam humana vis elidet, aut acumen eludet. Qui locus etſi lubricus ad lapſum: tamen ingrediar. Sed caute, lente, & quod Græci dicunt, *Modeſto pede.* Ac principio Fatum aliquod in rebus eſſe, non tu Lipſi, ut opinor,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

nor, non gens aut ætas ulla dubitavit. Ego interpellans, Ignoſce, inquam, ſi rem eligo tibi objicior in hoc curſu. Fata mihi opponis? Futilis hic aries Langi, & qui Stoïcorum nervis dirigitur parum firmis. Libere dico. Et illa ego ſperno, & Parcas: & cum Plautino milite, totum hoc anile agmen uno ſpiritu difflaverim, ut folia ventus. Langius ſevero atque adeo minace oculo, Temerarie & conſpecte, inquit: fata tu eludis aut tollis? Non potes: niſi unà vim omnem tollis numenque divinum. Si enim Deus eſt, Providentia eſt: ſi hæc, Decretum & ordo rerum: ſi iſtud, firma & rata Neceſſitas eventorum. Quomodo exis hunc ictum? Aut quâ ſecuri ſcindis hanc catenam? Deum enim & æternam illam mentem, non aliter cogitare nobis fas, quam ut ſcientia & previſio in eo ſint æterna. Eumdemque fixum, firmum, immutabilem, ſemper unum & ſui ſimilem ſentimus: in iis quæ ſemel voluit aut vidit, nihil flectentem, nihil fluctuantem.

Non etenim divum mens vertitur æternorum.
Quæ ſi vera fateris (& fatearis neceſſum eſt, niſi rationem omnem exuis & ſenſum:) illud quoque adfatere, decreta omnia divina firma & immota eſſe, ab æterno in æternum. At ex eo neceſſitas emergit, & hoc quod illudis fatum. Cujus rei tam liquida & tam obvia veritas, ut non alia veterior

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

aut receptior ſententia inter gentes. Omnibuſque fere, quibus Dei aut providentiæ lux aliqua adfulſit, his & Fati. Ut iidem illi primi purique igniculi, qui homini illum aperuêre: præluxiſſe pariter videantur ad iſtud. Homerum ecce adi & audi; primum & ſapientiſſimum poëtarum. Mentior, ſi aliam magis obitam divina illa Muſa calcavit, & inculcavit, quàm hanc Fatalem. Nec abiit reliqua poëtarum ſtirps à ſuo patre. Euripidem, Sophoclem, Pindarum: & è noſtris, Virgilium vide. Ad hiſtoricos mè vocas? Omnium illæ voces, Fato hoc tale accidiſſe, &, Regna everſa aut ſtabilita Fatis. Ad Philoſophos? quibus cura major eruendæ & tuendæ contra vulgum veritatis. At illi cum in pleriſque aliis diverſi ierint, ſtudio & malo ambitu certandi; mirum quam omnes convenerint in unius hujus viæ capite, quæ ducit ad Fatum. Capite viæ dixi. Quia non eo negatum, quin ea in plures mox ſemitas ſecta. quas tamen omnes ad hoc Quadrifinium videor poſſe reducere, Fati Mathematici, Naturalis, Violenti, Veri. Quæ explicabo breviter, & tamquam pedem in ſingulis ponens: quia vulgo confuſio hic & error.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Cap. XVIII.

Tria prima genera Fati explicata breviter. Omnium definitio ſive deſcriptio. Stoïci leviter & breviter excuſati.

AC Fatum Mathematicum quidem appello, QUOD LIGAT ET NECTIT FIRMITER ACTIONES OMNES EVENTUSQUE AD VIM SIDERUM ET POSITURAM STELLARUM. Cui Chaldæi & Aſtrologi, primi auctores: interque Philoſopos fundus & ſubſcriptor, ſublimis ille * Mercurius. Qui Providentiam, Neceſſitatem, Fatum, ſubtiliter nec vane prorſus diſtinguens, ait: i. e. *Providentia eſt perfecta & abſoluta ratio cæleſtis Dei. cui duæ cognatæ facultates, Neceſſitas & Fatum. Et Fatum quidem ſubſervit miniſtratque Providentiæ, ſimul & Neceſſitati: at Fato ipſi, ſubſerviunt ſtellæ. Nam nec Fati vim effugere quiſquam poteſt, nec cavere ſibi à vi & potentia ſtellarum. Hæc enim, tela & arma Fati. Cujus arbitrio, cuncta efficiunt & perficiunt Naturæ atque Hominibus* Et in eadem ſtulta navi hodie (pudor Chriſtiani nominis?) Aſtrologorum fere vulgus. At Naturale Fatum voco, ORDINEM CAUSSARUM NATURALIUM. QUÆ (niſi impediantur) VI ET NATURA SUA CERTUM

EUNDEMQUE PRODUCUNT EFFECTUM. Ariſtoteles in hac parte: ſi * Alexandro Aphrodiſienſi fides interpreti ejus haud infido. Itemque Theophraſtus, qui clare ſcribit, *Fatum eſſe, uniuſcujuſque naturam.* Ex horum mente, quod homo hominem gignit, Fato fit: quod moritur ab internis & ſine aliena vi cauſſis, Fato. Et retro, Quod homo ſerpentem gignit aut monſtrum, præter * Fatum: itemque, quod gladio occiditur, aut igne. Sententia non valde peccans, quia ad vim Fati ne adſurgit quidem. Quis autem caſum non vitet, qui non aſcendat? Et talis in * divinis ubique fere Ariſtoteles eſt: libellum illum de Mundo excipio, qui totus aureus, ab alia mihi videtur & magis cœleſti aura. Quin hoc amplius in Græco ſcriptore lego, Ariſtotelem cenſuiſſe, *Fatum non eſſe cauſſam, ſed modum quendam cauſſæ accidentem iis quæ à Neceſſitate ordinata.* Cor philoſophi; qui Fortunam Caſumque ſerio numerare inter cauſſas audet, non audet Fatum. Sed hunc mitto: ad Stoïcos meos venio (non enim diſſimulo. In pretio & amore mihi ea ſecta) qui auctores Fati violenti. Quod definio, cum Seneca, NECESSITATEM RERUM OMNIUM ACTIONUMQUE, QUAM NULLA VIS RUMPAT. Aut cum * Chryſippo, *Vim ſpiritualem, ordine Vniverſum hoc gubernantem.* Nec abeunt definitiones illæ

nimis

mnis à recto aut vero, ſi ſane & modeſte
erpretere. Uti nec tota fortaſſe eorum
ntentia, niſi jugulaſſet eam pridem conver-
s pollex omnis vulgi. Tribuunt iis duo
npia. Et, Quod Deum ſubjicem faciunt
igis fati: &, Quod actiones item inter-
as, & noſtræ voluntatis. Nec fidenter ni-
is eos purgem utriuſque culpæ. E ſcri-
is enim eorum, quæ pauca reſtant, eſt
bi hæc elicias; eſt etiam, ubi magis ſa-
iora. Seneca ſane, porticus illius tibicem
aud infirmus, in prius illud impingere vi-
etur, libro quo minime debuit, De Pro-
identia: *Eadem neceſſitas*, inquit, *& Deos*
illigat. Irrevocabilis humana ac divina pa-
iter curſus vehit. Ille ipſe omnium conditor
ac rector ſcripſit quidam Fata, ſed ſequitur.
Semper paret, ſemel juſſit. Et indiſſolubilis
illa cathena nexuſque cauſarum, quo omnia
& omnes ligant, vim facere non obſcure
videtur Arbitrio humano. At germani ta-
men verique Stoïci, aperta fronte profeſſi
numquam iſta. Aut ſi quid tale iis elapſum
in calore illo, ut fit, ſcribendi ſive diſſeren-
di, verbis id magis tale comperies, quam
re & ſenſu. Chryſippus ipſe (qui primus
corrupit & enervavit virilem ſectam ſpino-
ſo acumine quæſtionum) de libertate immi-
nuta, apud Agellium diluit & purgat. Nec
Seneca noſter deum Fato ſubjicit (ſanior illi
mens) ſed genere quodam ſermonis, Deum.

Deo

Deo. Nam qui inter eos proxime verum rum acceſſere, Fatum alias Providentiam ipſam appellabant, alias Deum. Itaque Zeno cum definiſſet. *Vim ſecundum eadem eodem modo materiæ motricem:* addidit, *quam nihil interſit, Providentiam etiam aut Naturam dixiſſe.* Et Chryſippus ab eadem mente Fatum alibi dixit *Providentiæ æternam rationem.* Jam Panætius Stoïcus *Deum ipſum dixit eſſe Fatum.* Quod idem ſentiens clare Seneca: * *Quoties voles*, inquit, *tibi licet aliter hunc auctorem rerum & naturarum compellare. Et Iovem illum optimum ac maximum rite dices, & Tonantem & Statorem: qui non, ut hiſtorici tradiderunt, ex eo quod poſt votum ſuſceptum acies Romanorum fugientium ſtitit, ſed quod ſtant beneficio ejus omnia, Stator Stabilitorque eſt. Hunc eundem & Fatum ſi dixeris, non mentieris. Nam cum Fatum nihil aliud ſit, quàm ſeries implexa cauſarum: ille eſt prima omnium cauſſa, ex qua cæteræ pendent.* Quæ poſtrema tam pie dicta, ut calumniari ea nec Calumnia ipſa poſſit. Neque abiit hac parte à Stoïcis ſcriptor ille * magnus ad regem Magnum: *Exiſtimo autem & Neceſſitatem non aliud dici debere, quàm Deum: tanquam ſtabilem naturam. Et Fatum item ipſum, quod connectat omnia, & progrediatur libere ac ſine impedimento.* Qui ſermones ſiquid improvidi habent, nihil tamen

men

en impii : & apud æquos interpretes haud nge abſunt à vero noſtroque Fato. Illud uidem elogium ſerio Stoïcorum genti do. on aliam ſectam majeſtatem ſuam & pro• identiam Deo magis adſeruiſſe : non aliam omines ad ætherea illa & æterna traxiſſe nagis. Et in fatalis hujus ſtadii decurſu ſi-uid lapſi : credo, à laudabili bonoque ſtu-io fuit, cœcos mortales à cœca Dea revo-andi Fortunam inquio, cujus non ſolùm umen ab iis fortiter exploſum, ſed & * no-men.

Cap. XIX.

Quartum ſive verum Fatum explicatum. De nomine ipſo dictum breviter. Id defini-tum tenuiore filo : & oſtenſum à Provi-dentia differre.

SED de ſenſu veterum aut diſſenſu, dixi ſatis. Cur enim curioſe nimis aut ſub-tiliter ſcrutemur *Triceſimas quæ in orco?* Cum vero Fato adfatim mihi negotii : quod nunc propono & illuſtro. Id autem hîc appello, æternum Providentiæ decretum : quod tolli non magis è rebus poteſt, quàm Providen-tia ipſa. Nec nomen mihi aliquis cavilletur. Quia, fidenter hoc adſevero, non aliud huic rei proprium in Romana lingua. Abuſi eo veteres ? nos utemur : & eductam è Stoïco-rum carcere vocem, trahemus ad lucem me-liorem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

liorem. Fatum enim certe à fando: nec aliud proprie, quàm **dictum & juſſum divinum.* At hoc ipſum illud eſt, quod hic quærimus. Fatum enim Verum definio, ſive cum illuſtri Pico: PENDENTEM A DIVINO CONSILIO SERIEM ORDINEMQUE CAUSARUM. ſive noſtris verbis, obſcurius ſed ſubtilius: INHÆRENS RERUS MOBILIBUS IMMOBILE PROVIDENTIÆ DECRETUM, QUOD SINGULA SUO ORDINE, LOCO, TEMPORE, FIRMITER REDDIT. Dixi, Providentiæ decretum, quia Theologis qui hodie (venia mihi in libero veri ſtudio ſit) non prorſus adſentior, qui id cum Providentia ipſa, re & nomine miſcent. Scio arduum imo temerarium, *'uperouſian* illam & *ſupercæleſtem naturam* (Deum dico) verbis certis concipere velle aut adſtringere, & quidquid ad illum: tamen ut humanæ mentis captus eſt, perſevero aliud Providentiam eſſe proprie, aliud noſtrum Fatum. Nam Providentiam non aliter capio aut conſidero, quam ut IN DEO VIS SIT ET POTESTAS OMNIA VIDENDI, SCIENDI, GUBERNANDI. & vis dico univerſa, indiviſa, ſtipata, &, cum Lucretio loquar, uniter juncta. At Fatum ad res ipſas magis deſcendere videtur, in iiſque ſingulis ſpectari. ut in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

quam ſit digeſtio & explicatio communis illius* Providentiæ diſtinctæ & per partes. Itaque illa in Deo eſt, & ei ſoli tribuitur: hic in rebus, & iis adſcribitur. Tricari tibi videor, & quod ille ait *milium terebrare*? Imo ſcio hæc, Lipſi, è medio ſermone vulgi; quo nihil magis increbuit, quam ut dicamus, *Hoc bono fato id fieri, aut malo*: &, *Hoc eſt regni illius aut opidi fatum*. At de providentia nemo ſic loquetur: nemo, inquam, rebus ipſis eam tribuet, circa impietatem aut abſurdum. Bene ergo dixi, in Deo illam eſſe: hoc à Deo quidem, ſed intelligi in rebus. Addo amplius, Providentiam etſi reapſe à Fato indivulſam, tamen præſtantius quiddam & prius Fato videri: uti Solem præcellere lumini, æternitatem tempori, intellectum rationi, vulgo adſerimus in Sapientium ſcholis. Sed ne dilatem hæc triſtia, etſi mundum trita: vides ex iſtis cauſam mihi juſtam diſcriminis, itemque nominis retenti contra novitium Senatum. Nam priſci illi & olim conſcripti * Patres, nihil mihi invident aut inhibent quin verbo Fati in ſana & vera notione fidenter utar. Sed ut ad clarandam finitionem meam redeam, dixi Inhærens decretum; ut oſtenderem ſpectari Fatum debere in iis ad quæ pervenit, non à quo venit. Addidi, Rebus mobilibus, illud adſignificans. Fatum ipſum etſi immobile, motum tamen inſitum & naturam

non

non tollere à rebus: ſed leniter & ſine vi agere, ut cuique rei impreſſa à Deo ſigna poſtulant & notæ In cauſſis quidem (ſecundas intelligo) neceſſariis, neceſſario: in naturalibus, naturaliter: voluntariis, voluntarie: contingentibus, contingenter. Itaque rerum quidem reſpectu, vim nullam adfert aut coactionem: ſed ut quidque natum eſt facere aut pati, ita dirigit ſingula & flectit. At ſi id ad originem ſuam tamen retrahis, id eſt, Providentiam & Deum: conſtanter nec timide adfirmandum, neceſſario omnia fieri quæ Fato fiunt. Poſtremo adjunxi de Ordine, Loco, Tempore. firmans quod ante poſui, Providentiam rerum omnium junctim eſſe; Fatum per diſtributionem, ſingularum. Et in Ordine, ſeriem nexumque cauſſarum intelligo, quas Fatum definit. In Loco & Tempore, miram illam & numquam explicandam vim, qua omnia eventa & certis locorum ſedibus, & temporum momentis, ſunt adſtricta. Fatum eſt Tarquinium regno ejici? Fiat: ſed adulterium præcedat. Ordinem vides. Cæſarem interfici? ita: ſed in Curia etiam, & ad ſtatuam Pompeji. Locum vides. Domitianum à ſuis cædi? Cædetur: & illa ipſa hora, quam fruſtra vitabat, quincta. tempus vides.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XX.

Diſtinctum & divulſum id à Stoïco fato quatuor terminis. Oſtenſum accuratius, quomodo vim non inferat voluntati. Itemque Deum nec cooperatorem *mali nec auctorem eſſe.*

SATIN' hæc capis adoleſcens? An clarior etiam fax tibi accendenda? Ego caput concutiens, Clarior Langi, clarior, inquam: aut æternum relinquis me in hac nocte. Quod enim iſtud diſcriminum ſubtile ſtamen? Qui quæſtionum captioſi laquei ſunt? inſidias, mihi crede, metuebam: & tam expenſa & ſuſpenſa tua verba ſuſpiciebam, ut ſingulos hoſtes. Langius ſubridens? At tu confide, inquit. Nullus hic Annibal eſt: & in præſidium, non inſidias deveniſti. Dabo lucem: illud modo effare, ubi & in qua parte cœcutis? In ea, Langi inquam, quæ de vi eſt & neceſſitate. Non enim capio prorſus, quomodo Fatum hoc tuum ab illo Stoïcorum disjungis. Quod cum verbis & janua, quod dicitur, bene excluſiſti; re & poſtico videris admittere. Langius prompte, Abſit Lipſi, inquit, abſit. Non enim ego vel per ſomnium Fatum ullum Stoïcorum induco: nec * anus illas recoquo diu extinctas: modeſtum piumque Fatum profero, quod ab illo Violento quatuor his finibus adjungo Illi

Deum

Deum Fato ſubjiciunt, nec Jupiter ipſe apud Homerum, cum maxime vellet, Sarpedonem ſuum eripuit ejus vinclis: at nos Fatum Deo. Quem liberrimum omnium rerum auctorem & actorem eſſe volumus, & tranſcendere cum libuit ac rumpere implexa illa agmina & volumina Fati. Item illi ab æterno fluentem ſeriem cauſſarum naturalium conſtituunt. Nos nec naturalium cauſſarum ſemper, (Deus enim prodigii aut miraculi cauſſa, ſæpe citra, imo contra naturam egit:) nec ab æterno: quia ſecundæ cauſſæ non æternæ. Origo enim iis certe cum mundo. Tertio, illi *Contingens*, ſuſtuliſſe videntur è rebus: nos id reddimus, & quoties ſecundæ cauſſæ tales ſunt, Contingens fortuitumque admittimus in eventis. Poſtremo voluntati vim illi intuliſſe viſi violentam. Abeſt hoc à nobis, qui & Fatum ponimus, & in gratiam tamen reducimus cum arbitrii libertate. Ita enim Fortunæ & Caſus fallacem ventum fugimus, ut navim hanc ad Neceſſitatis ſcopulum non allidamus. Fatum eſt? Sed prima nempe cauſſa. quæ adeo ſecundas mediaſque non tollit, ut non niſi (ordinatim quidem & *Vt plurimum*) per eas agat. At inter ſecundas etiam voluntas tua eſt: quam fuge credere, ut Deus ille cogat aut tollat. * Hic error omnis in iſta re, hæc nubes. Nemo ſcit aut cogitat ſe vel-

le quod

: quod vult Fatum : & dico, libere velle. Deus enim ille qui res creavit, rebus utitur, ſine corruptione rerum. Sicut ſupremum illud cœlum inferiores omnes orbes ita ſecum ducit, ut proprium eorum motum non abrumpat aut ſiſtat : ſic Deus fati impetu humana omnia trahit, ſed peculiarem cujuſque vim aut motionem non tollit. Arbores & fruges voluit creſcere? creſcunt ſine ulla vi, per naturam. Homines deliberare, eligere? deliberant ſine ulla vi & eligunt, per voluntatem. Et tamen hoc ipſum quod * electuri fuerunt, vidit ipſe ab æterno : ſed vidit, non coëgit; ſcivit, non ſanxit; prædixit, non præſcripſit? Quid titubant hic noſtri Curiones? Miſelli! non alius mihi locus videtur in clariore luce. niſi quod petulca iſta mens identidem ſe ſcalpit & exaſperat, mala quadam ſcabie infecta litigandi & diſſerendi. Quomodo enim, inquiunt, ſi Deus prævidit peccaturum me, nec falli prævisio illa poteſt, non neceſſario peccem? Fateor, * neceſſario : ſed non pro tua mente : libera voluntate hic interveniente. Nempe hoc providit, ut eo modo pecces quo providit : providit autem ut libere : igitur neceſſario libere peccas. Satin' hoc clarum? Sed urgent iterum, At enim Deus in nobis auctor omnis motus. Communiter auctor, fateor : ſed non niſi boni fautor. Ad virtutem accingeris? Illo ſciente & juvante fit.

Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Ad vitium ? Sciente & ſinente. Nec ejus hic aliqua culpa. Equum inſideo & impello debilem & claudum : quod impello, â me eſt, quod debilem, ab ipſo. Citharam pulſo diſſonam & nervis male vinctam : quod tamen diſcordat, inſtrumenti vitium eſſe fatebere, non meum. Terra hæc ipſa arbores & fruges omnes alit communi ſucco : ſed illæ ſalutarem fructum proferunt, aliæ venenum. Quid dices ? A terra hoc eſſe, an potius ab inſita arborum vi, quæ alimentum bonum decoquunt in ſuum virus ? Simile hic eſt. Et à Deo quidem quod movere; à te & in te, quod ad malum. Denique ut concludam de hac Libertate : Fatum veluti præſultor eſt, & funem ducit in mundi iſta chorea : ſed ita, ut partes aliquæ noſtræ ſint volendi ſemper aut nolendi. Nec ultra. Non enim efficiendi : quia arbitrium ſaltem relictum homini, quo reluctari & obniti Deo libeat: non vis etiam, qua poſſit. Ut in navi ambulare mihi fas, & per foros diſcurrere aut tranſtra, ſed nihil minutus hic motus valet ut impediat ejus curſum : ſic in fatali hac navi, qua omnes vehimur, currant licet voluntates noſtræ & tranſcurrant, non via eam ejicient aut ſiſtent. Temperabit & habenas moderabitur ſemper ſuprema illa voluntas : & quo viſum erit cumque, currum hunc diriget leni quodam fræno.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Cap. XXI.

Concluſio tractationis de Fato. Monitum, periculi plenam & ancipitem eam eſſe. Non curioſe indagandam. Denique adhortatio ſeria ut vires animo imprimantur à Neceſſitate.

SEd quid ego iſta? verto proram, & removeo me ab hac Charybdi, quæ multorum ingenia abſorpſit. Ciceronis hic naufragium video, qui Providentiam maluit * tollere, quam delibare aliquid de humana libertate. *Ita dum homines liberos fecit*, (ait eleganter antiſtes Hipponenſis) *facit ſacrilegos.* Quam multi etiam hodie natant in hoc freto, & diſputationum hic fluctibus abripiuntur? Quorum periculis moniti, terram malimus legere. Lipſi, nec alte penetremus nos in hoc mare. Euclides olim interroganti multa de diis percommode reſpondit: *Cætera quidem neſcio: illud ſcio, quod odere curioſos.* Idem de Fato cenſe: quod aſpici vult, non inſpici: credi, non cognoſci. Biantis opinor illud eſt, *De diis hoc dic eſſe.* Melius ad Fatum transferam: de quo hoc ſatis eſſe moneo, ut eſſe ſcias, cætera, nihil peccas, ſi ignoras. Illud proprie ad noſtram Spartam (jam enim ab implicito hoc flexu redeo in veterem & apertam viam) ut Neceſſitatem agnatam malis Publicis credas, & in illa ſo-

latium aliquod quæras tui luctus. Quid ad te curioſe de libertate arbitrii quærere, aut ſervitute? De coacta voluntate, aut ducta? Miſer! Syracuſæ tuæ capiuntur, & in pulvere pingis. Bellum tibi ſupra caput, tyrannis, cædes, mors: quæ ſuperne certe immiſſa, nec quidquam ad tuum arbitratum. Timere ea potes, non cavere: fugere, & non vitare. Arma adverſum hæc indue, & arripe hoc Fatale telum. Quod dolores iſtos omnes non pungit, ſed jugulat: non minuit, ſed tollit. Ut urticam ſi contanter attingas, adurit; ſi fortiter, hebeſcit: ſic luctus iſta aſperitas increſcit, ſi lenioribus remediis attrectes; ſi duris & fortibus, cedit. Neceſſitate autem nihil fortius eſt, quæ ſolo impetu mollia hæc agmina obruit & avertit. Quid enim tibi vis dolor? non invenis locum in eo, quod fieri non ſolum poteſt, ſed debet. Quid tu querela? quatere hoc cœleſte jugum potes, non potes excutere.

Deſine fata Deum flecti ſperare querendo.

Neceſſitatis non aliud effugium eſt, quam velle quod ipſa cogat. Eximie * eximius ille Sapientum: *Invictus eſſe poteris, ſi in nullum certamen te dimittes, quod in te non eſt vincere.* At talis agon iſte cum Neceſſitate eſt: quem quiſquis ſuſcipit, ſuccumbit: & quod magis mirere, ſuccubuit, priuſquam ſuſcepit.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XXII.

Ignaviæ latibulum aliquod quæri ſolere in Fato. Sed id detectum. Fatum agere per cauſſas medias, eoque illas adhibendas. Quatenus auxiliari patriæ, quatenus non oporteat. Finis impoſitus primo libro & ſermoni.

ET ſermonis pauſam hic aliquam faciente Langio, alacrius erupi & interrupi ego: Si ventus hic diutius ſpirat à puppi, non procul mihi videar à portu: Audeo enim jam Deum ſequi, audeo neceſſitati obſequi: & videor cum Euripide poſſe dicere,

Potius ſacra illi fecerim, quam percitus Irâ, ferire calcibus ſtimulos velim, Mortalis ipſe cœlico pugnans Deo.

Æſtus tamen unus eſt turbidæ cogitationis, qui me jactat, quem Langi ſiſte. Si enim Mala publica à Fato: nec vinci id poteſt aut vitari: quid ultra de patrîa aut pro eâ laboramus? cur non omnia rectori illi magno & indomito permittimus, & ſedemus ipſi, quod dicitur, manibus compreſſis: Nam tuo quoque conceſſu, vanum auxilium omne & conſilium, adverſantibus fatis. Langius renidens, Per contumaciam aut proterviam adoleſcens, inquit, à recto abis & à vero. Fatis hoc eſt obſequi, an opedere & illudere? Sedebo, inquis, manibus compreſſis. Bene habet. Vellem

lem nunc labiis. Quis enim unquam tibi dixit, Fatum merum ſolumque agere, ſine media & auxiliante cauſſa? Liberos tibi tollere fatum eſt: ſed ita & ut uxoris tuæ horto prius ſeras. A morbo ſaneſcere: ſed hactenus, ut medicum adhibeas & fomenta. Simile hic. Et ſervari hanc fluctuantem & mergentem patriæ tuæ navem ſi Fatum eſt: hoc quoque Fatum, propugnari eam & defendi. Si ad portum pervehi vis, manum remis admoveas oportet, & vela expandas: non ut otioſus captes & expectes ab alto ventum. At contra, ſi Fatum illam ipſam patriam tuam perire: fient Fato videlicet iſta quoque, quæ ad exitium humana via ducant. Plebs cum proceribus, & inter ſe erit diſcors. Nemo parere gnarus, nemo imperare. Strenui lingua multi, ignavi omnes opera. Denique in ducibus ipſis non conſilium, non fides. Vere * Vellejus: *Ineluctabilis fatorum vis, cujus fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit.* Itemque: *Quippe ita res habet, ut plerumque qui fortunam mutaturus eſt Deus, conſilia corrumpat: efficiatque, quod eſt miſerrimum, ut quod accidit, etiam merito accidiſſe videatur.* Nec tamen illuc ſtatim delabere, ut extrema fata urgere patriam tuam cenſeas. Qui enim noſti? & qui ſcis an concuſſio & commotiuncula hæc tantum ſit, an ad interitum morbus? Fer opem igitur.

&

c quamdiu, juxta vetus verbum, anima huic ægro eſt, ſpera. Quod ſi jam certis clariſque indiciis fatalis mutatio apparebit: me quidem judice valebit illud, *Cum Deo non pugnare.* Et Solonis exemplum tuto hic ingeram: qui cum Athenas Piſiſtratus occupaſſet, videretque conatum omnem fruſtra eſſe pro libertate? arma & ſcutum ante fores Curiæ ponens, *O patria,* inquit, *tibi & dictis & factis opitulatus ſum:* atque ita domum abiit in poſterum quieturus. Hoc facias. Cede Deo, cede tempori: &, ſi bonus civis es, te ipſum mollioribus & melioribus fatis reſerva. Quæ nunc periit libertas, reviviſcere poteſt: & patria quæ corruit, reſurgere labenti ævo. Cur temere abjicis animum, aut deſpondes? Ex illo pari Conſulum apud Cannas, fortiorem civem Varronem habeo qui fugit, quam Paullum qui occubuit. Nec aliter Senatus populuſque Romanus judicavit: qui publice gratias ei egerunt, quod de republica non deſperaſſet. Cæterum ſive titubat illa tantum, ſive cadat: ſive perit, ſive prorſus interit: ne nimis adfligere, ſed Cratetis excelſum illum animum indue, * qui querenti Alexandro, *An patriam ſuam vellet reſtitui? Quid opus?* Reſpondit. *Alius Alexander iterum eam fortaſſe diruet.* Hæc Sapientium, hæc virorum.

Doleres autem in animo reſidere ſinamus, licet triſtes. Non enim utilitas aliqua frigidi luctus.

ut recte monitum Achilli apud Homerum. Nam alias, ut Creon ille in fabulis ardentem filiam amplexus, nihil eam juvit, ſed ipſe una periit: ſic te citius, Lipſi, exſtinxeris, quam lacrymis tuis hunc publicum Belgicæ ignem. Dum dicit etiam Langius, valid ore ſonitu ſtrepuere fores, & puer ecce recta ad nos introiit, qui à Lævino Torrentio miſſus, ut admoneret de hora cœnæ. Langius velut experrectus, Hem! inquit, ita impoſuit mihi hæc fabulatio? & dies clam elapſus? Simulque ſurgens & manum mihi injiciens, Eamus Lipſi, inquit, ad optatam mihi cœnam. Imo ſedeamus, inquam ego renitens. Ante omnes cœnas hæc mihi eſt: quam vere cum Græcis dixerim *Deorum cibum*. In his epulis Eſurio ſemper ego, numquam Saturio. At Langius nihilominus me traxit, &, Fidem, inquit, nunc ſervemus: cras ſi voles, Conſtantiæ perlitabimus.

JUSTI

JUSTI LIPSI DE CONSTANTIA LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Occaſio repetiti ſermonis. Itio ad Langii amœnum hortum, ejuſque laudatio.

SEQUENTI die, viſum Langio abducere me ad ſuos hortos. Quos impenſo ſane ſtudio duplices colebat. Alteros in colle, è regione ædium: alteros paullo longius ſitos, in depreſſiore loco, ad ipſum Moſam,

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

itaque cum occupaſſet me ſatis mane in cubiculo, Ambulamuſne Lipſi? inquit. An quies tibi magis cordi & ſeſſio? Imo ambulatio Langi, inquam ſi tecum. ſed quo imus? Si placet, ad hortos meos, inquit Lan-

Langius, qui ad flumen. Non longa ea via eſt. Corpus obiter exercueris: urbem videris: denique grata ibi in hoc æſtu & frigerans aura Placet, inquam ego. Nec te duce via mihi ulla moleſta, non ad extremos Indos. Et cum dicto pallia popoſcimus, ſumſimus; ivimus, inivimus. Cumque in ipſo aditu, oculos circumtuliſſem vago quodam & curioſo aſpectu: miratus ex animo elegantiam & cultum loci, Mi ſenex, quæ hæc amœnitas eſt? inquam, quis ſpendor? Cœlum hic habes Langi, non hortum. Nec aſtrorum illi ignes profecto magis nitent in ſerena nocte, quam hi tui ſcintillantes micanteſque varie flores. Adonidis aut Alcinoï hortos loquuntur? nugæ, ad iſtos comparati, & imagines muſcarum. Et ſimul propius accedens, & flores quoſdam naribus oculiſque admovens, Quid primum voveam? inquam. Oculus cum Argo fieri, an naſus cum Catullo? Ita utrumque ſenſum pariter permulcet mihi & titillat hæc voluptas. Ite ite omnes Arabum odores, qui nauſea mihi præ halitu hoc ingenuo & vere cœleſti. Langius manum mihi blande premens, nec ſine riſu, Præfiſcine Lipſi, inquit, Non ego, non hæc ruſtica mea Flora agnoſcimus tam ſcitam, tam urbanam laudem. Ego iterum, Tamen Langi veram. Blandiri me putas? ſerio hoc dico & ex intimo meo ſenſu, Campi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Elyſii, Elyſii non ſunt, præ hoc tuo ru- Ecce enim, quæ hic ubique nitela eſt? us ordo? Quam apte omnia in areolas às pulvilloſque diſpoſita? ut non elegan- us teſſellæ aliquæ in pavimento. Jam quæ orum herbarumque copia? quæ raritas & ovitas? Ut videatur in exiguum hanc lo- um Natura concluſiſſe, quidquid eximium abet noſter aut alter orbis.

Cap. II.

Hortorum in genere Laudatio. Cultum eum antiquum eſſe, & à natura. Reges & viros magnos uſurpaſſe. Denique delectatio eorum ob oculos poſita, & non improbum meum votum.

ET profecto egregium & laudabile hoc tuum ſtudium, Langi, in re hortorum. ſtudium ad quod, niſi fallor, optimus & modeſtiſſimus quiſque trahitur à natura ip- ſa. Cui argumentum, quod non facile vo- luptatem aliam dixeris, in quam ab omni ævo tam cupide conſenſerint ſelecti inter gentes. Sacras litteras luſtras? videbis una cum orbe nato natos hortos: quos Deus ipſe primo homini domicilium attribuit, & ve- lut ſedem beatæ vitæ. Profanas? Ecce Ado- nidis, & Alcinoï, & Tantali, & Heſpe- ridum hortos proverbia & fabulæ loquun- tur: & in veris certiſque hiſtoriis, reperies Cyri

Cyri regis manu plantaria inſtituta, & Semiramidis aërios penſileſque flores, Maſaniſſæ novum & celebrem cultum, Africa mirante: Jam inter priſcos Græcos Romanoſque, quot illuſtria capita tibi proferam, qui poſitis aliis curis, ſoli in hac cura? In illis quidem, uno verbo, pleroſque Philoſophos & ſapientes. Qui remoti ab inſano foro & urbe, hortorum ſe ſpatiis ſepibuſque clauſerunt: At in iſtis; Tarquinium regem video jam tum priſca illa Roma in hortis molliter ambulantem, & papaverum capita reſecantem: Catonem Cenſorium agnoſco in re hortenſi deditum, & de ea ſerio ſcribentem: Lucullum, poſt Aſiaticas victorias, in iiſdem otiantem: Sullam, abjecta Dictatura, ſuaviter hic ſeneſcentem: & Diocletianum Principem, olera ſua & lactucas ad Salonam, purpuræ & omnibus ſceptris præferentem. Nec abivit ab hoc meliorum judicio vulgus. In quo ipſo, ſimplices omnes & ſine mala ambitione animas, ſcio fuiſſe in hoc cultu. Eſt enim profecto arcana quædam & congenita nobis vis, cujus intimas cauſſas non facile reddo, quæ ad hanc innoxiam & ingenuam delectationem trahit non nos tantum; qui propendemus; ſed illos ipſos ſerios & ſeveros, qui renituntur & irrident. Atque ut Cœlum & æternos illos ignes nemini adſpicere fas, ſine occulto

horrore quodam & religione: non item Terræ ſacras opes, & hunc inferioris Mundi mundum, ſine tacita quadam gaudii titillatione & ſenſu. Animum tuum mentemque percontare: capi ſe hoc adſpectu dicet, imo paſci. Oculos ſenſumque: fatebuntur non alibi libentius ſe acquieſcere, quam in his hortorum areis & pulvillis. Circumſiſte, quæſo te, paululum hæc agmina florum & augmenta. Vide mihi illum è calyce, hunc è vagina, alium è gemma protuberantem; vide hunc morientem ſubito, alium ſubnaſcentem, denique inſpice in uno aliquo genere cultum, formam, faciem, mille modis paria & diverſa. Quæ illa tam rigida mens, quæ inter hæc non flectat ſe molli aliqua cogitatione, & liqueſcat? Jam ades curioſe tu ocule: defigere paullum in nitores iſtos & pigmenta: inſpice hanc nativam purpuram, hunc ſanguinem, hoc ebur, hanc nivem, hanc flammam, hoc aurum: & tot colores, quos artifici cuique penicillo æmulari fas. æmulari, ſed non imitari. Denique quis exhalans ille odor? Quis penetrans ſpiritus?? Et neſcio quæ pars æthereæ auræ infuſa ab Alto? Ut non vane poëtarum noſtra gens flores pleroſque natos finxerit, è ſucco aut ſanguine immortalium deorum. O gaudii & liquidæ voluptatis vere fons! ô Venerum & Gratiarum ſedes! mihi in veſtris umbraculis

culis quies & vita ſit. mihi fas remoto; extra civicos tumultus, inter has herbas, inter hos noti ignotique orbis flores, hilari & hiante oculo oberrare: & modo ad hunc occidentem, modo ad illum exorientem, manum vultumque circumferre: & cum vaga quadam allucinatione, curarum hic omnium falli & laborum.

CAP. III.

Contra curioſos quoſdam diſſertum, qui hortis ad vanitatem & ignaviam abutuntur. Quis verus eorum uſus: Sapientibus & Doctis idoneos eſſe: & Sapientiam ipſam altam in iis & educatam.

CUM dixiſſem hæc acrius, & voce vultuque accenſo: remiſſo ore ad me Langius, Amas certe Lipſi, inquit, amas floridam hanc purpureamque Nympham: ſed vereor, ut ames immodeſte. Hortos enim laudas: Sed ita, ut vana pleraque in iis mirere, aut externa: vera & legitima eorum gaudia omittas. Colores enim duntaxat avide inſpicis, & in pulvillis quieſcis, & flores petis ab noto ignotoque orbe. Obſecro ut quid? Ut ne te quoque eſſe ſciam in hac ſecta, quæ exorta hodie, male curioſorum hominum, male feriatorum? Qui rem optimam ſimpliciſſimamque, inſtrumentum duorum vitiorum fecerunt, Vanitatis

& Tor-

& Torporis. Hac enim fini habent hortos. Herbulas aliquot & flores exoticos ambitioſe conquirunt: & quæſitos ita anxie fovent & tuentur, ut nulla mater ſuum gnatum. Hi ſunt quorum litteræ in Thraciam, Græciam, Indiam diſcurrunt: idque ſeminis exigui aut bulbuli cauſa. Hi quibus ægrius ſit florem aliquem novum mori quam veterem amicum. * Romanum illum riſerit aliquis, qui piſcem ſuum atratus luxit? iſti plantam. Jam ſi quis ex his Floræ candidatis novius aliquid aut rarius nactus eſt, ut oſtentat! ut alii competitores æmulantur, invident! è quibus non nemo triſtior domum diſcedit, quam olim in Præturæ petitione victus Sulla aut Marcellus. Quid dicam? Niſi hilarem hanc quandam inſaniam eſſe: nec abſimilem illi puerorum, pallentium & rixantium circa pupas ſuas & ſigilla? At eorumdem induſtriam in hortis etiam cognoſce. Sedent, circumambulant, oſcitant, dormiunt. Nec aliud. Prorſus ut non otii ſui ſeceſſum hunc habeant, ſed deſidiæ ſepulchrum. Profanum genus! & quos jure arceam ab orgiis veri arcanique horti. Quem modeſtæ voluptati natum ſcio non vanitati: quieti, non torpori. An ego tam levis, quem efferat aut deprimat herbula aliqua rarior, ſive adepta ſive amiſſa? Imo æſtimo res ſuis pretiis: & ſepoſito lenocinio illo novitatis, ſcio herbas eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ſcio flores: id eſt, brevia quædam & fugacia, de quibus aptiſſime poëta princeps:

Zephyri ſpirans aura alia quidem gignit, alia concoquit.

Itaque non ſperno eas ſive delicias ſive elegantias (& exemplum vides:) ſed hoc à mollibus Hortenſiis iſtis muto, quod ſine cura hæc talia conquiram: ſine cura habeam: ſine cura amittam. Nec idem ille ego tam marcidus imo tam mortuus ut recondam & velut ſepeliam me in his hortorum umbris. Negotium etiam in illo otio reperio; & invenit ibi animus, quod ſine actione ulla agat. ſine labore ullo elaboret *Nunquam minus ſolus ſum*, ajebat ille, *quam cum ſolus: nunquam minus otioſus, quam cum otioſus.* Vox egregia, & quam auſim decere natam in his ipſis hortis. Scilicet menti parati illi, non corpori: ad eam recreandam, non ad hoc laxandum: & ad ſalubrem quendam ſeceſſum à curis atque turbis. Homines tibi moleſti? hic apud te eris. Occupatio exhauſit? hic replebere; ubi animo quietis illud pabulum, & ab aura puriore velut inſpiratio novæ vitæ. Itaque vides veteres illos Sapientes? in hortis habitarunt. Eruditas hodie doctaſque animas? hortis delectantur: & in iis divina illa pleraque ſcripta procuſa, quæ miramur, & quæ nulla temporum ſeries aut ſenectus abolebit. Viridi illi Lycæo tot diſſertiones de natura debemus,

umbri-

umbriferæ Academiæ, de moribus: & ex hortorum ſpatiis diffuſi uberes illi Sapientiæ rivi quos bibimus, & qui fœcunda diluvie orbem terræ inundarunt. Scilicet attollit ſe magis erigitque ad alta iſte animus, cum liber & ſolutus videt ſuum cœlum: quam cum ædium aut urbium carceribus tenetur incluſus. Hic mihi vos poëtæ duraturum aliquod carmen pangite. Hic vos litterati meditamini & ſcribite. Hic vos Philoſophi de tranquillitate, de conſtantia, de vita & morte diſputate. En Lipſi, quæ vera hortorum uſio & finis. otium inquam, ſeceſſio, meditatio, lectio, ſcriptio: & ea tamen omnia velut per remiſſionem & per luſum. Ut pictores, longa intentione hebetatos oculos, ad ſpecula quædam & virores colligunt: ſic nos hic animum defeſſum, aut aberrantem Et cur celem te meum inſtitutum? Pergulam illam topiario opere vides? Hæc Muſarum mihi domus eſt, hæc Sapientiæ meæ gymnaſium & palæſtra. Illic aut ſeria arcanaque lectione pectus impleo: aut ſemente quadam obſero bonarum cogitationum. Et ut tela quædam in armamentarium, ſic ex iis præcepta in animum recondo: quæ prompta mihi mox contra vim varietatemq; Fortunæ. Intra eam quoties pedem penetravi emanere viles omnes ſerviliſque curas jubeo: & erecto quantum licet capite, ſtudia profanæ plebis deſpicio, & magnum hoc in re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

bus hominum inane. Hominem imo ipſum exuere mihi videor, & in altum rapi igneis Sapientiæ quadrigis. An illic angi me cenſes, quid Celtæ, quid Celtiberi molian-tur? quis ſceptrum Belgice teneat, aut amittat? Aſiæ tyrannus claſſe nobis aut terra minetur? aut denique.

-----quid ſub arcto
Rex gelidæ meditetur oræ?

Nihil horum. Munitus & clauſis contra externa, intra me maneo: à curis omnibus ſecurus præter unam, ut fractum ſubactumque hunc animum rectæ Rationi ac Deo ſubjiciam, & animo cæteras res humanas. Ut quandocumque fatalis ille & meus dies venerit, fronte compoſita nec mœſtus eum excipiam: abeamque ex hac vita non ut ejectus, ſed ut emiſſus. Hæc muginatio mea in hortis Lipſi hi fructus. Quos non permutem (quamdiu ſana mihi mens) cum omni gaza Perſarum aut Indorum.

CAP IV.

Ad Sapientiam igitur abhortatio. Per eam ad Conſtantiam veniri. Et ſerio monita juventus, ut ſerias Philoſophiæ literas cum amœnioribus illis & liberalibus conjungat.

DIXERAT Langius. Et poſtremo illo tam alto & conſtanti ſermone, vere fateor, dederat me in ſtuporem. Quem tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

men abrupi, O te felicem, inquiens, otii pariter & curarum! & ô vix humanam in homine vitam! quam utinam parte aliqua imitari mihi fas: & per veſtigia iſta ſerpere, etſi longo intervallo, Langius velut cavillans, Imitari? Inquit imo ſuperare. Nec æqui tibi ſolum hic jus, ſed præire Parum enim, Lipſi, parum in hac Conſtantiæ & Virtutis via ipſi nos promovimus: nec fortibus boniſque pares adhuc ſumus, ſed profecta mollibus aut malis paullo fortaſſe firmiores. At tu cujus vegeta & alta indoles, accingere. Et me duce, viam hanc ini quæ recta ad firmitudinem & Conſtantiam ducit: Via quam dico, Sapientia eſt; cujus æquabilem & tranquillem orbitam, quæſo modoque, ne ultra fugias calcare. Litteræ tibi hactenus cordi & novem iſtæ deæ? Placet. Scio enim amœniore hac & externa doctrina excoli & præparari prius animum debere, * *non ante idoneum cui divina semina committantur.* Sed illud non placet, ſi in his adhæreſcis, eaque una tibi ſtudiorum, quod dicitur, prora & puppis. Rudimenta enim hæc noſtra eſſe debent, non opera: via, non meta. In convivio aliquo ſi aſſediſſes, non bellaria ſolum & placentas guſtares, credo: ſed ſtomacho fulcimentum aliquod dares cibi firmioris: in hoc publico doctrinarum epulo, cur non idem fit? Cur inquam ad illa oratorum & poëtarum mel-

mella, non adjungis hanc firmiorem Philoſophiæ dapem? Non enim deſeri illas volo (ne tacitus me calumniere) ſed hanc adſeri: ſolutas per ſe fluenteſque Nymphas temperari hoc ſeveriore, ut ita loquar, Baccho. Proci illi apud Homerum non injuria ridentur, qui relicta Penelope convertere ſe ad ancillas: cave idem tibi ſit, ne ſpreta illa rerum domina, ardeas tantum in ejus adminiſtris. Pulchra hæc laudatio, O virum doctum! ſed illa melior, O virum ſapientem! & iſta optima, O virum bonum! Has ſectemur: & per tot labores non ſcire tantum velimus, ſed Sapere & Facere.

Quam Scire nihil eſt, ſapere ſi non adſit? ait vetus & verus verſus. Quam multi hodie in hoc noſtro Muſico cœtu, qui & ſe dedecorant, & omne nomen litterarum? quidam, quia flagitiis & ſceleribus cooperti: plerique, quia vani, leves *Elati, ſuperbi, vani,* & nullius ſeriæ curæ. Linguas diſcunt? ſed linguas tantum. Græcos Latinoſque ſcriptores intelligunt; ſed intellegunt tantum. Et quod Anacharſis ſcite olim de Athenienſibus dixit, *Nummis eos uti duntaxat ad numerandum:* ſic iſti ſcientia, ad ſciendum. Vitæ factorumq́ue adeo nulla cura eſt: ut, me quoque judice, non fruſtra litteræ in vulgus male audiant, tanquam ad nequitiam magiſtræ. Atqui ad virtutem eæ ſunt, ſi legitime utare, Sapientiam modo adjunge,

cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

præparare ingenia noſtra litteræ debent
a detinere ea, aut ſibi vindicare. Ut enim
bores quædam fructum non ferunt, niſi
is velutmaribus adſitæ: non item tuæ iſtæ
rgines, niſi cum virili Sapientiæ robore
njunctæ. Quid Tacitum mihi corrigis: ſi
ta tua inemendata eſt? Quid Tranquillum
uſtras: cum tu in errorum tenebris. Plau-
notas aut maculas ſtudioſe eluis: cum
nimum ſordeſcere pateris & ſqualere?
ranſi aliquando ad meliores curas: & do-
trinam para, quæ non in pompam tibi ſpe-
emque ſit, ſed in uſum. Ad Sapientiam
onvertere; quæ mores tibi corrigat, quæ
nimum turbidum ſordidumque tranquil-
et & illuſtret. Illa eſt, quæ virtutem im-
rimere, quæ Conſtantiam ſuggerere poteſt:
lla ſola, quæ templum tibi aperire Bonæ
Mentis.

CAP. V.

*Sapientiam non vovendo, ſed conando acqui-
ri. Reditum in ſermonem de Conſtantia.
Cupidinem diſcendi, bonum eſſe in adole-
ſcentia ſignum.*

ARdorem mihi injecit ea admonitio quem non celavi. Et, Animo ſequor te, mi ſenex, inquam: quando factis? quis erit ille dies, qui me ſolutum his curis in ſapientiæ veræ orbita ſiſtat? qui per eam ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ad Conſtantiam ducat ? Langius velut increpans, Itane voves potius, quam facis ? inquit. Vane prorſus & ex more vulgi. Non enim, ut Cæneus ille in fabulis è fœmina in virum tranſiit, optando: ſic tu votis, è fatuo in ſapientem, è levi in conſtantem. Addas iſtuc operam oportet & * Manum moveas, quod ajunt, una cum Minerva. Quære, lege, diſce. Ego excipiens, Scio Langi, inquam: ſed tu quoque, ſodes, adde operam, & filum illud heſterni ſermonis pertexe, quod invitatio male abrupit. Ad Conſtantiam, inquam, redi: cujus intermiſſum ſacrum ſine piaculo non differs. Langius capite leviter abnuens, Ut ne includar iterum in hunc ludum ? inquit. Non faciam Lipſi: non certe in hoc loco, quem otio meo ſcire debes, non negotio conſecratum. Denique alias decurremus illum curſum. Imo nunc, inquam ego, & quis locus ſapienti huic ſermoni aptior, quam illa Sapientiæ tuæ domus ? Pergulam hanc dico. Quæ mihi quidem velut templum eſt; & menſula in ea tanquam ara: ad quam ſedentes, rite faciamus huic Divæ. Denique capto etiam ex ea omen. Quodnam illud ? ait Langius. Iſtud, inquam. Ut ii qui in taberna aromatum aut unguentorum ſederunt, in veſtibus ipſis referunt ſecum odorem loci: ſic mihi ſpes, ut halitus aliquis Sapientiæ animo adhæreſcat, ab inſeſſa hac

ejus

us officina. Langius ridens. Vereor ut in am levi omine pondus ſit, inquit: tamen, ipſi eamus. Non enim diſſimulo. Me quo- ue excitat & cale jam facit tam ingenuus ic ardor. Atque ut aquileges, cum mane alitum quemdam erumpentem è terra vi- ent, indicium id habent latentium aqua- um: ſic mihi de fœcunda ſcaturigine vir- utum ſpes, ubi in adoleſcente præit & elu- et cupiditas hæc diſcendi. Et cum iis ver- is duxit ad pergulam me, & induxit. Ille d menſulam adſedit. Ego prius ad pueros onverſus, Heus vos, inquam, ſtate, obſer- ate: oſtium illud imprimis obſerate. At- que auditis? Vita à vobis exit, ſi vivus quiſ- quam huc init. Non virum, non canem, non fœminam admitti volo: non, ſi vene- it, bonam Fortunam ipſam. Et cum dicto dſedi. Sed Langius largiore riſu, Sceptrum- ne tu uſquam geſſiſti? Inquit. Ita baſilicæ rorſus & ſerveræ tuæ edictiones. Nimirum, nquam ego, ab heſterno infortunio jure mihi cavi. Tu perge, cum Deo.

CAP. VI

Pro Conſtantia tertium argumentum ab Vtili. Clades bonas eſſe, Originem intueare ſive Finem. Originem enim à Deo ſumere, qui æternum & immutabiliter bonus: ideoque cauſſa nullius mali.

LANGIUS Non diu meditatus, ſic infit. In ſermone quem de Conſtantia heri

ri cœpi, Lipſi, à conſtantia non abibo: ordinem eundem exſequar, & limites tenebo quos ſemel finivi. Quatuor, ut ſcis, velut agmina mihi facta, que pro ea in Dolorem Abjectionemque pugnarent: è quibus priora duo, quæ de Providentia & Neceſſitate, jam produxi: docuique ſatis, ſuperne & à Deo mala Publica immitti: itemque neceſſaria ea eſſe, nec vitari ulla fuga. Inſtruam nunc igitur agmen tertium, quod Utilitas ducit: & in quo legio, quam recte dixerim Adjutricem. Agmen, ſi inſpicis, validum & callidum: quod neſcio quo modo illabitur & inſinuat ſe in animos, & blanda quadam vi vincit non invitos. Irrepit enim potius, quam irrumpit: ſuadet, non cogit: & tam facile duci nos ab Utilitate patimur, quam à Neceſſitate trahi. Hanc, tibi Lipſi, & mollibus tuis copiis nunc oppono. Utilia enim ſunt, hæc quæ patimur Publica mala: & cum interno noſtro fructu commodiſque conjuncta. Mala autem? Imo Bona verius, ſi remoto hoc Opinionum velo, oculos ad Ortum eorum referes & ad Finem. Quorum ille, à bono: hic, in bonum. Origo enim certe harum cladium (here ſatis mihi dictum & doctum) à deo: id eſt, non ab ipſo Summo Bono ſolum, ſed bonorum omnium auctore, capite, fonte. A quo non magis eſt ut malum aliquod emanet, quam ut malus ſit ipſe: * Benefica tantum & ſaluta

utaris illa vis : quæ lædere æque ſpernit, c lædi : & cui una ſummaque potentia eſt, rodeſſe. Itaque etiam priſci illi tenebriones, cum ſuperum illud numen mente conciperent, recte à juvando dixere Jovem. An tu exaſperari eum cenſes & iraſci, & hæc velut noxia quædam tela ſpargere in humanum genus? Erras. Ira, vindicta, ultio humani adfectus nomina ſunt : & nata ex imbecillitate, cadunt tantum in imbecillos. Perſeverat autem æternum in benignitate ſua illa mens : & iſta ipſa aſpera quæ ſuggerit aut ingerit, velut medicamenta ſunt : ſenſu triſtia, re ſalubria & eventu. * Homerus ille Philoſophorum recte : *Deus nihil malum facit, adeo non ipſe mali alicujus cauſa.* Et melius impreſſiuſque noſter * Sapiens : *Quæ cauſa eſt diis benefaciendi? natura : Errat, ſi quis putat illos nocere velle, vel poſſe, nec accipere injuriam queunt, nec facere. Primus eſt, deorum cultus, deos credere : deinde, reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qua nulla majeſtas eſt. Scire illos eſſe qui præſident mundo, qui univerſa ut ſua temperant, qui humani generis tutelam gerunt, curioſi etiam ſingulorum. Hi nec dant malum, nec habent.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. VII.

Finem item cladium ſemper dirigi in bonum, etſi ſæpe ea per noxios homines, & noxa cauſa adminiſtrata. Sed frangi & temperari eorum vim à deo flecti omnia in noſtrum uſum Obiterque dictum cur Malorum opera in iis Deus utatur.

ORIGINE igitur Clades bonæ: ajo etiam Fine, quia ad bonum directæ ſemper & * Salutem. Occurris mihi tacitus, ſcio: & quomodo? inquies. Nonne bella hæc & cædes, clare ſcopum nocendi habent lædendique? Habent, fateor, ſi homines ſpectas: non habent, ſi deum Quod ut plane & plene capias, opus mihi illato quodam lumine diſtinctionum. Duplices divinæ Clades: aliæ Meræ aliæ Mixtæ. Meras appello QUÆ PURE A DEO SUNT, SINE INTERVENTU ULLO HUMANÆ MENTIS AUT MANUS. Mixtas, QUÆ A DEO QUIDEM SED PER HOMINES ADMINISTROS. Illius generis ſunt, Fames, Sterilitas, Terræ motus, Terræ labes, Inundatio, Morbi, Mortes. Iſtius, Tyrannides, Bella, Oppreſſiones Cædes. In illis pura omnia & liquida, quia hauſtæ è puriſſimo fonte. in iſtis, ſordium admixtum aliquid non negaverim, quia lapſæ & deri-

vatæ

væ per impurum hunc Adfectuum canalin. Homo iis intervenit: quid miraris, ſi ſca & peccatum? Illud mirare potius, quod n provida Dei benignitas eſt, ut illam iam noxam in ſalutem noſtram vertat, & ccatum in bonum. Vides tyrannum illm, qui minas ſpirat & cædem? Cui voptas nocere eſt? Qui perire ipſe optet, m perdat? Sine. Aberrabit à ſua mente: Deus occulto quodam fune inſcium invique trahet ad ſuum finem. Ut ſagitta . emittentis ſcopum pervenit, ſine ullo ſuo nſu: ſic impii iſti: Frænat videlicet coërtque humanam omnem vim ſuprema illa s: & exerrantes eorum greſſus dirigit d ſalutarem hanc metam. Ut in exercitu arii adfectus militum ſunt, & hunc præa incitat, hunc gloria, illum odium; omes tamen pro victoria & Principe pugnant: c omnes iſtæ voluntates bonæ malæue Deo militant, & inter varios fines veient tamen ad hunc, ut ſic dicam finium inem. Sed cur, inquies, malorum opera Deus utitur? Cur ipſe clades eas bonas non mmittit, aut ſaltem per bonos adminiſtros? Curioſe nimis, mi homo, quæris, nec ſcio n arcana illa expediam, hoc ſcio, conſtare Illi rationem ſui facti, etiam cum de ea nihil nobis conſtat. Et tamen quid hic miri, aut novi? Ecce præſes provinciæ in noxium aliquem cum lege agit: agi jubet per Bru-

tianum, aut lictorem. Pater in magna familia interdum filium ipſe caſtigat, eſt cum ſervo id munus mandat aut pædagogo. Cur Deo non idem jus ſit? cur non ipſe, cum viſum, ſua manu nos verberet; cum aliter viſum, aliena? Nihil enim hic injuriæ, aut noxæ. Servus ille iratus tibi eſt? animum adfert nocendi? Nihil refert. Tu illo omiſſo ad animum reſpice jubentis. Pater enim certe exactor adſtat: nec plagulam unam tibi ſuperaddi ſinet, ultra præſcriptum. Sed cur tamen peccatum hic admixtum, & adfixum divinis his ſagittis Adfectuum venenum? Ad aſperum & arduum me collem vocas: in quem tamen enitar. Ut ſapientiam potentiamque ſuam Deus oſtenderet, *melius judicavit* (* Auguſtini verba ſunt) *de malis bona facere, quam mala nulla premittere.* Quid enim eo ſapientius aut melius, qui è malo bonum poteſt elicere, & reperta ad perniciem vertere ad ſalutem? Medicum quoque laudas, qui Theriacæ ſuæ viperam admiſcet, ſaluberrimo effectu: in Deo cur improbes, ſi pharmaco huic cladium humanas quaſdam noxas intemperat, ſine tua noxa? Decoquit enim certe & comſumit adjunctum illud omne virus, arcano quodam Providentiæ ſuæ igne. Denique ad potentiam ejus hcc facit & gloriam, quo neceſſario omnia ipſe refert. Quid enim magis vim ejus exprimat, quam quod non

vincat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ncat ſolum obluctantes ſibi hoſtes , ſed
a vincat ut ad ſe traducat , & ſua caſtra ?
pro ipſo militent ? ut arma pro victoria
us ferant ? Quod evenit cottidie , cum in
alis Dei voluntas fit, etſi non à malis : cum
quæ contra voluntatem ejus improbi fa-
unt., ita flectit , ut non fiant tamen præter
us voluntatem. Et quod poteſt inſignius
iraculum , * *quam ut malos mali bonos fa-*
ant ? Ecce, ades paullum tu C. Cæſar. Abi,
duo ſancta nomina ſimul conculca, Pa-
iam Generumque. Ambitio hæc tua, te ig-
aro, Deo ſerviet : imo patriæ ſerviet, contra
uam ſumpta. Reparatio enim erit ſaluſque
omani ſtatus. Tu Attila ab extremo orbe
dvola ſitiens ſanguinis & prædæ. Rape, cæ-
e ure, vaſta. Sævitia hæc Deo militabit :
ec aliud quam excitatio Chriſtianorum erit,
ui vitiis & delitiis immerſi nimis aut ſe-
ulti. Quid vos duo Veſpaſiani ? Judæam
udæoſque perdite : capite & excidite urbem
acram. Qua fini ? vos quidem gloriæ &
ropagandi imperii : ſed erratis. revera licto-
es & ſatellites ultionis divinæ eſtis in im-
iam gentem. Ite : & qui Romæ Chriſtia-
nos morte fortaſſe adficitis , Chriſti mor-
em in Judæâ vindicate. Et exempla hæc ab
omni ævo obvia, ubi Deus per improbas
liorum cupidines, bonam ſuam volunta-
em exercuit, per aliorum injuſtitiam, ex-
ſeruit judicia ſua juſta. Quare miremur,

Lipſi, reconditam hanc Sapientiæ vim, non rimemur; & ſciamus clades omnes exitu bonas eſſe, etiam ſi cœca hæc mens non videat, aut tarda eo non pertingat. Latent enim nos ſæpe veri earum fines: ad quos tamen ignaris nobis pervenient. Non aliter quam fluvii quidam, qui erepti oculis & ſub terram reconditi, feruntur nihilominus ad ſuum mare.

CAP. VIII.

Magis diſtincte de finibus ipſis, eos triplices, eſſe: & qui, quibus conveniant. Mox paullo fuſius de Exercitio, quod Bonis non uno modo prodeſt, firmando, probando, praeundo.

QUOD ſi fas mihi vela pandere, & navim immittere altius in hoc rerum divinarum fretum: poſſim de finibus ipſis promere fortaſſis aliquid magis diſerte & exſerte. Homericum tamen illud jure præfatus,

Si facere id poſſum aut fieri res ipſa potiſſit.

Sunt enim ex iis, quos ſatis certo comprehendere & ſignare poſſe videor: ſunt, quos ambigue & adſpectu confuſo. E certis hi tres: Excercendi, caſtigandi, puniendi. Pleraque enim iſta immiſſio cladium, ſi attendis, aut Bonos exercet; aut Lapſos caſtigat; aut improbos punit. eaque omnia noſtro bono. Non ut illuſtrem, & pedem paullíſper

per in primo fine defigam: videmus cot-
lie optimos quoſque, aut ſeorſim premi
adibus, aut hiſdem involvi pariter cum
alis. Videmus, & miramur, quia nec
uſſam ſatis capimus, nec attendimus ad
nem. Cauſſa autem amor in nos Dei, non
dium: finis, non læſio noſtra, ſed fru-
us. Juvat enim exercitium illud non uno
odo: ſed Firmat, Probat, Præit. Firmat,
uia hoc velut gymnaſium eſt, in quo Deus
os ad robur inſtituit & virtutem. Athle-
s per multa aſpera exerceri videmus, ut
ncant. Idem de nobis cenſe in hac cla-
ium palæſtra. Acer enim ille noſter gym-
aſtes & exercitor eſt: laboris patientiæ-
ue exactor, non ad ſudorem tantum, ſed
d cruorem. Molliter eum habere ſuos cen-
es? Deliciis fovere aut luxu? Non facit.
Matres ſunt, quæ plerumque ſpecie dulci-
m corrumpunt & enervant liberos: patres,
ui triſtium ſpecie ſervant. Pater autem il-
e nobis eſt: ideoque vere nos diligit &
evere. Si nautam te eſſe velis; per tempe-
tates doceare. Si militem; per pericula. Si
ere virum; cur recuſas adflictiones? Non
nim alia ad robur via. Videſne languida illa
umbratica corpora, quæ rarus ſol vidit,
entus non ſtrinxit, aura triſtior non liba-
it? tales mollium iſtorum & perpetim fe-
icium animi ſunt, quos dejiciet & reſolvet
minima adverſantis Fortunæ aura. Firmant

clades igitur, & ut arbores ventis agitatæ, altius radices agunt: ſic boni in virtute magis comprehendunt, impulſi aliquoties adverſitatum flabris. Sed probant etiam. Quia aliter, quomodo conſtare cuiquam poteſt de firmitudine ſua, aut progreſſu? Vela gubernatori ventus ſemper à puppi impleat: artem nuſquam explicabit. Felicia omnia homini & ſubſequentia: nuſquam virtutem. Obruſſa enim ejus unica & non fallax, adflictio eſt. Magnifice Demetrius: *Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil evenit adverſi.* Et vere. Non enim parcit Imperator noſter talibus, ſed diffidit, nec indulget, ſed abjicit & contemnit. Expungit inquam eos è legionum ſuarum numeris, ut ignavos quoſdam & imbelles. Poſtremo præeunt. Quia bonorum in cladibus robur & patientia, velut lumen quoddam eſt tenebroſo huic mundo. Vocant exemplo ſuo ad eadem alios, & velut limitem ſignant per quem eant. Bias bona & patriam amiſit: ſed inclamat etiam hodie mortalibus, ut *omnia ſua ſecum portent.* Regulus inter tormenta fœde periit: ſed vivit præclarum illud fidei exemplum. Papinianus à Tyranno cæditur: ſed ſecuris illa ſecuritatem nobis imprimit pro Juſtitia moriendi. Denique tot ſelecti viri per vim & injuriam pulſi aut interfecti: ſed è rivis illis ſanguinis Conſtantiam cottidie bibimus & virtutem. Quæ tamen omnia la-

te-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

erent in tenebris, ſine cladium iſta face. Ut enim aromata longe lateque odorem emittunt, ſi teras: ſic virtutis fama diffunditur, ſi premas.

Cap. IX.

De caſtigatione, qui ſecundus finis. eam quoque oſtenſum ex uſu noſtro eſſe, dupliciter.

IAm Caſtigandi alter finis eſt. quo nego aliud mitius aut melius repertum ad ſalutem. Juvat enim ſervatque dupliciter: ſive Flagelli loco, cum peccavimus; ſive Fræni, ne peccemus. Flagelli quidem, quia paterna manus eſt, quæ lapſos crebro verberat: carnificis, quæ tarde ſed ſemel punit. Ut ignis aut aquæ luſtratio quædam adhibetur ad ſordes: ſic iſta cladium ad peccata. Et flagellum, Lipſi, merito nunc nobis. Lapſi enim pridem Belgæ ſumus, & deliciis divitiiſque corrupti, præcipitem viam inſtitimus vitiorum. Sed admonet ille Deus, & revocat clementer; plagas aliquot infligens, ut iis admoniti ad nos redeamus, imo ad ipſum. Bona nobis eripit: quia ad luxum iis uſi. Libertatem: quia ad licentiam ea abuſi. & miti hac calamitatum ferula crimina noſtra velut expiat & depurgat. Vere miti. Quantula enim iſta ſatisfactio? Perſas aiunt cum ſupplicium de illuſtri viro ſumpturi ſunt, veſtem & tiaram ei detrahere, eaque ſuſpenſa verberare ut hominem ipſum: facit

hoc noſter ille pater, qui in omni caſtigatione non nos tangit, ſed corpus, agros opes & omnia externa. At frænum etiam caſtigatio eſt. quod opportune injicit, cum videt peccaturos. Ut medici ſanguinem interdum provide demittunt, non quia æger ſis, ſed ne ægræſcas: ſic Deus per has clades quædam nobis adimit, materiam alias & fomitem vitiorum. Novit enim ille naturas omnium, qui condidit: nec ex venis aut colore de ægritudine judicat, ſed è pectore & è fibris. Videt Etruſca ingenia vegeta nimis & excitata? Principe coercet. Helvetiorum ſedata & mitia? libertatem indulget. Venetorum media? medium dat regimen. eaque ipſa in tempore fortaſſe mutaturus eſt, cum ipſi ſe mutabunt. Tamen querimur. & cur, inquiunt, nos diutius bello affligimur, quam alii? aut cur in acriori ſervitute? Stulte, & vere jam æger, tu prudentia ante Deum es? Dic mihi, cur medicus aliquis huic plus abſyntii aut elebori miſcet quam illi? nempe quia morbus ejus id poſtulat. aut natura. Idem in te cenſe. Videt hunc populum fortaſſe ferociorem eſſe, ideoque flagris coercendum: illum alterum mitiorem, & in gyrum reduci poſſe ſola virgæ umbra. At tibi ita non videtur. Valde ſcilicet id refert! Ne Parentes quidem puero cultrum aut ferrum in manu relinquunt, etſi valde ſe adflictanti prævident enim leſionem. cur Deus nobis perniciem indulgeat,

ui vere pueri nec ſalutaria gnari ſumus
ttere, nec abjicere nocitura? Tamen
voles, & quantum voles, plora. Bibes ni-
lominus illud poculum mœrorum, quod
on temere tam plenum tibi cœleſtis ille
edicus proponat.

CAP. X.

*enique Punitionem ipſam bonam & ſalu-
brem eſſe Dei reſpectu, hominum, & ejus
qui punitur.*

AT punitio ad malos ſpectat, fateor: non
tamen mala. Bona enim primo, ſi Deum
eſpicis: cujus juſtitiæ æterna & immota
ex poſtulat peccata hominum aut emenda-
i, aut tolli. Caſtigatio autem, quæ ablui
oſſunt, emendat. quæ nequeunt, Punitio
ollit. Bona iterum, ſi homines ſpectes.
uorum ſtare aut perennare hæc ſocietas
on poteſt, ſi violentis ſceleſtiſque inge-
iis omnia ſint impune. Ut ad privatam cu-
uſque ſecuritatem, privati furis aut ſicarii
ſupplicio opus eſt: ſic ad publicam, illuſtri
aliquo & communi. Animadverſiones iſtæ
in tyrannos, & orbis terræ latrones, ali-
quando interveniant neceſſum eſt, ut ex-
empla ſint quæ admoneant,

Iuſtiteæ lumen eſſe, cuncta quod videt.

quæ aliis regibus populiſque inclament,

Diſcite Iuſtitiam moniti, & non temnere divos.

Bona

Bona tertio, ſi eos ipſos ſpectes qui puniuntur. Pro ipſis enim. Quia non tam ultio hæc aut vindicta proprie eſt, nec unquam benignum illud numen

--- *ex ira pœnas petere imbibit acres*, ut pie poëta impius ait; ſed non aliud quam cohibitio quædam à ſcelere & repreſſio: & ut cum Græcis ſignanter dicam, *Pœna ſed non ultio.* Ut mors bonis clementer ſæpe immiſſa, ante ſcelus: ſic deſperate malis, in ſcelere. Quod ita amant, ut niſi ſectione ab eo non avellantur. Siſtit igitur Deus effrænem illum curſum, & peccantes paratoſque peccare benigne tollit. Denique pœna omnis bona, Juſtitiæ adſpectu: ſicut impunitas mala; quæ efficit ut diutius ſceleſti, id eſt, miſeri vivant. Acute Boëtius: *Feliciores eſſe improbos ſupplicia luentes, quam ſi nulla eos Iuſtitia pœna coërceat.* Et cauſſam dat, quia bonum aliquod iis acceſſit (pœna videlicet) quod in reliquo cumulo criminum non habebant.

CAP. XI.

De fine quarto, qui homini ambiguus eſt. Eum pertinere vel ad Conſervationem tutelamque Vniverſi, vel ad Cultum. Singula uberius explicata.

HI tres illi fines, Lipſi, certi, clari: & quos pede peragravi ſatis firmo. Quartus

ſupereſt, quem vacillante. Ignotior
em ille & remotior, quam ut humanæ
entis veſtigium firmiter eum premat. Per
bem duntaxat video: & ſuſpicari mihi
eo jus, non ſcire; ambire, ſed non adire.
his quem intelligo communis eſt, & tan-
: Conſervationem ſive Cultum Univerſi.
: de Conſervatione quidem eo ſuſpicor,
uod Deus ille qui ſapienter hæc omnia
ndidit & diſpoſuit; ita condidit, ut * ſin-
ula certo numero, augmento, pondere
finiret. Nec modum eum generi cuique
cedere fas, ſine inclinatione omnium aut
ina. Ita magnis illis corporibus ſui ter-
ini, cœlo, mari, terræ: ita animantium cui-
ie ſæclo deſcriptus numerus: itemque
ominibus, opidis, regnis. Excedere ea
olunt? turbo igitur cladium aliquis atte-
t neceſſum eſt & tempeſtas. Nam aliter,
oceant, lædantque pulcherrimum hoc opus
niverſi. Atqui excedere volunt ſæpe, præ-
rtim ea quibus data lex gignendi creſcen-
que. Homines ecce vide. Quis neget den-
us per naturam nos naſci, quàm per eam-
em mori? Adeo ut duo aliqui homines ex
o cœtu centena capita paucis annis pro-
ucant, non occidant ex iis dena aut vi-
ena. Gregem pecudum. Creſcat immen-
um, niſi pecuarii quotannis ſecernant ali-
uas & eligant ad macellum. Aves & piſ-
es aëra ſive aquas brevi impleant, niſi
diſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

diſſidia quædam & velut bella inter ipſa ſint, itemque inſidiæ ab humana gente. Opida aut urbes. ſtruit & ædificat ſua quæque ætas: & niſi incendia interveniant aut ruinæ, vix ceperit ea noſter & alter Orbis. Et licet, in cogitatione ſimili, perambules naturam hanc rerum. Quid ergo mirum, ſi Saturnius ille pater falcem interdum immittit in luxuriantem hunc agrum, & ſuperflua aliquot millia peſte demetit aut bello? Niſi faceret: quæ jam regio capiendis nobis ſit? quæ tellus alendis? Pereat ergo jure in partibus aliquod, ut ſumma iſta ſummarum æterna ſit. Ut enim moderatoribus reipublicæ *ſalus populi ſuprema lex eſt*: ſic Deo, mundi. At de Cultu conjicio dupliciter. Primum, quia ornatum nullum in hac vaſta machina concipio, ſine varietate & diſtincta viciſſitudine rerum. Solem illum pulcherrimum fateor. Sed gratiorem tamen eum, roriflua nox facit, & pallium obductum nigræ matris. Æſtatem amœniſſimam. Sed quam Hiems commendat, & glacialia illa marmora, & canæ nives. Quæ ſi tollis, revera ſenſum gaudiumque intimum tollis, ſive lucis ſive æſtus In hac ipſa noſtra terra, non una facies me delectat Sed plana videre capior & colles, valles & rupes, culta & arenas, prata & ſilvas: ſemperque faſtidium & ſatias, comites paritatis. Et in hac vitæ, ut ſic dicam ſcena,

cur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

idem habitus mihi ſemper placeat & vtus? Imo non placeat. Sed meo animo, edonia interdum & malaciæ quædam ſi: , quas mox bellorum aliqui turbines umpant, & ſævientium tyrannidum proæ: Quis voveat hoc Univerſum, ſicut re mortuum eſſe, ſine vento, ſine motu? l & Cultum etiam alium odoror magis ium, & cum interiore fructu. Hiſtoriæ hi præeunt, meliora omnia & molliora e ſubſequi poſt cladium iſtos nimbos. lla populum aliquem exagitant. Sed eam exacuunt, & ingenii variam culturam rumque inferunt & artes. Romani olim i terræ acerbum jugum impoſuerunt: l jugum ſalubre exitu quod, ut ſol caligem ab oculis, ſic barbariem ab animis gebit. Quid Galli nos aut Germani nunc emus niſi magni imperii illa lux nobis fulſiſſet? Feri, horridi, cædibus alienis noſtris gaudentes; Dei hominumque ntemptores. Idemque, ut auguror, no- huic Orbi eveniet. quem Iberi ſalutari adam ſævitia exhauſerunt, & iidem mox plebunt & colent. Atque ut ii qui magna antaria habent, arbores alias transferunt ias inſerunt, alias excidunt: eaque oma perite adminiſtrant & in bonum ac uctum: ſic in vaſto hoc mundi agro Deus. ientiſſimus enim ille cultor eſt: & alibi eroſos aliquot familiarum ramulos de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

fringit ; alibi hominum aliquot folia decerpit ac deſtringit. Juvat hoc ſtirpem : at illi cadunt , & hæc volant ludibrium ventis. Videt idem gentem illam retorridam , & virtutum jam effætam : ejicit. Aliam aſperam & infrugiferam : transfert. Et quaſdam inter ſe etiam confundit , & velut inſitione quadam miſcet. Vos, labente imperio, enerves & fracti Itali , quid optimam terrarum occupatis ? cedite. Et duri illi robuſtique Longobardi felicius exerceant hanc glebam. Vos mali & molles Græci perite : & crudi illi Scythæ pangantur & molleſcant in hoc ſolo. Itemque confuſione quadam gentium , vos Franci Galliam , Saxones Britanniam , Normanni Belgicam & finitima occupate. Quæ omnia & plura, Lipſi , prompta non ignavo Lectori ex hiſtoria, & eventis rerum. Attollamur igitur. Et quidquid noxæ privatim nobis infertur, prodeſſe ſciamus in parte aliqua Univerſi. Hujus gentis aut regni interitus , alterius ortus erit : illius opidi occaſio , exſtructio novi : nec quidquam proprie hic interit , ſed mutat. An ſoli Belgæ nos eximii apud Deum ſimus ? ſoli felices perpetuo , & Fortunæ tantum albæ pulli ? Inepti ; plures imo liberi magno illi patri ſunt : quos permitte quoniam ſimul omnes non vult aut poteſt , foveat & in ſinum recipiat per intervalla. Fulſere nobis noſtri ſoles : nox paulisper

hic

la nunc ſit, & radiatum illud lumen abeat
aHeſperios & occaſum. Seneca, ut ſolet,
ahanc rem apte & alte: Vir ſapiens *nihil*
dignetur ſibi accidere, ſciatque illa ipſa
ibus lædi videtur, ad conſervationem Uni-
rſi pertinere, & ex his eſſe quæ curſum
ndi officiumque conſummant.

CAP. XII.

ntra juſtitiam divinam vetus & vulgata
abjectio: cur impares pœnæ? ea inquiſitio
ab homine remota, & oſtenſa impia.

CUm interjungeret hic paullum Langius, excepi. Quod fons aquæ viatori-
is in æſtu: id mihi tuus ſermo. Fovet,
creat, & frigerante quodam ſucco febrim
eam temparat & calorem. Sed temperat
iam, non tollit. Spina mihi illa in animo,
uæ priſcos quoque pupugit, de imparitate
uniendi. Quid enim ita Langi, ſi æquabi-
s Juſtitiæ illa lanx, telum hoc cladium,

---**plerumque nocentes*
Præterit, exanimatque indignos inque
merentes?

Cur inquam immeriti aliquot populi ever-
untur: & culpæ majorum in poſteros ſæ-
e expetunt & nepotes? Fumus iſte acer
mihi in oculis: quem, ſi potes, rationis ra-
dio tolle. Langius contracta fronte, Itane
adoleſcens, inquit, iterum mihi exorbitas?

Nolim. Ut enim periti venatores canem non ſinunt aberrare, ſed inſiſtere uni feræ: ſic ego te veſtigia illa tantum velim premere, quæ ſignavi. Fines cladium tibi ingero. Ut ſi bonus es, exerceri te ſantias; ſi lapſus, allevari; ſi improbus, puniri: tu me rapis ad cauſſas. Vaga mens, quid per hanc curioſam curam tibi vis, Tangere cœleſtes illos ignes? Liqueſces. Scandere in providentiæ arcem? Cades. Ut papiliones & minuta quædam animalcula, veſpere lucernæ lumen identidem circumvolitant, donec amburantur: ſic humana mens laſcivit circa arcanam illam flamma Cedo cauſſas, inquis, cur divina ultio hos prætereat, illos tangat. Cauſſas? Tutiſſime dicam, me neſcire. Non enim cepit me unquam cœleſtis illa curia, nec ego ejus decreta. Hoc tantum ſcio, cauſſam ante omnes cauſſas eſſe, voluntatem Dei. A qua qui quærit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ divinæ. Nam cauſſam omnem neceſſum eſt, genere quodam priorem & majorem eſſe ſuo effectu: at Deo & ejus voluntate nihil prius aut majus Non ergo ulla ejus cauſſa. Deus præteriit, Deus tetigit. Quid ultra hic vis? *Summa juſtitia eſt*, ut recte & pie Salvianus ait, *voluntas Dei*. Tamen rationem aliquam hujus imparitatis exigimus, inquiunt. A quo? A Deo ne? Cui uni licet quod libet: & nihil libet, niſi quod licet. Si ſervus à patrefa-

ramilias, ſubditus à Principe rationes
egat; ille contumeliam putet, hic rebel-
liem: tibi plus animi adverſus Deum eſt?
page te perverſa curioſitas *Non aliter hæc
io conſtat, quam ſi nulli reddatur.* Et ta-
n cum omnia feceris, non evolves te
s tenebris, nec ad conſilia illa & conſulta
e Tacita pertinges. Egregie Sophocles:
*Divinam numquam ipſis tegentibus Deis
Scibis, nec omnia uſque ſi pervaſeris.*

CAP. XIII.

*amen ut curioſis ſatisfiat, ſeparatim ad tres
veteres objectiones reſponſum, & primo ad
eam de Malis non punitis: quos differri do-
cemus, non dimitti. Idque vel hominum
ipſorum cauſſa: vel natura quadam Dei,
quæ ad ſupplicium lenta.*

RUDIS hæc & ſimplex via, ſola hic tu-
ta: Lipſi: reliquæ fallaces & lubricæ ad
ipſum. In divinis ſuperiſque unum acumen
t, nihil cernere, una ſcientia, nihil ſcire.
amen quoniam olim & nunc involvit in-
enia hæc nubecula: evolvam eâ te brevi-
er, ſi poſſum, & hærentem transferam
uoque per hoc flumen Tu cœleſtis & æ-
erna mens (in altum ſuſpiciebat) pacem
eniamque mihi da, ſiquid in his arcanis
minus pium purumve dicam, adfectu ta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

men pio. Ac primum, Lipſi, communiter Juſtitiam ſuam adſerere Deo poſſe videor, uno iſto ictu. Si aſpicit res humanas Deus, etiam curat. Si curat, regit. Si regit, judicio regit. At ſi judicio, quomodo injuſte? Non enim regimen ullum ſine eo ſit, ſed congeries, confuſio, turba. Quid habes quod opponas huic telo? Quod ſcutum aut quæ arma? ſi verum fateri vis, imperitiæ humanæ. Non capio,ais, cur hi puniantur, hi non puniantur. Bene habet. Ergone ad imprudentiam impudentiam adjunges? Et vim diuini illius purique juris quia non capis, carpes? Quæ poteſt contra juſtitiam injuſtior eſſe ratio? Si hoſpes aliquis arbitrari leges aut inſtituta patriæ tuæ velit ſilere eum jubeas & faceſſere, quia non capit: tu terræ hujus incola, temere damnabis ignotas cœli leges? Tu opus conditorem? Et tamen agi,liceat Premam te enim jam propius, & calumniæ tuæ nebulas diſtincte exanimabo ad orationis,ut poſtulas,ſolem: Tria objicis. Quod malos non puniat: quod immeritos puniat: quod ſubſtituat & commutet. De primo, prius. Malos, ais, divina ultio malè præterit. Itane præterit? imo, ut ego ſentio, differt. Si magnum æs alienum habeam, & ab illo debitore ſtatim exigam, huic in diem reponam: quid culpes? arbitrii enim hoc certe mei & ſpontis. Atque idem facit magnus ille Deus, cui cum pœnam

improbi omnes debeant, ab iſtis eam ſtatim exigit, in aliis differt, ſed cum fœnore ſolvendam. Quæ hic iniquitas? Niſi tu Dei vicem fortaſſe ſolicitus es, & metuis ne quid ei pereat per hanc benignam moram. Atqui ſecurus es mi homo: nemo unquam decoquet ſupero huic creditori. in oculis ejus omnes ſumus quocumque fugimus, imo in nervo & in vinclis. Sed vellem, inquies, tyrannum illum nunc puniri, & præſenti cæde ejus ſatisfieri tot oppreſſis. Clarior enim ita nobis Dei Juſtitia. Clarior juſtitia? imo tuus mihi ſtupor. Quis enim tu ille es qui Deo non ad pœnam ſolùm præeas, ſed ejus etiam tempora præſcribas? Utrum judicem enim tuum eſſe cenſes, an lictorem tantùm & adminiſtrum? Abi, duc, verbera, caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito. ita enim mihi viſum. Heu impudentiam! ſed Deo aliter viſum: quem ſcire debes paullo clarius hic cernere, & alio quodam fine punire. Te calor exagitat, & aufert vindictæ quædam cupido. à quibus ille remotiſſimus, exemplum ſpectat & correctionem aliorum. Scit autem optime, quibus ea utilis eſſe poſſit, & quando. Magna momenta temporum ſunt, & ſaluberrima ſæpe medicina abiit in perniciem data non oportune. Caligulam in primo tyrannidis ſuæ curſu ſuſtulit: Neronem graſſari paullo diutius ſcivit: diutiſſime Tiberium. nec ambige, quin eorum ipſo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

rum, qui tum quoque querebantur, bono. Egent diuturno ſæpe flagello mali noſtri & inemendati mores: at nos tolli illud ſtatim volumus, & conjici in ignem. Hæc una tarditatis ratio, quæ nos tangit: alia quæ ipſum Deum: cui videtur inſitum, *ut lento gradu ad vindictam ſui procedat, tarditatemq́, ſupplicii gravitate compenſet.* Bene Syneſius: *Divinum numen lente & ordine progreditur.* nec male priſci, qui ab hac mente Deos fingebant laneos habere pedes. Ut quamtumvis fervidus & vindictæ properus ſis, non videaris ægre ferre debere hanc moram: quæ ita pœnæ intervallum eſt, ut ſit & augmentum. Dic mihi, tragœdiam ſi ſpectes an indignere ſi Atreus ille aut Thyeſtes, in primo alteroque actu, ſublimes per ſcænam & elati paulisper incedant? regnent, minentur, imperent? non opinor: brevem enim felicitatem eam eſſe ſcias, & expectes ut fœde mox ruant in extremo actu. In mundi hac autem fabula, cur iniquior in Deum, quàm in poëtam aliquem es? Ille impius floret, ille tyrannus vivit. Ita. ſed cogita primum hunc actum eſſe: & jam antè animo tecum præcipe. gaudium iſtud manere lacrymas & angores. Scæna hæc mox ſanguine diffluet, & Volventur in eo purpureæ iſtæ auratæque veſtes. Bonus enim ille noſter poëta eſt, nec temere migrabit tragœdiæ ſuæ leges. Nonne etiam in Muſica diſſonas aliquamdiu voces fers,

quia

ia extrema deſitura ſcis in concentum? em hic fac. At enim punitionem eam n vident ſemper læſi. Quid mirum? lonuſcula enim ſæpe fabula eſt, nec illi perdere tamdiu potuerit in hoc theatro. Vint tamen alii: & concipiunt jure metum, oniam ampliari quoſdam in rigido hoc dicio vident non abſolvi; diffindi pœnæ em, non tolli. Quamobrem, Lipſi, hoc ne: differri aliquando impios, non dimit-: nec crimen quemquam in pectore geſta, qui non idem Nemeſim in tergo Sequir enim illa dea, & ut cum Euripide dicam,

Silenter & lento pede Progreſſa rapiet improbos in tempore,

CAP. XIV.

Deinde oſtenſum plures eſſe Pœnas: & quaſdam Occultas internaſque. quæ ſcelus ipſum comitentur. & quas improbi effugiunt nunquam. Quæ graviores quam ullæ externæ.

QUÆ tamen ut clarius capias, & ſemel te ducam in arcem ipſam hujus cauſæ; hoc ſciendum, triplices divinas eſſe pœnas: Internas, Poſtumas, Externas. Illas appello, QUÆ ANIMUM TANGUNT, SED ADHUC IN CORPORE. Uti ſunt angores, pœnitentia, metus, & conſcientiarum mille morſus. Alteras, QUÆ EUNDEM ANIMUM, SED LIBE-

RUM

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

RUM IAM ET A CORPORE ABIUNCTUM. Uti pœnæ eæ ſunt quas, morte obitâ, ſceleſtos manere etiam è priſcis illis plerique non vane ſunt ſuſpicati. At tertias, QUÆ CORPUS TANGUNT, AUT QUÆ CIRCA ILLUD. Ut paupertas, exſilium, dolor, morbi, mortes. Et eſt quidem plerumque, ut eæ omnes juſto quodam Dei judicio in impios conveniant: certe quidem priores duæ ſemper. Ut de Internis dicam: quis ille unquam tam projectus ad omne nefas, qui non acria quædam flagella in animo & velut ictus ſenſerit, ſive in faciendo ſcelere, ſive magis poſt factum? Vere enim *Subſequa injuria pœna*, ut Plato olim dicebat: vel, ut verius & fortius Heſiodus, *Coætanea & æqualis*. Cognatum, imo innatum, omni ſceleri ſceleris ſupplicium: & nihil in vita ſecurum ſolutumque, præter Innocentiam eſt. Ut cruciarii, Romano ritu, crucem ſuam ferebant, ipſi ab ea mox ferendi: ſic impiis omnibus conſcientiæ hanc crucem Deus impoſuit, in qua pœnas luant priuſquam luant. An tu ſolam eam punitionem cenſes, quæ incurrit in oculos? quam corpuſculum hoc ſubit? Non eſt. Externa iſta omnia leviter nec in longum nos tangunt: interna ſunt, quæ angunt. Ut magis in morbo judicantur qui tabe aut marcore laborant, quam qui inflammatione aliqua aut febri; & tamen hæ magis appa-

rent

ent : ſic in graviore pœna improbi, qui len-
illo paſſu ducuntur ad æternam ſuam mor-
m. Caligula olim per ſævitiam imperare
litus. *Ita feri, ut ſentiat ſe mori:* id iſtis
venit, quos carnifex ille animus cottidie
inutis ictibus cædit & pungit. Nec ſplen-
or ille tibi imponat, & circumfuſa poten-
a, aut opes. quia non magis illi ideò fe-
ces aut beati, quam ſani, quorum febris
ut podagra recumbit in purpureo ſtrato.
Mendicum aliquem in fabula vides, qui re-
is perſonam ſuſtinet, auratum & pul-
hrum. Vides, ſed non invides: quia late-
e ſub auro illo ſcis ſcabiem, pædorem, ſor-
es. Idem exiſtima in magnis omnibus iſtis
t ſuperbis tyrannis. *Quorum mentes ſi re-*
udantur, ait Tacitus, *poſſint adſpici lania-*
us & ictus: quando ut corpora verberibus,
a ſævitia, libidine, malis conſultis animus
ilaceretur. Rident illi ſæpe, fateor: ſed non
erum riſum. Gaudent: ſed non germanum
audium. Non hercle magis quam ii qui
apitis damnati in carcere attinentur. & talis
nterdum aut teſſeris fallere ſe conantur nec
fallunt. Manet enim impreſſus ille immi-
nentis ſupplicii torror, nec tollit ſe umquam
ab oculis imago luridæ mortis. Vide mihi,
odes, dimoto externorum iſto velo, Sicu-
lum tyrannum:

Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet.

Audi

Audi Romanum illum lamentantem: * *Dii me deæque pejus perdant, quàm perire cottidie ſentio.* Audi alterum ingemiſcentem: *Ergo ego ſolus nec amicum habeo, nec inimicum?* Hæc vera illa animorum tormenta, Lipſi, hi cruciatus, angi ſemper, pœnitere metuere: quibus cave compares eculeos ullos, fidiculas, , uncos.

CAP. XV.

Pœnas etiam Poſtumas manere improbos. & plerumque imo ipſas Externas: quæ exemplis aliquot illuſtribus adfirmatæ.

ADDE jam huc Poſtumas illas & æternas pœnas: quas è media Theologia poſuiſſe mihi ſatis ſit, non evolviſſe. Adde etiam Externas. quæ tamen ſi deſint, cum priores illæ irrogentur, quis cœleſtem Iuſtitiam juſte culpet? At non deſunt. Nec factum unquam (certe raro) quin aperte ſceleſti & aliorum oppreſſores, pœnas item luerint ſpectabiles & apertas. Alii citius, alii ſerius: alii in ſe, alii in ſuis. Vides & quereris Dionyſium illum in Sicilia, ſtupra, rapinas, cædes, multos annos impune exercentem? paullum ſuſtine, videbis eumdem mox infamem, extorrem, inopem, à ſceptro (quis credat?) ad ferulam devolutum. Ille magnæ inſulæ rex, ludum Corinthi aperiet, ipſe Fortunæ verus ludus. Parte aliâ,

Pom-

mpejum in Pharſalia vinci indignatis, & rcitum pænè è Senatu? ludere & laſci- e aliquamdiu in civili ſanguine tyran- m? ignoſco. Video enim Catoni ipſi cla- n hîc tantum non recti judicii extor- n, & elicitam ab alto pectore ambiguam cem, *Res divinas multum habere caligi-*. Sed tamen tu Lipſi, tu Cato flectite ullum huc oculos: unus adſpectus in atiam reducet vos cum Deo. Cæſarem il- m videte, ſuperbum, victorem, opinione & aliorum jam Deum, in Senatu, & à natu interfectum. Nec ſimplici morte, viginti tribus plagis confectum, inſtar æ in ſanguine ſuo volutantem. Et (quid plius vultis?) in Pompeji curia, ſuper- nte Pompeji ſtatua, magnam victimam agni manibus parentantem. Ita Brutus campis Philippicis, pro patria & cum tria moriens, mihi quoque miſerationi . Sed conſolor idem, cum haut longe vi- o victores illos exercitus, velut ad ejus mulum, gladiatorio more inter ſe com- iſſos: & è ducibus alterum, M. Anto- um, terra marique victum, inter tres ulierculas, mulieroſa illa manu, ægre ortem invenientem. Ubi tu es orientis e paullo antè dominus? laniſta Romano- m exercituum? Pompeji. & reipublicæ ctor? En, in fune cruentis manibus pen- es! en, vivus in monimentum tuum repis!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

en, ne moriens quidem avelleris ab ea quæ tibi morti ; Vide an vane vocem ſupremam & votum illud efflaverit Brutus jam moriens :

Ne hujus mali te fallat auctor, Iupiter.

Non enim latuit profecto, non effugit. Non item ille alter dux qui pœnam juvenilium ſcelerum non obſcure in ſe luit, & clarius in omni ſua ſtirpe. Sit felix & magnus Cæſar, & vere Auguſtus : ſed filiam tamen Iuliam habeat, ſed neptem. Nepotes alios per fraudem per vim amittat, alios abdicet. Et horum tædio, quatriduana inedia mori velit, nec poſſit. Denique cum Livia ſua vivat, fœde ducta, fœde retenta : & quam turpi amore ipſe periit, * turpi morte per eam pereat. *In ſumma*, inquit Plinius, *Deus ille, cælumque neſcio adeptus magis an meritus, herede hoſtis ſui filio excedat.* Hæc taliaque cogitanda, Lipſi, cùm querela illa iniquitatis erumpit : & ad duo ſemper vertenda mens : Tarditatem ſupplicii & Varietatem. Non punitur nunc ille ? mane. punietur. Non in corpore ? ſed fortaſſe in animo. Non vivus ? Sed certe mortuus.

Nunquam antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Vigilat enim ſemper divinus ille oculus : & cum dormire eum cenſes, connivet. Tu tantum æquus in eum ſis : nec judicem tuum inaniter accuſa, ipſe ab eo judicandus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XVI.

Reſponſio ad alteram objectionem, de Immeritis, oſtenſum omnes meruiſſe pœnam, quia omnes in culpa. Et qui magis aut minus, ægre imo nullo modo ab homine poſſe diſcerni. Deum ſolum eſſe, qui noxas clare videat, ideoque juſtiſſime puniat.

SED enim immeriti & innoxii aliquot populi puniuntur, inquis. Nam hæc ſecunda tua querela, ſive calumniam potius dicam. Incaute adoleſcens, ſic loqueris? Puniunturne immeriti? Ubi ergo gentium, gentes tibi repertæ ſine noxa? Fiducia. imo temeritas ſit, in ſingulo aliquo homine id ponere: tu nihil ambigis populos & gentes ſtatuere impeccantes? Vaniſſime. Peccamus enim & peccavimus omnes, ſcio: nati in labe, vivimus in labe: & cœli jam armamentaria, ut cum Satyrico illo jocer, ſine telo ſint, ſi fulmina ſemper miſſa in merentes. Non enim ut piſces in ſalo nati & alti, ſalem tamen non referunt: ſic cenſendum homines in hac mundi fæce, eſſe ipſos ſine fæce. Atqui ſi omnes in noxa, ubi populi iſti immeriti? Culpæ enim comes juſtiſſime pœna ſemper eſt. Sed inæqualitas, inquies, illa mihi diſplicet: quod quidam premuntur qui minora peccarunt, florent & regnant qui magna. Nempe hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

erat! eripies tu, credo, trutinam cœleſtis Juſtitiæ manibus & tuo quodam ſenſu ponderibuſque eam librabis. Quo enim aliter ſpectat hæc delictorum parium impariumve æſtimatio, quam ante Deum tibi ſumis? Sed duo hic, Lipſi, cogita: Primum, æſtimari ab homine noxas alienas non poſſe, non debere. Quomodo enim? Tu homulle peccata æquiter appendas, qui nec attendis quidem? tu ea legitime diſcernas, qui nec cernis? Quod enim facile mihi das, animus eſt qui peccat: per corpus quidem & ſenſuum hæc inſtrumenta, ſed ita ut momentum & pondus omne criminis ſit ab ipſo. Quod adeo verum eſt, ut ſi invitum aliquem ſtatuis peccaſſe, non peccarit. Id autem ſi eſt: quomodo, obſecro, peccatum ipſum pervidebis, qui nec cubile ejus aut ſedem? Nam mentem certe adeo alienam videre non potes, ut nec tuam. Magna igitur hæc vel vanitas vel temeritas tua eſt, cenſuram æſtimationemque vindicantis in re nec viſa plene nec videnda, nec nota nec noſcenda. Secundo illud cogita, ut maxime ita ſit, nec malum tamen aliquid hic eſſe, nec iniquum. Non malum: quia illorum ipſorum bono fit, qui caſtigantur ſtatim vel in minimis noxis. Dilectio illa divina eſt: & jure ſemper ſuſpecta tarditas, cui gravior Punitio adhæret. Non item iniquum: quia pœnam, ut dixi, omnes me-

rui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

nimus : nec umquam vel in optimis illa pu-
tas ut non maculæ aliquæ ſuperſint ſalſa
ac aqua cladium velut eluendæ. Quamob-
em, adoleſcens, mitte hanc de æſtimatio-
e noxarum intricatiſſimam litem, tu ter-
eſtris pedaneuſque judex : Deo permitte,
ui haut paullo æquius de ea certiuſque è
uperiore tribunali cognoſcet. Ille eſt ſo-
us, qui merita poteſt expendere : ille, qui
ine ullo ſimulationum fuco aut ceruſſa,
irtutem vitiumq; videt in vero ſuo vultu.
uis ei imponat, qui externa & interna pa-
ter rimatur ? Qui corpus videt & mentem ?
ui linguas & fibras ? Aperta denique &
perta ? Quique non facta ſolum ipſa, ſed
auſſas eorum & progreſſus videt in clara
uce. Thales olim interrogatus, *An falleret
Deos injuſte faciens ? Ne cogitans quidem*, ve-
e reſpondit. At nos contrà hic in nube.
ui non ſolum occulta ſcelera non vide-
mus ſub tunica (quod aiunt) & ſinu admiſ-
a; ſed vix aperta & protracta jam in lu-
em. Non enim culpam ipſam & vim ejus
ernimus, ſed externa quædam veſtigia ad-
miſſæ & jam fugientis. Optimi ſæpe no-
is, qui Deo peſſimi : & rejecti contrà, qui
lli electi. Claude igitur, ſi ſapis, de meri-
s aut immeritis os & oculos : cauſſæ tam
bſcuræ non bene cognoſcuntur de plano.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XVII.

Reſponſio ad objectionem tertiam, de pœnis tranſlatis. Exemplis monſtratum id etiam apud homines fieri. Quæ deo tranſlationis hujus cauſſa ſit. Et pluſcula alia ſatis curioſæ ſubtilitatis.

AT tertia etiam offuſa à te Juſtitiæ nebula abſtergenda eſt, de Subſtitutis. Pœnas enim, inquiunt, parum juſte Deus transfert: & majorum culpas male luunt nepotes. Hem! itane hoc novum aut mirum? Imo miror ego mirari iſtos miriones: cum cottidie ipſi id faciant in ſua terra. Dic ſodes, beneficia quæ ob virtutem à Principe majoribus data, nonne tranſeunt ad nepotes? ſane tranſeunt. Nec aliter in mulctis aut pœnis, opinor, quæ iiſdem impoſitæ ob ſcelus. Ecce in perduellionis aut majeſtatis crimine, manifeſtô alii in culpa ſunt, alii in pœna. Idque adeo intendit humana ſævitia, ut latæ leges ſint, quæ innoxios liberos æterna egeſtate puniant, *ut mors ſit eis ſolatium, & vita ſupplicium*. Maligni veſtri animi! regi alicui aut dynaſtæ licere id vultis non vultis Deo. Cui tamen, ſi examinas, haud paullo juſtior ſeveritatis hujus cauſa. Peccavimus enim, & rebelles magno huic regi fuimus in uno omnes: & per tot ſtirpium traduces, primogenia illa macu-

macula propagata ad infelices natos. Ita nexus & catena quædam hæc criminum coram Deo eſt: nec peccare, exempli cauſſa, pater meus aut tuus jam cæpit, ſed patrum omnes patres. Quid ergo mirum, ſi punit in poſteris non proprie diverſa delicta, ſed communione quadam ſeminis juncta, nec umquam intermiſſa? Sed ut omittam hæc ſublimia, & agam tecum magis populari quadam rationum via: hoc ſcito. Deum conjungere, quæ nos per imbecillitatem aut imperitiam diſparamus: & familias, opida regna, non ut varium quiddam intueri aut confuſum, ſed ut corpus naturamque unam. Scipionum illa aut Cæſarum familia, unum illi eſt: Romana aut attica urbs, ab omni ſuo ævo, unum: unum item Romanum imperium. Jure. vinclum enim quoddam eſt & legum juriſque ſocietas, quæ magna corpora hæc ligat: efficitque, ut etiam inter ævo diſſitos, communio quædam ſit præmiorum & pœnarum. Itaque Scipiones olim boni? apud cœleſtem illum judicem poſteris id quoque proſit. Mali? noceat. Belgæ ante annos aliquod laſcivi, avari, impii? nos luamus. quia in externa illa punitione Deus non præſentia ſolùm adſpicit, ſed præterita etiam reſpicit: & duûm horum temporum momentis temperat æquabiliter juſtitiæ ſuæ lancem. Dixi, * externa punitione. & velim notes. Non enim culpæ ipſæ transferuntur;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

aut criminum quædam confuſio fit:abeſt: ſed pœnæ dumtaxat ſive caſtigationes quædam circa nos iſtæ ſunt , non in nobis : & ad corpora aut opes ſpectant proprie , non ad animum hunc internum. Quid autem hic injuriæ Heredes enim certe commodorum præmiorumque,ſi qua majoribus debita ſunt,eſſe volumus : cur onera recuſemus & pœnas ?

Delicta majorum immeritus lues Romane. canit Romanus ille vates. vere , niſi quod addit *Immeritus*. Meritiſſimo enim , quia meruere majores. Sed effectum videre poëta potuit, non adſurrexit ad cauſam. Ut autem in uno eodemque homine jure in ſenecta ætate delictum aliquod punimus admiſſum in juventa : ſic Deus in imperiis aut regnis peccata vetera quia externæ communionis ratione unum quiddam Deo ſunt , & conjunctum. Intervalla hæc temporum apud illum nos non dividunt , qui omnem æternitatem clauſam habet in capaci ſua mente. An vero *Martiales illi lupi olim tot urbes everterint , tot ſceptra fregerint impune ? tantum cædium ſanguiniſque hauſerint , ipſi ſemper incruenti? Tum denique fatear vindicem nullum Deum eſſe , **qui quæ nos gerimus audit & videt*. Sed non eſt ita. pœnas vel in poſteris ſuis pandant aliquando neceſſum eſt, tardas etſi non ſeras. Nec temporum ſolum hæc conjunctio apud Deum eſt ; ſed & Partium. Hoc volo dicere * ſicut in homine

ſine eum manus, penis venter peccavit, tum corpus id luit: ſic in communi alio cœtu, paucorum delictum expetere ſæpe in omnes. præſertim ſi ii qui peccant, velut digniora quædam membra ſint, ut reges, principes, magiſtratus. Vere Heſiodus ex ipſo Sapientiæ penetrali:

Vnius ob crimen pœnas urbs tota rependit,
Siquis ſacrilege ſeſe gerat aut injuſte.
Iuppiter hinc cœlo clades immiſit ab alto
Peſtem ſive Famem.

a claſſis Argivorum tota periit
Vnius ob noxam & furias Ajacis Oïlei:

a in Judæa ſeptuaginta millia hominum peſtis una juſtiſſime abſtulit, ob injuſtam libidinem * regis. Et interdum contra; ubi omnes peccarunt, Deus unam paucoſve ſeligit velut piaculares publicæ noxæ. In quo ſi à rigido illo paritatis * jure paulliſper diſcedit, tamen ex iniquitate ipſa æquitas nova oritur: & clemens quædam juſtitia in multos eſt, quod ſævitia videtur in paucos. Nonne etiam pædagogi ferula, è numero laſcivientis gregis, unum aliquem cædit? Imperator è fuſo exercitu, paucos decumatione caſtigat? Salubri tamen uterque conſilio, quia paucorum ea punitio terret nihilominus & emendat omnes. Vides medicos ſæpe venam in pede aut brachio incidere, cum totum corpus doleret: quid ſcio an idem hic ſit? Arcana enim hæc arcana

arcana, Lipſi: &, ſi ſapimus, propius non tangemus ſacrum illum ignem. Cujus ſcintillas & ſtricturas quaſdam videre homines fortaſſe poſſumus: non poſſumus ipſum. Ut ii qui in Solem acrius defigunt oculos, eos amittunt: ſic mentis omne lumen, qui eam intendunt in hoc lumen. Abſtineamus igitur cenſeo curioſæ & cum periculo quæſtionis: & hoc ſaltem nobis ſtet, æſtimari noxas humanitus non poſſe, non debere. Aliam apud Deum trutinam eſſe, aliud tribunal. Et quomodocumque ſe recondita illa judicia habeant; non culpanda ea nobis ſed ferenda & verenda. Unam hanc tibi ſententiam ingero, qua manum huic rei & ſimul Curionum omnium ori imponam, *Iudicia Dei multa occulta ſunt: nulla injuſta.*

CAP. XVIII.

Tranſitus ad Locum ultimum factus, qui ab Exemplis. Et oſtenſum, utile interdum eſſe, ſeriæ medicinæ admiſceri quædam jucunda.

HÆc ſunt Lipſi, quæ pro divina Juſtitia dicenda cenſui contra hos injuſtos. Quæ non plane ex re mea eſſe fateor, nec tamen præter illam: quoniam non dubie æquius libentiuſque Clades has feremus, perſuaſi eas non iniquas. Et intervallo hic aliquo ſermonis, ſubito iterum erupit Langius, Bene habet, inquiens. Re-

ſpi-

ſtravi: Superavi omnes quæſtionum illos
opulos; & plenis jam velis invehi mihi
oſſe videor in portum. Quartum ulti-
umque meum agmen conſpicio : quod
roducam ſane libens. Et ut nautæ, cum in
mpeſtate Geminos vident, ſpem magnam
alacritatem concipiunt: ſic ego cui poſt
os fluctus apparuit Legio hæc Gemella.
as mihi enim priſco ritu eam ita dicere:
uia biceps, & duo per eam mihi vincenda,
ec gravia hæc mala eſſe quæ nunc pati-
mur, Nec nova. Id dum facio, in pauca
æc quæ ſuperant, Lipſi, volentem atten-
umque te mihi da. Nunquam magis Langi,
nquam ego. Nam me quoque juvat evaſiſ-
e illa aſpera: & à ſeria & ſevera illa medici-
a avide adſpiro ad hanc lenem & popularem
ta enim futuram eam titulus mihi indicat:
Nec erras, inquit Langius. Nam ut medici
poſtquam uſſerunt & ſecuerunt ſatis, non
omittunt ſtatim ægrum aut deponunt, ſed
benigna fomenta quædam & acopa adhibent
doloribus mitigandis: ſic in te ego quem
quoniam ferro & igne Sapientiæ purgaſſe
ſatis videor, lenibus nunc quibuſdam allo-
quiis fovebo, & tractabo manu, quod di-
citur moliore. Deſcendam ex illo Philoſo-
phiæ arduo colle, & deducam te pauliſper
in amœnos Philologiæ tuæ campos. Idip-
ſum tamen non recreando magis tibi, quam
ſanando. Ut Democharem medicum aiunt

Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Conſidiæ cuidam mulieri nobili, quæ omnem aſperiorem medicinam abhorrebat, lac caprarum callide propinaſſe, ſed quas lentiſco paſcebat: ſic ego hiſtorica quædam & oblectantia tibi infundam, ſed occulto quodam Sapientiæ ſucco tincta. Quid refert qua via ſanemus ægrum, dum perſanemus.

CAP. XIX.

Non tam gravia eſſe Mala publica, quàm videntur. idque primo, ſed breviter, Ratione oſtenſum. Circumjecta enim rebus plerumque vane timeri, non ipſas.

SED addes jam mea Legio, & tu ante omnes cohors prima, quâ pugnamus, Non eſſe gravia hæc mala. Id duplici telo effectum volumus, Rationis & Comparationis. Rationis: quia illam ſi reſpicis, revera nec gravia aut magna hæc omnia quæ adſunt quæque imminent, ſed videntur tantum. Opinio eſt quæ attollit ea & exaggerat, & velut cothurnis quibuſdam auget. ſed deme, ſi ſapis, circumfuſam eam nubem, & vide res in clara luce. Paupertatem exempli cauſſa in his Cladibus publicis times, Exſilium, Mortem. Ea igitur ſi rectis firmiſque oculis inſpicis, quantula ſunt? ſi ſuis ponderibus examinas, quam levia? Ecce bellum hoc aut tyrannis per tributa multa te exhauriet. Quid tum? *eris*

gitur pauper. Natura nonne talem te de·
it, talem capiet? Quod ſi triſte & infame
omen tibi diſplicet, commuta. Eris expe-
itus. Sublevavit enim te Fortuna, ſi neſcis,
: tutiore jam loco repoſuit. Nemo ultra
xhauriet. Quod damnum tu putabas, re·
nedium eſt. At exſul etiam ero. Imò, ſi
oles, peregrinus. Adfectum tuum ſi mu-
as, mutas patriam. Sapiens ubicumque eſt,
eregrinatur: fatuus ſemper exſulat. Sed
nors mihi à tyranno imminet. Quaſi non
ottidie à natura. Sed infamis illa, quæ per
ladium aut per laqueum. O ſtulte, non illa
ut ulla mors infamis, niſi vita tua ſit. Cita
b orbe condito optimos & illuſtriſſimos
uoſque, violenta eos vis rapuit. Hoc exa-
nen, Lipſi, rebus omnibus (guſtum enim
antum tibi do] adhibendum, quæ terribi-
es videntur: & inſpiciendæ eæ nudæ, ſine
pinionum ulla veſte aut perſona. At nos
niſeri ad vana & externa convertimur: nec
es ipſas timemus, ſed circumpoſita rebus.
cce ſi mare naviges, & magnum illud fiat:
nens tibi abit, & contremiſcis. Non aliter
uam, ſi naufragium feceris, totum illud
bibendum tibi ſit. At ſextarius unus aut al-
er tibi ſuffecerint. Si terræmotus ſubito exor-
us? qui clamor & metus? cenſes totum opi-
um, ſi ruat, in te caſurum, aut certe do-
num. Et neſcis quam ad cerebrum tuum
lidendum ſatis ſit unus aliquis lapis. Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

aliter in Cladibus iſtis fit: in quibus ſtrepitus præcipue nos terret, & vaniſſima imago rerum En ſatellitium illud! en gladios! Quid iſti ſatellites, quid gladii? Quid facient? Occident. Quid occiſio? Simplex mors. Et ne nomen ipſum te terreat, animæ à corpore abſceſſus. Omnia illa agmina militum, omnes illi minanes gladii, facient idem quod una febris, quod unus acinus, quod unus vermis. Sed enim durius. Imo non paullo lenius: ſiquidem febris illa quam præoptas, toto anno hominem ſæpe torqueat, ictu hic & momento tranſigitur. Bene igitur Socrates, qui hæc omnia non aliter appellare ſolitus quam *Terriclamenta puerorum* ſive larvas. Quas ſi ſumis, videſne quomodo pueri te fugiant? Sed pone eaſdem, & vera facie te oſtende, accedent iterum & amplectentur. Idem in iſtis: quæ ſi detractis perſonis & ſine pompa videas, timuiſſe te fatearis timorem puerilem. Ut grando tectis magno ſtrepitu illiſa, ipſa tamen diſſilit: ſic iſta infirmum animum ſi accidant, franguntur non frangunt.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

CAP. XX.

Ad Comparationem ventum, ſed prius exaggerata Belgarum & hujus ævi mala. Eaque opinio communiter refutata: & oſtenſum, ingenium humanum pronum ad augendos ſuos luctus.

NON ex ſpe aut opinione mea tam ſerius Langii ſermo. Itaque abrumpens, Quo abis? Inquam. Hocne pollicitus? Mella & mulſa hiſtoriarum expectabam: tu acre mihi promis, & quo nihil meracius in ſapientiæ penu. Quid cenſes? cum Thalete aliquo rem tibi eſſe? Cum Lipſio eſt: qui homo & inter medios homines, remedia etiam deſiderat paullo magis humana. Langius clementi voce & vultu, Agnoſco, jure culpas, inquit. Nam dum purum illum Rationis radium ſequor, exceſſiſſe Publicâ viâ me video, & furtim relapſum in ſapientiæ callem. Sed jam emendo: & gradum figo in limite magis noto. Diſplicet Falerni illius auſteritas? Melle tibi tempero exemplorum. Ad Comparationem ecce venio: & oſtendam clare, nihil grave aut magnum eſſe in his, quæ undique circumfuſa, malis, ſi ea confers cum antiquis. Majora enim multis partibus, & magis dolenda olim. Ego iterum, & quidem impatienti geſtu. Hoc ais? Inquam.

----Et perſuaſurum mi hoc putas?

Numquam Langi, quamdiu caput hoc ſentit. Quod enim retrò ævum, ſi recte examinas, tam calamitoſum fuit quàm hoc noſtrum eſt? aut quod erit? Quæ gens, quæ regio tulit

Tam multa dictu gravia, perpeſſu aſpera

quàm hodie nos Belgæ? Bello ecce jactamur, nec externo ſolùm, ſed civili; nec hoc, ſed inteſtino. Non enim partes ſolùm inter nos ſunt: ſed partium (ô patria quæ Salus te ſervet?) novæ partes. Adde Peſtem, adde Famam, adde Tributa, rapinas, cædes: & *Vltimorum ultimum* tyrannidem, oppreſſionesque non corporum ſolum, ſed animorum Jam in Europa alia quid? aut bellum, aut belli metus. vel ſi pax; cum fœda ſervitute ſub minutis dominis conjuncta, & non lætior quovis bello. Quocumque oculos mentemque convertas, ſuſpenſa omnia & ſuſpecta, & ut in domo male fulta, ſigna plurima ruinæ. Ad ſummam Langi, ut amnium omnium confluxus in Oceanum: ſic cladium videtur in hoc ævum. Et recenſeo tantum quæ in manibus jam, & adſunt. quid ea quæ imminent? de quibus vere illud Euripidæum canam,

Pelagus, miſer, malorum contuor tam magnum, ut enatare facile non ſcies.

Langius ad me ſevere & in modum coërcentis, iterum ne te per querelas iſtas dejicis? inquit. Stare firmumte jam putabam: & cadis.

is. vulnera tua coiiſſe: retractas. Atque animi quadem quiete tibi opus eſt, ſi ſaneſces: Infeliciſſimum, ais, hoc ævum. Vetus mihi iſta cantio. ſcio avum tuum idem dixiſſe, ſcio patrem, ſcio poſteros dicturos & nepotes. Inſitum hoc à natura humano ingenio, ad triſtia acriter flectere oculos, præterire quæ læta. Ut muſcæ & ejuſmodi inſecta lævibus politiſque locis non diu inſident, ſcabris adhæreſcunt: ſic querula iſta mens meliorem ſortem leviter tranſvolat, aſperam non dimittit. Tractat, inſpicit, & ingenioſe plerumque auget. Atque ut amantes in domina ſua numquam non inveniunt, cur eximia ea ante omnes: ſic dolentes, in ſuo luctu. Fingimus imo vana. nec præſentia ſolùm dolemus, ſed futura. Quo tam ſagacis ingenii pretio; Non alio, quam ut quoſdam exercitus motus procul pulvis caſtris interdum exuit: ſic nos dejiciat futuri diſcriminis falſa ſæpe umbra.

CAP. XXI.

Magis deinde proprie & preſſe id refutatum, ex Comparatione cum veteribus malis. Primo de bellis, & de clade mirabili Iudæorum

AT tu, Lipſi, plebeja hæc mitte: & ad Comparationem me ſequere, quam depoſcis. Per eam tibi clarum, non paria ſolum in omni genere cladium olim eveniſſe, ſed majora: & gratandi materiam huic ævo

eſſe, quam querendi. Bello, inquis, jactamur. Quid? ergo bella nulla apud priſcos. Imo nata ea, Lipſi, cum orbe nato: nec deſitura, niſi cum illo. At non tam grandia fortaſſe aut tam gravia, quàm iſta. Adeo contra eſt, ut ludus hæc omnia ſint & jocus (ſerio loquor) ſi conferantur cum priſcis Non aditum non exitum facile reperio, ſi ſemel me penetro in profundum hoc exemplorum: ſed tamen viſne paullum peregrinemur per orbis partes? eamus A Judæa ordiamur, id eſt à regione & gente ſacra. Omitto quæ in Ægypto paſſi, quæ poſt ceſſum ab Ægypto: tradita enim hæc & prompta in divinis libris: ad extremâ venio, & quæ cum funere eorum conjuncta. Quæ operæ* mihi eſt, ut exponam velut per indicem, ſingillatim. Paſſi igitur civili externoque bello, non totis ſeptem annis, iſta:

Hieroſolymis primum interfecti, & juſſu Flori, *ſexcenti triginta*

Cæſareæ ab incolis odio gentis & religionis, uno tempore *viginti millia.*

Scythopoli (Cœlæ Syriæ urbs eſt) *tredecim millia.*

Aſcalone in Paleſtina, item ab incolis, *duo millia quingenti.*

Ptolemaïde pariter *duo millia.*

Alexandriæ in Ægipto, ſub Tiberio Alexandro Præſide *quinquaginta millia.*

Damaſci *decem millia.*

Atque hæc velut per ſeditionem aut tumul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

tum geſta: legitimo deinde & aperto à Romanis bello:

Joppe captâ à cæſio flaro cæſi *octo millia & CCCC.*

In monte quodam Cabulone *duo millia.*

In pugna ad Aſcalonem . *decem millia.*

Per inſidias iterum *octo millia.*

Aphacæ, cum capta eſſet, *quindecim millia.*

In monte Garizim cæſi *undecim millia & DC.*

Jotapæ, in qua ipſe Joſephus, circiter *triginta millia*

Joppe iterum capta ſubmerſi *quattuor millia CC.*

In Tarichæis cæſi *ſex millia & D.*

Gamalæ, tam interfecti, quàm ſponte præcipitati, *novem millia*: nec quiſquam homo natus ex ea urbe ſalvus, præter duas mulieres, ſorores.

Giſcala deſerta, in fuga trucidati *bis mille*, & fæminarum ac puerorum capti *tria millia.*

Gadarenſium cæſa *tredecim millia*; capti *duo milla & ducenti.* Præter eos qui in flumen deſiliere infiniti.

In Idumææ vicis cæſi *decem millia.*

Geraſii *mille.*

Machærunte *mille D. C C.*

In ſilva Jardes *tria millia.*

In Maſſada caſtello, ſua manu perempti *nongenti & LX.*

In Cyrene à Catulo præſide cæſi *tria millia,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

At in ipſa Hieroſolymorum urbe, per omne tempus obſidionis mortui aut cæſi, *decies centena millia.* capti, *nonaginta ſeptem millia.*

Summa hæc colligit (præter * innumeros qui omiſſi) *duodecies centena & quadraginta millia.* Quid ais Lipſi? dejicis ad hæc oculos? attolle potius: & aude mihi comparare cum unius gentis clade, aliquot annorum in orbe Chriſtiano bella. At quantula tamen illa hominum terrarumque pars, ſi conferatur cum Europa?

CAP. XXII.

De Græcorum item Romanorumque Cladibus ex bello. Magnus interfectorum numerus ab aliquot ducibus. Item vaſtatio novi orbis, & miſeria captivitatis.

NEc hîc inſiſto: ad Græciam me confero. In qua digerere ordine omnia bella, ſive inter ipſos ſive cum externis geſta, longum, nec cum fructu. Hoc dico. Ita exhauſtam & attonſam eam continuo cladium iſto ferro, ut * Plutarchus tradat (numquam mihi ſine ira & admiratione lectum) eam univerſam non fuiſſe, ſuo ævo, conficiendis *tribus millibus militum*: quot tamen, inquit, olim bello Perſico, unum Megarenſium opidulum confecerat. Heu, quo cecidiſti flos ille terrarum, ſol & ſal

gentium! Vix opidum hodie alicujus quidem nominis in hac ipſa attrita Belgica eſt, quod numerum eum non adæquet idonei ad bellum ſexus. Jam Romanos & Italiam perluſtramus? levarunt me pridem hoc face recenſionum Auguſtinus & Oroſius. Eos vide, & in iis maria molorum. Unum bellum Punicum ſecundum, in ſolis Italia, Hiſpania, Sicilia, ſupra *quindecies centena millia* hominum (quæſivi enim curioſe) non totis annis ſeptemdecim conſumpſit. Bellum civile Cæſaris & Pompeji, ad *millia trecenta*: & largius, Bruti, Caſſi, Sex. Pompeji arma. Et quid bella recenſeo plurium auſpicio geſta aut ductu? Unus ecce C. Cæſar (ô peſtem perniciemque generis humani!) fatetur & quidem glorians, * *undecies centena & nonaginta duo millia hominum prœliis à ſe occiſa.* atque ita, ut non veniat in hanc rationem ſtrages civilium bellorum. Pauculis annis quibus ille Hiſpaniæ aut Galliæ præfuit, in externos editæ iſtæ cædes. Quo tamen major etiam hac parte ille Magnus, qui in delubro Mineruæ inſcripſit *fuſa à ſe, fugata, occiſa, in deditionem accepta, hominum vicies ſemel centena* LXXXIII. *millia.* Quibus velut in numerum, ſi vis, adde, Q. Fabium, qui *centum decem Gallorum millia*: C. Marium, qui *ducenta Cimbrorum*: poſteriori ævo Aëtium, qui memorabili Catalaunico prœlio

cen-

Centum ſexaginta duo millia Hunnorum occidit. Et ne bellis illis hominum cadavera tantum fuiſſe cenſeas: fuere etiam opidorum. * Cato ille Cenſorius gloriatur plura opida ſe in * Hiſpania cepiſſe, quam dies in ea egerit. Sempronius Gracchus, ſi Polybio fides, *trecenta* in eadem delevit. Nec habet omne ævum, opinor, quod adſtruat his exemplis præter noſtrum; ſed in orbe alio. Pauculi Iberi ante annos octoginta in vaſtas illas & novas terras delati, quæ funera, Deus bone, ediderunt! quas ſtrages! Nec de cauſis aut jure belli diſſero, tantum de eventis. Cerno ingens illud terrarum ſpatium, quod vidiſſe magnum ſit, non dicam viciſſe; à vicenis tricenisque militibus pervadi: & paſſim inermes illos greges ſterni, ut ſegetem à falce. Ubi tu es inſularum maxima Cuba? tu Hayti? vos lucayæ? quæ olim quingentis aut ſexcentis hominum millibus ſuccinctæ, alibi vix quindecim ex iis retinuiſtis in ſemen. Oſtende etiam te paullum tu Pervana, tu Mexicana ora. Heu miram miſeramque faciem! immenſus ille tractus & vere alter Orbis, * vaſtus attrituſque apparet, non aliter quàm ſi cœleſti quodam igne deflagraſſet. Mens & lingua mihi cadit, Lipſi, dum hæc memoro: & video noſtra omnia prœ iſtis non aliud quam palearum caſſa eſſe, ut Comicus ait, aut gurguliunculos minutos. Nec tamen legem illam mancipio-

piorum adhuc refero: qua nihil acerbius veterum bellis. Homines ingenuos, nobiles, pueros, fæminas, omnes victor abripiebat, quis ſcit an in æternam ſervitutem? certe ſervitutem. Cujus veſtigium jure gratulor non fuiſſe, non eſſe adhuc, in Chriſtiano orbe. Turcæ ſane uſurpant. Nec aliud eſt quod magis inviſum & terribilem nobis reddat Scythicum illum dominatum.

Cap. XXIII.

Peſtis Famiſque priſca inſignia maxime exempla. Item Tributorum magnitudo quæ olim & rapinarum.

At tu pergis in querela. Et Peſtem etiam adtexis Famemque: Tributa & Rapinas. Vis igitur ſingula comparemus! Sed breviter. Dic mihi quot millia Peſtis in tota Belgica abſtulit, his quinque aut ſex annis? Opinor quinquaginta, aut ut largiter millia centum. At una in Judæa peſtis ſub Davide rege, *ſeptuaginta millia* abſorpſit, die non toto. Sub Gallo & Voluſiano Imperatoribus, peſtis ab * Æthiopia exoriens, omnes Romanas provincias pervaſit, & per quindecim continuos annos incredibiliter exhauſit. Nec alia umquam major lues mihi lecta, ſpatio temporum, ſive terrarum. Sævitia tamen & impetu inſignior

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

ſignior illa quæ Byzantii finitimiſque locis graſſata, Juſtiniano Principe. Cujus vis tanta, ut in ſingulos dies *quinque millia* funerum daret, interdum etiam *decem*. Timide hoc dicerem & ambiguus fidei: niſi fidiſſimi huic rei ab illo ipſo ævo teſtes nec minus miranda africana peſtis, quæ everſa Carthagine orta, in ſola Numida * *Octingenta hominum millia* delevit: in maritima Africa, *ducenta*, & apud Uticam, *triginta millia* militum, qui ad oræ ejus præſidium relicti. Iterumque in Græcia. Michaëlis Ducæ imperio, tam ſæva: (Zonare verba ſunt) *ut vi prorſus pares non eſſent mortuis ſepeliendis*. Denique * Petrarchæ ævo ut, ipſe refert, tam valida in Italiam incubuir, ut ex millenis quibuſque hominibus vix decem ſupereſſent. Jam de Fame, nihil profecto nos aut ætas noſtra vidimus, ſi videmus antiqua. ſub * Honorio Imperatore Romæ tanta caritas & raritas omnis annonæ, ut homines hominibus jam imminerent, & in Circo palam audita ſit illa vox, PONE PRETIUM HUMANÆ CARNI In tota * Italia, vaſtantibus eam Gothis, ſub Juſtiniano, iterum tanta: ut ſolo Piceno *quinquaginta hominum millia* fame interierint: & paſſim in uſum ciborum verſæ ſint non carnes ſolùm humanæ, ſed humana excrementa. Duæ mulieres (narrare

re exhorreſco) ſeptemdecim viros per
ſidias noctu interfecerant, & comede-
nt : ipſæ à decimo octavo, qui id agi
nſerat, cæſæ. Nec refero in Sacra urbe
mem, exempla jam protrita. Quod ſi
Tributis etiam aliquid dicendum eſt :
on nego gravia eſſe quibus premimur,
d ita ſi ſola & per ſe ea videas non ſi com-
onas cum priſcis. Pleræque omnes provin-
æ ſub Romano imperio, * fructuum ex
gro paſcuo *Quintam* quotannis perſolve-
, *Decimam* ex agro arvo Nec defuere An-
onius & Cæſar novem decemque annorum
ibuta exigere in unum annum. Julio Cæ-
re interfecto, cum arma ſumpta pro liber-
ate, ſinguli cives *vigeſimamquintam* om-
ium bonorum dependere juſſi : & hoc am-
lius, Senatorii ordinis omnes, in ſingulas
dium ſuarum tegulas, * *ſex aſſes*. Quæ im-
enſa contributio, noſtriſque ſenſibus nec
redenda nec reddenda. At Octavianus Cæ-
r, * (credo ratione nominis ſui ha-
ita) *octavam* omnium bonorum pa-
em à libertis exegit, & accepit.
t omitto quæ Triumviri, quæ alii
yranni patraverunt : ne noſtros doceam,
ecitando. Unum tibi inſtar omnium ex-
ctionum rapinarumque, ſit de Coloniis.
Quo invento ut nihil ad vim imperii fir-
nius, ita nihil in ſubditos cogitari potuit
riſtius. Deducebantur paſſim legiones co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

horteſque veteranæ in agros & oppida; miſerique provinciales momento temporis bonis & fortunis omnibus provolvebantur Idque nihil auſi, nihil meriti: ſed pro crimine omni, opes aut opimi agri. In quo profecto gurges quidam calamitatum omnium apparet. Miſerum eſt nummis ſpoliari quid etiam agris tectiſque? Grave iſtis pelli quid tota patria? quid templis, ariſque? Diſtrahebantur ecce aliquot millia hominum, liberi à parentibus? Domini à familiaribus, uxores à viris & in varias terras, ut cuique fors ſua fuit, ſpargebantur: alii in *ſitientes Afros*, ut poëta in hac ipſa re ait, *Pars Scythiam, aut totos diviſos orbe Britannnos.* Solus Octavianus Cæſar in ſola Italia *duodetriginta* colonias collocavit; in provinciis quot libuit. Nec alia res magis, ut ego ſcio, exitio fuit Gallis nobis Hiſpaniſque.

CAP. XXIV.

Crudelitatis & Cædium narrationes aliquot, miræ, & ſupra omnia ſcelera hujus ævi.

SED ſævitia tamen hodie, inquis, & cædes inauditæ. Scio quid innuas, & quod nuperum factum. Sed tuam fidem, Lipſi: tale nihil apud antiquos? O imperitum te, ſi neſcis: malum, ſi diſſimulas! Exempla enim adeo prompta & multa, ut laboremus in eligendo. Sullæ nomen noſti, illius Fe-

licis?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

icis? Ergo & proſcriptionem ejus infamem & immanem, qua *millia quatuor & ſeptingentos* cives abſtulit uni urbi. Et ne vilia quædam capita aut è plebe cenſeas, *centum quadraginta* in iis Senatores. Nec tango cædes innumeras, quæ vulgo factæ permiſſu ejus ſive juſſu. Ut non immerito vox illa Q. Catulo expreſſa ſit, *Cum quibus tandem victuri ſumus, ſi in bello armatos, in pace inermes occidimus?* At Sullam eundem haut multo poſt imitati tres diſcipuli (Triumviros intellego) * pariter proſcripſere *trecentos Senatores:* Equites Romanos ſuper *bis mille*. Heu ſcelera, quibus nihil acerbius Sol ille vidit viſuruſque eſt, ab ortu omni ad occaſum! Appianum, ſi voles, lege, & in eo variam fœdamque imaginem latitantium, fugientium; ſiſtentium, extrahentium; liberorum circa ejulantium, & conjugum: peream ego, niſi humanitatem ipſam periiſſe dices fero & ferino illo ævo. Atque hæc in Senatoribus equitibuſque geſta; id eſt, totidem pæne regibus aut dynaſtis: ſed in multitudinem fortaſſe non ſevitum. Imo vide mihi eundem Sullam, qui * *quatuor legiones contrariæ partis, fidem ejus ſecutas, in publica Villa, nequicquam fallacis dextræ miſericordiam implorantes, obtruncari juſſit.* Quorum cum morientium gemitus Curiam quoque attigiſſet, attonito & converſo Senatu: *Hoc agamus*, inquit *Patres conſcripti*.

I 2 *pau-*

pauculi ſeditioſi juſſu meo puniuntur. Nec ſcio quid magis hic mirer: hominem id facere potuiſſe, an dicere. Et plurane poſcis ſævitiæ exempla? cape. * Servius Galba in Hiſpania trium civitatum convocato populo, quaſi de commodis earum acturus, *ſeptem millia*, in quibus flos juventutis conſiſtebat, repente trucidavit. In eadem regione * L. Licinius Lucullus conſul, * Caucæorum *viginti millia*, contra deditionis ſtimulatæ fidem immiſſis in urbem militibus occidit. Octavianus Auguſtus Peruſia capta, * *trecentos è dediticiis electos utriuſque ordinis ad aram D. Iulio exſtructam hoſtiarum more mactavit.* Antoninus Caracalla, neſcio ob quos jocos infenſus Alexandrinus, pacis ſpecie in urbem eam veniens, univerſam juventutem in campum convocatam, milite circumdedit, & ſigno dato ad unum omnes occidit. Parique ſævitia in reliquum multitudinem uſus, frequentiſſimam urbem prorſus exhauſit. * Mitridates rex una epiſtola *octoginta millia* civium Romanorum negotiandi cauſſa per Aſiam diſperſa interemit.. * Voleſus Meſſalla proconſul Aſiæ, *trecentos* una die ſecuri percuſſit, & inter cadavera rejectis manibus ſuperbe inambulans, quaſi rem magnificam feciſſet, proclamavit, *O rem regiam.* Et profanos adhuc loquor impioſque, ſed ecce tibi etiam inter Deo vero devota nomi-

na Theodoſium principem, qui Theſſalonicæ per ſummum ſcelus & fraudem *ſeptem millia* innoxiorum capitum in theatrum quaſi ad ludos convocatos, immiſo milite necavit. Quo facto nihil magis impium vetus omnis impietas habet. Ite poſt hæc mei Belgæ, & ſævitiam ſive perfidiam Principum accuſate in hoc ævo.

CAP. XXV.

Tyrannis etiam noſtra elevata oſtenſa ea à natura ſive malitia humana eſſe. Et externas internaſque oppreſſiones fuiſſe olim.

DENIQUE Tyrannidem etiam hodie culpas, & oppreſſiones corporum atque animorum. Nec ambitioſe mihi nunc decretum attollere ævum noſtrum, vel adfligere. Cui enim bono? Hoc quod ad Comparationem noſtram facit, dicam. Quando mala iſta non? Et ubi non? Cedò mihi ſæclum aliquod ſine inſigni tyrannide, cedò gentem. Si potes: (ſubibo enim diſcrimen hujus aleæ:) ego quoque confitebor miſerrimos nos miſerorum. Quid taces? Verum eſt, ut video, illud diaſyrticum vetus, *Omnes bonos Principes in uno annulo poſſe perſcribi.* Inſitum nimirum humanis ingeniis, imperio inſolenter uti: nec facilè modum ſervare in eâ re quæ ſupra modum. Nos illi ipſi qui de tyrannide querimur, ſemina tyrannidis incluſa in pectore geſtamus:

mus: nec voluntas pleriſque ea efferendi deeſt, ſed facultas. Serpens cum frigore torpet, venenum nihilominus habet, ſed non exerit: ſimile in nobis, quos ſola imbecillitas arcet à nocendo & Fortunæ quoddam frigus. Da vires, da inſtrumenta: vereor ut vel impotentiſſimi plerique iſtorum ſint, qui nunc tam inique in potentes. Exemplum in cottidiana iſta vita. Vide mihi patrem illum ſævientem in filios, dominum in ſervos, præceptorem in diſcipulos. Phalarides in ſuo genere omnes iſti ſunt: & fluctus eoſdem in flumine excitant, quos reges in magno mari. Nec animantibus aliis non hæc natura. E quibus pleraque ſæviunt in congeneras ſibi ſpecies, in aëre, terra, aqua.

----- piſces ſic ſæpe minutos
Magnus comeſt, ſic aves enecat accipiter.

ait recte Varro. Sed corporum iſtæ oppreſſiones ſunt, inquies: hodie hoc eximium, quod etiam animorum. Itane, animorum? Vide ne invidioſe hoc potius, quàm vere. Ignorare mihi ſeſe & naturam illam cœleſtem videtur, quiſquis premi eam putat poſſe aut cogi. Nulla enim externa vis unquam faciet, ut velis quod nolis, ſentias quod non ſentis. Jus aliquis in vinclum hoc animi habet ſive nexum: nemo in ipſum. Solvere eum à corpore tyrannus poteſt, non naturam ejus diſſolvere: quæ pura,

ra, æterna, ignea, ſpernit externum & violentum omnem tactum. At ſenſum tamen animi non licet expromere. Eſto. Sed linguæ tuæ igitur fræna ponuntur, non animo: nec judiciis, ſed factis. Sed novum hoc ipſum & inauditum. O bone, quam erras! Quot tibi poſſim dicere qui ſub tyrannis ſenſuum ſuorum pœnas luerunt, propter incautam linguam? Quam multi ex iiſdem vim adferre judiciis conati? Et judiciis dico in re pietatis. Perſarum & Orientis reges adorari, tralaticium fuit. Et Alexandrum, eumdem divinitatis cultum ſibi adſeruiſſe ſcimus, ruſtica Macedonia ſua non probante. Inter Romanos bonus ille & moderatus Princeps Auguſtus, flamines & ſacerdotes in provinciis imo in domibus ſingulis habuit, ut deus. Calligula deorum ſtatuis amputato capite, ſuum imponi juſſit, ridicula impietate. Idem templum ſuo numini, ſacerdotes, & quæſitiſſimas hoſtias inſtituit Nero Apollo haberi voluit: & illuſtriſſimi civium interfecti hac præſcriptione, * *quod numquam pro cœleſti voce immolaſſent*. Jam Domitianus *Deus dominuſque noſter*, palam audiebat. Quæ vanitas vel impietas ſi hodie in ullo regum, Lipſi, quid diceres? Nec adnavigo proprius hanc Scyllam, in quam non trahent aut pellent me ulli ambitionum venti. *Periculo vacat ſilenti præmium*, Unum tantum in totam hanc

rem

rem priſcæ ſervitutis teſtimonium adferam; & quidem è familiari tuo ſcriptore: quod velim attendas. Tacitus de Domitiani ævo: *Legimus cum Aruleno Ruſtico Pætus Traſea. Herennio Senecioni Priſcus Holvidius laudati eſſent, capitale fuiſſe. Nec in ipſos modo auctores, ſed in libros quoque eorum ſævitum, delegato Triumviris miniſterio, ut monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur. Scilicet illo igne vocem populi Romani, & libertatem Senatus, & conſcientiam generis humani aboleri arbitrabantur: expulſis inſuper Sapientiæ profeſſoribus, * & omni bona arte in exſilium acta, nequid uſquam honeſtum occurreret. Dedimus profecto grande patientiæ documentum, & ſicut vetus ætas vidit quid ultimum in libertate eſſet, ita nos quid in ſervitute: adempto per inquiſitiones etiam loquendi audiendique commercio. Memoriam quoque ipſam cum voce perdidiſſemus, ſi tam in poteſtate noſtra eſſet obliviſci, quam tacere.*

CAP. XXVI.

Poſtremo doctum non mira aut nova eſſe hæc Mala: hominibus gentibuſque omnibus ſemper communia. Et ſolatium in ea re quæſitum.

NEC adtexo plura de Comparatione. Ad alterum Legionis meæ agmen venio,

nio, quod oppugnat Novitatem: ſed breviter & contemptim. ſpolia enim potius leget ex devicto jam hoſte, quam ut conſerta manu acriter cum eo pugnet. Revera autem quid hic homini novum eſſe poteſt, niſi qui ipſe novus novitius in humanis rebus? Crantor egregie & prudenter, qui verſum hunc ſemper habebat in ore:

Heu me? quid heu me? humana perpeſſi ſumus.

Circulantur enim cottidie hæ clades, & orbe quodam eunt per hunc Orbem. Quid triſtia hæc evenire ingemiſcis? Quid admirare?

Non te omnia ad læta genuit, O Agamemnon, Atreus. Opus tibi gaudere & dolere. Mortalis enim natus es: & ut recuſes, Superis ita volentibus erit

Illud potius mirum, ſi exlex quiſquam ab hac communi lege, nec onus ferat quod ferunt omnes. Solon amicum quendam Athenis graviter lugentem in arcem deduxit, & ſubjectas omnes in magna urbe ædes oſtendit: Cogita, inquiens, quam multi luctus ſub his tectis olim fuerint, nunc verſentur, poſtea futuri ſint: ac mitte mortalium incommoda tamquam propria deflere. Velim idem tibi fieri poſſit Lipſi, in magno iſto mundo. Sed quoniam re non poteſt; age, fiat pauliſper cogitatione. Siſto te in alto illo, ſi vis, Olympo Deſpice mihi omnes urbes, provincias, regna:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

na: & cenſe totidem conſepta te videre cladium humanarum. Amphitheatra hæc quædam ſunt & velut Arenæ, in quibus cruenti illi Fortunæ ludi. Nec longe oculos mitte. Italiam vides? Nondum triginta anni ſunt cum à ſævis aſperiſque ab utroque latere bellis conquievit. Latam illam Germaniam? Validæ in ea ſcintillæ nuper diſſidii civilis: quæ iterum exardeſcunt, &, niſi fallor, in exitialem magis flammam. Britanniam? perpetua in ea bella cædeſque & quod nunc paulliſper in pace eſt, imperio debet pacati ſexus. Galliam? Vide & miſerere. etiam nunc per omnes ejus articulos gangrena ſerpit ſanguinolenti belli. Nec aliter in toto orbe. Quæ cogita Lipſi; & communione hac miſeriarum, tuas leva. Atque ut triumphantibus à tergo deſtitui ſervus ſolet, qui in medio triumphi gaudio identidem interclamaret, Homo es: ſic tibi monitor iſte ſemper adſiſtat, Eſſe hæc humana. Ut enim labor cum pluribus communicatis levior fit: ſic item dolor.

CAP. XXVII.

Sermonis totius Concluſio & ad repentendum eum ruminandumque brevis admonitio.

EXPLICUI copias meas omnes & ſermonem, Lipſi: & habes quæ pro con-

Conſtantia dicenda mihi cenſui in Dolorem. Quæ utinam non grata tibi ſolum, ſed ſalubria: nec delectent, ſed magis juvent! Juvabunt autem, ſi non in aures ſolum, ſed in animum demittes: nec audita jacere & inareſcere ea patiere ut ſemina ſparſa ſummo ſolo. Denique ſi repetes ſerio & ruminabere. Quia ut ignis e ſilice non uno concuſſu elicitur: ſic in frigido iſto pectore non primo admonitionum ictu accenditur latens & languens in nobis vis illa honeſti. Quæ ut vere aliquando in te ardeat nec verbis aut ſpecie ſed re & factis, ſupplex quæſo veneror que æternum & divinum illum ignem.

Cum dixiſſet, ſurrexit propere, &, Eo Lipſi, inquit: Sol hic mer dies prandii mihi index. Tu ſequere. Ego alacer ac libens, inquam: quodque in myſteriis ſolet; jure nunc acclamem,

Effuge malum, reperi bonum

FINIS.

AD DEUM PRO CONSTANTIA PRECES

Fuſæ in gravi & diuturno meo morbo, anno ∞. Iͻ. LXXIX. Ætatis meæ XXXII.

CVI mare, cui tellus famulatur, & ignea cœli

Sidera

Sidera. Quem metuunt mortalia ſæcla animantum :
Alme Deus, ſine quo dias in luminis oras
Nil venit, & ſine quo nil exit luminis oras:
Adſpice me, quem languor habet, quem tabida vexat
Febris, & exiguam ſuadet ſperare ſalutem.
Annue ne pariter cum corpore mens bruteſcat,
Neu time facta meum fugiat CONSTANTIA *pectus.*
Certa etenim vitæ finis mortalibus inſtat,
Et cuncti properamus eundem tangere portum : (beatus,
Non curſus tamen omnibus unus : ô ille
Qui vitæ infames ſcopulos & naufraga ſaxa
Feſtina potuit prætervexiſſe carina!
Quando voles mea Parca, ſequar. Non hic terrenis
Impedior curis : nec me fucata veneno
Vellera; nec rutilo ſplendor perſtrinxit ab auro.
Sola mihi doctæ arriſit pellacia Muſæ.
Hanc quoque ſperno libens. Tu tantum die deorum,
Mundi mens æterna, & inenerrabile numen,
Suſcipe me, & lætum meliori in ſede repone.

Loco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Locorum obſcuriorum, quæ in contextu aſteriſco notantur.
Explicatio.

LIB. I.

CAp. I. Eburonum urbem. *Leodium intellege:*

CAP, II. Romanus Sapiens *Seneca.*

Commotiunculas. *Stoici hæc ita diſtinguunt, ut primos contra aut præter rationem motus, Adfectus appellent: eoſdem crebros & inveteratos*, Morbos.

CAP. IV. Melius Pertinacia. *Nam Attius apud Nonium Pervicaciam in virtute ponit, hanc in vitio. Seneca & alii aliter.*

CAP. V. Partem divini. *Quod rigide haud verum: ſed tamen imago quædam reliqua Dei.*

CAP. XIII. Ariſtoteles. *Libello de Mundo, quem Stobæus citat ut epiſtolam ad Alexandrum.*

CAP. XVI. Sidus exortum. *Anno* LXXII: *quod ſupra omnem elementarem regionem fuiſſe peritiſſimi Matematicorum conſentiebant.*

Vi ſua ſtare. *Ideo veſtam appellatam.*

Duas inſulas. *In Zelandiæ partibus.*

Æterna urbs. *Romam ſentio.*

Duplicis imperii. *Romani & Turcici.*

Scytæ. *Ob Turcas dico, qui ex illis.*

CAP. XVIII. Mercurius. *Etiam Plato incli-*

nare iſtuc videtur in Timæo.

Aphrodiſienſi. *Nam ipſe Ariſtoteles ſilet, excipio De mundo, ubi aliter.*

Præter fatum. *Ita Virgilio & Ciceroni, Fato perire, aut præter Fatum, ſcriptum.*

Ariſtoteles: *Vt qui nec Provedentiam plene & plane ſatis adſerat; ſed obiter aliquid in Ethicis.*

Chryſippo. *Cujus etiam alia definitio in Agellii lib. VI.*

Seneca. *Lib.* IIII *De benef. cap.* VII *ubi hæc tamen aliter & corrupte legas.*

Scriptor magnus. *Ariſtoteles de Mundo.*

Sed & nomen. *Vti & ab Auguſtino lib.* I. *Retract. cap.* I.

CAP. XIX. Dictum divinum. *Priſciani verba, ſimilia Varro.*

Providentiæ diſtinctæ. *Hæc ut explicarent, alii triplicem Providentiam fecere: ut Platonici & Plutarchus. Qua diviſione nihil opus.*

Priſci patres. *Minutius, Iſidorus. Orig. cap. ult. Quin & Thomas Aquinas libellum de Fato ſcripſit & inſcripſit.*

CAP. XX. *Quidquid hic diſputo, prudentum judicii eſto. Corrigam monitus, & erroris aliquis me convincet, nemo pertinaciæ.*

Anus illas. *Parcas intelligo.*

Cogat aut tollat. *Acute Auguſtinus.* Non enim voluntas cogi poteſt aut velit quod non vult: non enim vellemus ſi nollemus.

Vidit

Vidit non coegit. *Damaſcenus.*
Neceſſario. *Neceſſitate ſequelæ.*
CAP. XXI. Maluit tollere. *In libris De divinat.*
Eximius ſapientum. *Epictetus in Enchird.*
CAP. XXII. Vellejus. *Vellejus Paterculus hac lib.* II. *De Cæſare & Varo.*
Patriam ſuam. *Thebas.*

LIB. II.

CAP. III. Romanum illum *Hortenſium, qui lugubria ſumpſiſſe dicitur ob murenam.*
CAP. IV. Non idoneum. *Auguſtini verba & ſententia, lib* I. *De Ordine.*
CAP. V. Manum moveas,
CAP. VI. Benefica. *Reſtringe tamen, & illuſtra ex Cap.* VIII. *ſequenti.*
Homerus Philoſophorum. *Plato.*
Noſter Sapiens *Seneca in Epiſtolis.*
CAP. VII. Directæ ad ſalutem. *Certe in bonis.*
Auguſtini. *In Enchiridio, cap.* XI.
Quam ut malos *Severini Boeti verba ſunt de Conſolat.*
CAP. X. *Ariſtoteles egregie* I. *Rhet.*
CAP. XI. Numero, augmento, *ait Hebræus Sapiens. cap.* XI.
Exacuunt. *Quo ſpectat proverbium. Quod fruſtra alio referunt.*
CAP. XII. Plerumque nocentes. *Lucretii verſus.*
Non aliter *Tacitus* I. *Annal.*
CAP. XIV. Dii me deæque. *Tiberii verba ex*

epiſtolæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

epiſtola ad Senatum.

Ergo ego ſolus. *Neronis morituri verba.* ibid

CAP. XV. Per eam pereat. *Ob ſuſpicionem veneni ab ea dati.*

Aoſtis filio. *Tiberio.*

CAP. XVII. Martiales lupi. *Romanos intelligo.*

Qui que nos. *Plauti eſt in Captiv.*

Manus, penis, venter. *Furto, libidine, ingluvie.*

CAP. XIX. En ſatellitium. *Plura nos hujus rei in Thraſea noſtro ſive De contemptu mortis.*

CAP. XXI. Exponam per indicem. *Sumpſi autem & collegi è Ioſepho.*

Pæter innumeros. *Qui fame, exſilio, miſeriis perjerunt.*

CAP. XXII. Undecies centena. *Plinio hæc tradita lib.* VII.

Plura opida. *Ad quadringenta, ut tradunt Plutarchus & Appian.*

CAP. XXIII. Peſtis ab Æthiopia. *Zonaras tom.* 2. *b*

Fidiſſimi teſtes. *Procopius lib.* II. *De ello Perſico. Agathias lib.* V. *Hiſt*

Octingenta millia. *Oroſius lib.* V. *Cap.*

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 31